

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

HADİSLERDE PEYGAMBERLERİN ŞEMÂİLİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Zekiye CANKURT

İstanbul, 2014

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

HADİSLERDE PEYGAMBERLERİN ŞEMÂİLİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan: Zekiye CANKURT

Danışman: Prof. Dr. Ramazan AYVALLI

İstanbul, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ Anabilim Dalı HADİS Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ZEKİYE CANKURT'nın HADİSLERDE PEYGAMBER ŞEMAILLERİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26.06.2013 tarih ve 2013/36-14 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...16.../...01.../...2014...

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

1. Tez Danışmanı	Prof. Dr. RAMAZAN AYVALLI
2. Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. AYNUR URALER
3. Jüri Üyesi	Prof. Dr. MUSTAFA USTA

İmzası

ÖZET

CANKURT, Zekiye, Hadislerde Peygamberlerin Şemâili, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

Tez, peygamberlerin şemâili üzerine yapılan bir çalışmadır. Bu araştırma yapılırken ayet ve hadisler esas alınmıştır. Hz. Adem'den (a.s.), Hz. Muhammed'e (s.a.) kadar bütün peygamberler zikredilmiş ve kaynaklar ışığında şemâilleri incelenmiştir. Bazı peygamberlerin şemâiline dair rivayetler bulunmadığında ise haklarında kısa bilgi vererek adlarını tezimizde anmayı uygun gördük.

Tezin amacı bütün peygamberlerin dış görünüşü ve faziletleri hakkında mümkün olduğunca özet bir bilgi vermektir. Bazı peygamberler hakkında verilen bilgilerin kaynaklarda oldukça az olması tezimizin hacmini daraltmıştır.

Peygamberlerin yaşadıkları dönemler ve muhatap oldukları toplumlar farklı olmuştur. Onların yaşam, giyim gibi çeşitli özellikleri şemâil ilmiyle ilgili kitapların temel konusu olmuştur. Bütün bu özelliklerin bir araya getirilmesindeki hedef, insanlara örnek olan büyük şahsiyetlerin beşeri kimlikleriyle beraber, muamelat, zühd hayatları gibi seçkin vasıflarını, yollarında gidecek olanlara aktarmak ve uhrevi hassasiyetlerini onlara iletmeğdir.

SUMMARY

CANKURT, Zekiye, In The Hadiths Of The Prophet Of Semail, Master's Thesis, İstanbul, 2014.

The Thesis explains the study on the semails of the prophets. This study was based on the verses and the prophetic statements. All the Prophets since Hz. Adem (a.s.) till Hz. Muhammed (s.a.) time, have been integrated into the study and the semail issue have been studied in light of sources. In the absence of some of the prophets Semail rumors to giving brief information on the rights of the names we see fit to mention our thesis

The purpose of this thesis is to examine them as much as possible and to give information about their semails and excellence. Unfortunately, the lack of information about some prophets in the sources have reduced the thesis limits.

The ages of the Prophets and the societies they exposed differentiate from each other. Their lives, like clothing Semail various features related to the science foundation has been the subject of books. Goal in bringing together all of these features, which is an example of people with great personalities with their human identity, transactions, eminent zuhd, such as life skills, which will go on the road to transfer and otherworldly sensitivity to transmit them.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ	
YÖNTEM, KAVRAM VE KAYNAKLAR	
I. KONU SEÇİMİ.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
III. ÇALIŞMANIN SINIRLARI VE YÖNTEMİ.....	2
IV. ŞU ANA KADAR YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	3
V. ŞEMÂİL KAVRAMI VE KİTAPLARI	
A. ŞEMÂİL KAVRAMI.....	5
B. ŞEMÂİL KİTAPLARI.....	8

I. BÖLÜM

PEYGAMBERLERİN ŞEMÂİLİ

A.KUR'ÂN-I KERÎM'DE ADI GEÇEN PEYGAMBERLERİN ŞEMÂİLİ

1. ÂDEM (a.s.).....	11
2. İDRÎS (a.s.).....	15
3. NÛH (a.s.).....	17
4. HÛD (a.s.).....	19
5. SÂLİH (a.s.).....	21
6. İBRÂHÎM (a.s.).....	23
7. İSMÂÎL (a.s.).....	27
8. LÛT (a.s.).....	28
9. İSHÂK (a.s.).....	30
10. YA'KÛB (a.s.).....	31
11. YÛSUF (a.s.).....	32
12. EYYÛB (a.s.).....	34
13. ŞUAYB (a.s.).....	36

14. MÛSÂ (a.s.).....	38
15. HÂRÛN (a.s.).....	40
16. DÂVÛD (a.s.).....	41
17. SÜLEYMÂN (a.s.).....	44
18. İLYÂS (a.s.).....	46
19. ELYESA' (a.s.).....	47
20. ZÜLKİFL (a.s.).....	47
21. YÛNUS (a.s.).....	49
22. ZEKERİYYÂ (a.s.).....	50
23. YAHYÂ (a.s.).....	51
24. ÎSÂ (a.s.).....	53
25. MUHAMMED (s.a.).....	55

B. KUR'ÂN-I KERÎM'DE ADI GEÇMEYEN PEYGAMBERLERİN ŞEMÂİLİ

1. ŞÎT (a.s.).....	67
2. YÛŞA' B. NÛN (a.s.).....	68
3. DANYÂL (a.s.).....	69

II. BÖLÜM

KUR'AN-I KERÎM'DE ADI GEÇEN FAKAT PEYGAMBER OLUP OLMADIKLARI İHTİLÂFLI OLAN KİMSELERİN ŞEMÂİLİ

A. HIZIR (a.s.).....	70
B. LOKMÂN (a.s.).....	73
C. ÜZEYR (a.s.).....	74
D. ZÜLKARNEYN (a.s.).....	76
SONUÇ	79
BİBLİYOGRAFYA	81

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihi boyunca farklı dönemlerde, dünyadaki insanları uyarmak için yüce Allah tarafından Resûl ve Nebîler gönderilmiş; kavimlerinin en seçkin kişileri olan Peygamberler, bu Rabbani görevi, bir ilahi nimet olarak ifa etmişlerdir. Yüce görevlerini gerçekleştirmek için yaptıkları mücadeleleri anlatan rivayetler yanında onların (a.s.) şemailine dair bilgiler de nakledilmiştir. Hz. Peygamber'in şemailine dair eserler bulunmakla birlikte, diğer peygamberlerle ilgili fazla çalışma bulunmadığından hareketle böyle bir konu üzerinde çalışmak istedik. Araştırma konusu; sahih hadisler yanında şemâil, tarih, menkıbe kitaplarında yer almaktadır. Tezimizi ele alırken Kur'ân ayetlerinden ve hadis kaynaklarından yararlanmaya gayret edilmiştir. Ancak yeterli bilgiye ulaşılamadığı için siyer, şemâil, tarih kitaplarına da müracaat edilmiştir.

Tez iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve geçmeyen peygamberler, ikinci bölümde ise ismi geçen ama kesin olarak nübüvveti bilinmeyen kişilerin şemâili konu edilmektedir. Hz. Muhammed başlığı altında onun (s.a.) şemâili ayrıca belirtilmiştir.

Her peygamberin muhatap olduğu toplum farklı özellikler arz etmektedir. Onların yaşam, giyim-kuşam gibi farklı özellikleri, şemâil ilmiyle ilgili kitapların temel konusu olmuştur. Bütün bu özelliklerin bir araya getirilmesindeki hedef, insanlara örnek olan büyük şahsiyetlerin beşeri kimlikleri, muamelat, zühd hayatları gibi seçkin vasıflarını, yollarında gidecek olanlara aktarmak ve onların uhrevi hassasiyetlerini onlara iletme. Bu anlamda araştırma konusunun, söylenen özellikleri bir araya getirmesi bakımından, araştırmacılara ve peygamberlerin hayatlarını örnek almak isteyenlere bir ipucu niteliği taşımış olursa, hedefe ulaşmış olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışmada yardımlarını eksik etmeyen, Prof. Dr. Ramazan Ayvalli hocama şükranlarımı arz ederim. Ayrıca tezimin hazırlanmasında bana destek olan Yrd. Doç. Dr. Aynur Uraler hocama da teşekkürlerimi arz ederim.

Zekiye CANKURT

İSTANBUL-2014

KISALTMALAR

<i>a.g.e.</i>	: Adı geçen eser
<i>a.s.</i>	: Aleyhisselâm
<i>b.</i>	: bin/ibn
<i>bkz.</i>	: Bakınız
<i>c.</i>	: Cilt
<i>DİA</i>	: Diyânet İslam Ansiklopedisi
<i>h.</i>	: Hicrî
<i>Hz.</i>	: Hazreti
<i>m.</i>	: Mîlâdi
<i>md.</i>	: Madde
<i>no.</i>	: Numara
<i>nşr.</i>	: Neşreden
<i>ö.</i>	: Ölüm tarihi
<i>r.a.</i>	: Radıyallahu anh
<i>s.</i>	: Sayfa
<i>s.a.</i>	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
<i>şrh.</i>	: Şerh eden
<i>ts.</i>	: Tarihsiz
<i>thk.</i>	: Tahkik eden

trc. : Tercüme eden

vb. : ve benzeri

vs. : ve sâire

GİRİŞ

YÖNTEM, KAVRAM VE KAYNAKLAR

I. KONU SEÇİMİ

Peygamberlerin ve sahabîlerin hayatları, imam hatip yıllarımdan beri merak ettiğim bir konu idi. *Hayatü's-sahâbe*¹'yi, peygamberler tarihine dair olan eserleri o dönemlerde birkaç kez okuma fırsatı bulabildim. Kur'ân kursu hocalığı yaparken de her sene bir öğrenciye bir peygamberin hayatını okuyup, arkadaşlarına anlatmasına vesile olmayı kendime şiar edindim. Bunu yaparken de daha çok Kur'ân'da adı geçen peygamberleri öne almaya gayret ettim. Böylece hem Kur'ân da ismini duydukları peygamberleri tanımış oluyorlar, hem de sûrelerde nerelerde geçtiğini de şöyle bir hatırlamış oluyorlar.

Prof. Dr. Ali Akyüz Bey'i ziyaretimde, bana bir öneriniz var mı diye sorduğum da; "bir kaç konunun araştırılmasını çok istediğini söyledi. Bunların içinde hadislerde peygamberlerin şemâili konusunu" söyledi. Ben de bu konuyu kendime çok yakın bulduğum için araştırmak istedim.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tezin temel konusu olarak üzerinde durulan "şemâil", peygamberlerin edebi, oturma, kalkma, yeme içme gibi birçok niteliklerini içeren terim olarak farklı dönemlerde muhaddislerin araştırmalarına tabi tutulmuştur. Amacımız araştırmamızda Şemâil konusu ışığında tüm peygamberlerin anlatılmasıdır.

Araştırma konusuyla ilgili önceki çalışmaları izleyerek Şemâil alanında üç bölümden oluşan tez konusunu tercih etmemizdeki amaç, konuyu diğer peygamberlerin hayatıyla daha da genişleterek, onların da nübüvvet silsilesi içinde olan yeri ve önemini, nebevi özelliklerini dile getirmektir.

Tezimiz daha önceki çalışmalarda ele alınmış olsa da ulaşabildiğimiz diğer verilerle, farklı bir metot ve üslup kullanarak yeniden üzerinde çalışmayı gerekli gördük. Bu anlamda tarihen farklı konularda dini literatür eksikliği veya âlimlerimize bazı hadislerin ulaşmaması, kendi hadis alma kriterlerine göre eserlerine, kullanılmayan kaynaklar olarak kalmıştır. Kaynak olarak âyetler yanında sahih hadisleri temel almakla beraber, özellikle Peygamber Efendimiz'in şemâili ve birtakım bilgileri aktarırken sahih

¹ Kandehlevi, Muhammed Yûsuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, trc. Yaşar Erol, A. Ömer Tekin, Ahmet Muhtâr Büyükçınar. İstanbul : Cümle Yayınları.

hadisler yanında, âlimlerin kabulünde sakınca görmedikleri hadislere de yer vermek amaçlanmıştır.

III. ÇALIŞMANIN SINIRLARI VE YÖNTEMİ

Tezimizin ilk bölümü, Kur’ân-ı Kerîm’de adı geçen peygamberleri, ikinci bölümü, Kur’ân’da adı geçmeyen peygamberleri, üçüncü bölüm ise adı geçen ancak kesin olarak nübüvveti bilinmeyen bilge kişilerin şemâilini konu edinmektedir. “Hz. Muhammed” başlığı altında, Hz. Peygamber’in nesebi ayrıca belirtilmiştir. Allahü Teâlâ’nın büyük bir tevhid mücadelesi gerçekleştiren seçkin kullarını konu edinmemizdeki bir diğer amaç, nebevi özelliklerin sadece hadis edebiyatımızı değil, dünya hayatımızı da aydınlatmasıdır. Peygamberlerin Şemâillerini kaydetmek yanında, nebevi, dünyevi ve uhrevi birtakım hususlara da işaret edebildiysek amacımıza ulaşmış oluruz.

Kaynak açısından oldukça zengin olan konumuzu, yüksek lisans tezi boyutlarını aşmamaya dikkat ederek, yukarıda da değindiğimiz gibi âyetlerle beraber daha ziyade dökümantasyon yöntemini kullanarak sahih hadislerle işlemeye çalıştık. Önce konu ile ilgili hadisleri biraraya getirdik. Sonra da peygamberlerin adının ve niteliklerinin anlatıldığı bazı âyetlerle de konuyu zenginleştirmeyi hedefledik. Nebevi mucizeler dışında, tarihi menkıbeler ve israiliyyata yer vermedik.

Peygamberlerin şemâili konusu işlenirken her bir peygamber için kaynaklar el verdiğince; önce onun hakkında tanıtıcı kısa bilgiler verilmiştir. Daha sonra her bir peygamberin özelliği, peygamberliği veya fazileti hakkında âyet-i kerîmeler sunulmuştur. Ardından fiziki özelliklerini yansıtan rivâyetler işlenmiş, en son olarak da peygamberin faziletiyle, güzel ahlâkıyla ilgili hasletleri sunulmuştur.

Tezimizde, ilk olarak şemâil kavramı, içeriği ve Şemâil ile ilgili eserler işlenmiştir. Tezimizin bölümlerinde Kur’ân’da adı geçen ve Kur’ân’da adı geçmeyen peygamberler, daha sonra ise Kur’ân’da adı geçen fakat peygamber olup olmadıkları kesin olmayan Sâlih zatların Şemâili konusu ele alınmıştır.

IV. ŞU ANA KADAR YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Son dönemde İslam Tarihi, Hadis ve diğer İslami ilimlerde yazılan eserlerde de “şemâil” ile ilgili kısımlar yer almaktadır.

Türkiye’de “şemâil” ile ilgili yapılmış çalışmalara örnek olarak, Mehmet Zahit Kotku’nun *Hadis-i şeriflerde Peygamber Efendimiz (s.a.) Hazretlerinin Şemâil, Ahlâk ve İtiyâtları*², İbrâhîm Bayraktar’ın *Hazreti Peygamber’in Şemâili*³, Ali Yardım’ın *Peygamberimiz’in Şemâili*⁴, Hüseyin Algül’ün *Peygamberimiz’in Şemâili Ahlâk ve Âdâbı*⁵ gibi çalışmaları verebiliriz. Önceki eserleri de göz önünde bulundurarak hazırladığımız bu çalışmada, farklı bir yaklaşım ve araştırma metoduyla konuyu işlemeye çalıştık.

Bunlardan başka, Ahmet Cevdet Paşa’nın (ö. 1312/1895), *Peygamberler ve Halifeler Tarihi*⁶, M. Asım Köksal’ın (ö.1998), *Peygamberler Tarihi*⁷, Ebü’l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Abdüllatif Zebidî’nin (ö. 893/1488), *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi*⁸, Muhammed Yılmaz’ın, *Peygamber Efendimiz’in 1001 Özelliği*⁹ adlı eserlerinden faydalanılmıştır.

Bu konu ile ilgili Tirmizî’nin (ö. 279/892), *eş-Şemâilü’n-Nebeviyye ve’l-Hasâisu’l-Mustafaviyye*¹⁰, el-Beğavî’nin (ö. 516/1122), *İrşâdü’l-Envâr*¹¹, Ebü’l-Fidâ İbn Kesîr’in (ö. 774/1373), *Şemâilü’r-Rasûl*¹², Süyûtî’nin (ö. 911/1505), *eş-Şemâilü’s-Şerife* adlı eserleri ilk örnekler olarak zikredilebilir.

² Kotku, Mehmet Zahit, *Hadis-i şeriflerde Peygamber efendimiz (s.a.) hazretlerinin şemâil, ahlâk ve itiyâtları*, haz. Metin Erkaya, İstanbul: Seha Neşriyat, 1993.

³ Bayraktar, İbrahim, *Hazreti Peygamber’in Şemâili*, İstanbul: Seha Neşriyat, 1990.

⁴ Yardım, Ali, *Peygamberimiz’in Şemâili*, İstanbul: Damla Yayınevi, 1997.

⁵ Algül, Hüseyin, *Peygamberimiz’in Şemâili Ahlâk ve Âdâbı (s.a.)*, İstanbul: Işık Yayınları, 2008.

⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *Peygamberler ve Halifeler Tarihi = Kısâs-ı enbiyâ ve tevârih-i hulefâ*, 1312/1895; sadeleştiren Metin Muhsin Bozkurt, İstanbul: Akit Gazetesi, 1997.

⁷ Köksal, M. Asım, *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

⁸ Ebü’l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Abdüllatif Zebidî, *Sahih-i Buhârî muhtasarı Tecrid-i sarih tercümesi ve şerhi*; mütercimi ve şarihi Ahmed Nâim ve Kâmil Mîras, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1983.

⁹ Yılmaz, Muhammed, *Peygamber Efendimiz’in 1001 Özelliği*, Erkam Yayınevi, 2012.

¹⁰ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi Tirmizî, *eş-Şemâilü’n-Nebeviyye ve’l-hasâilü’l-Mustafâviyye*, thk. Fevâz Ahmed ez-Zemerlî, Beyrut: Dâru’l-Kitâbi’l-Arabi, 1996/1417.

¹¹ Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mesud Beğavî, *el-Envâr fî şemâili’n-Nebiyyi’l-muhtâr*, thk. İbrâhîm Ya’kûbî, Beyrut: Dâru’z-Ziya, 1989/1409. (Eser; *İrşâdü’l-envâr* olarak da bilinir)

¹² Ebü’l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesir, *Şemâilü’r-Resûl*, çev. Naim Erdoğan, İstanbul: Temel Neşriyat, 1983.

En çok yararlandığımız kaynaklar arasında, Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer Askalânî'nin (ö. 852/1449), *'el-Îsâbe fî temyizi's-sahâbe*¹³si; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali Beyhakî'nin (ö. 458/1066), *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli sâhibi's-şerîa*'sı¹⁴, Fethuddin Muhammed b. Muhammed İbn Seyyidünnas Ebü'l-Feth'in (ö. 734/1334), *Uyûnü'l-eser fî fûnûni'l-megâzî ve's-şemâil ve's-siyer*'i¹⁵, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nîsâburi Müslim b. el-Haccac'ın (ö. 261/875) *Sahih-i Müslim*'i¹⁶; Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebî Şeybe'nin (ö. 235/849), *el-Kitâbü'l-musannef fî'l-ehâdis ve'l-âsâr*'ı¹⁷, İbn Sa'd'ın (ö. 230/845), *Kitabü't-Tabakâti'l-kübrâ*'sı¹⁸, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshâk İsfahânî'nin (ö. 430/1038), *Delâilü'n-nübüvve*'si¹⁹ yer almaktadır.

¹³ Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer Askalânî, *el-Îsâbe fî temyizi's-sahâbe*, drs. ve thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1995.

¹⁴ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli sâhibi's-şerîa*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, Medine: Dârü'n-Nasr li't-Tıbaa, 1969

¹⁵ Ebü'l-Feth Fethüddin Muhammed b. Muhammed İbn Seyyidünnas; *Uyûnü'l-eser fî fûnûni'l-megâzî ve's-şemâil ve's-siyer*, thk. Muhammed el-İyd Hatrâvî, Muhyiddin Mûs, Medine: Dârü't-Türas, 1992.

¹⁶ Ebü'l-Hüseyin, el-Kuşeyri en-Nîsâbûrî Müslim b. el-Haccac; *Sahihu Müslim*, nşr. Muhammed Fuad Abdülbâki, Kahire: Dârü İhyâi'l-Kütübü'l-Arabiyye, 1955/1374-1956/1375.

¹⁷ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebî Şeybe, *el-Kitâbü'l-musannef fî'l-ehâdis ve'l-âsâr*, Muhammed Abdüsselam Şahin, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1995/1416.

¹⁸ İbn Sa'd, *Kitâb al-Tabaqat al-kabir - Kitabü't-Tabakâti'l-kebir-Tabakâti'l-kübrâ*, tercüme S. Moinul Haq, New Delhi: Kitab Bhavan.

¹⁹ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshâk İsfahânî, *Delâilü'n-nübüvve*, thk. Muhammed Revvas Kal'aci, Abdülber Abbâs, Beyrut: Dârü'n-Nefâis, 1991.

V. ŞEMÂİL KAVRAMI VE KİTAPLARI

A. ŞEMÂİL KAVRAMI

Şemâil kelimesi şimâl'in çoğuludur. Şimâl; genellikle sol taraf anlamında kullanılmasının yanında ahlâk, bir şeyi örten ve koruyan eşya manalarına da gelir.²⁰ Sol taraf manasına geldiği zaman “eşmül”, “şümül”ve “şemâil” şeklinde üç çoğulu vardır. Kelimedен ahlâk manası kastedildiğinde, kaideli çoğulu sadece “şemâil” şeklinde kullanılır. Zira, örtü bedeni kapladığı gibi, ahlâk da şahsın bütün hal ve hareketlerini sarar.²¹ Kelimenin “Huy, tabiat, seciye, ahlâk” mânâları konumuzla ilgilidir.²²

Bilindiği kadarıyla şemâilin bir ıstılah olarak ilk kullanılışı Tirmizî'nin (ö. 279/892), genellikle Hz.Peygamber'in vücudunun tasviri, kullandığı eşyaları, oturup kalkması, yemek yemesi, konuşma âdâbı, ibadetleri, ahlâkı, ömrü ve vefatı hakkındaki bazı hadisleri topladığı mecmuasına “eş-Şemâilü'n-Nebeviyye vel-Hasâisu'l-Mustafaviyye” adını vermesiyle başlar. Kısaca “eş-Şemâil” ismi verilen kitapta Hz.Peygamber'in (s.a.) beşeri yönü konu, onun mucizelerine, emir ve tavsiyelerine yer verilmemiştir.

Bu sebeple Yûsuf en-Nebhânî (ö. 1350/1932): “Hadis alimleri “eş-şemâil” kelimesini, hakikî manası itibariyle Hz. Peygamber'in (s.a.) ahlâkı, mecazen de vücudunun tasviri (eşkâli) hususunda istimal etmişlerdir” demiştir.²³

Tirmizî gibi âlimler “eş-şemâil” kelimesini, lûgat manasından alarak, “bir şahsın hayatının beşerî ve bedenî yönlerini ifade eden bir ıstılah” haline getirmişlerdir. Gelişim safhaları günümüze kadar ulaşan Rasûlullah'ın (s.a.) şemâili ile ilgili eserlerin muhtevalarında, Hz.Peygamber'in (s.a.) vücut yapısı, karakteri, yaşayışı ve giyim kuşamı ve özel hayatını tasvir eden hadisler yer almıştır. Bu tasvirlerden meydana gelen güzellikler ve kemâlâtın birleşimine, “şemâil” denir. Şemâil Onun (s.a.) beşerî yönünü konu edinir.²⁴

²⁰ Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mûkerrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Beyrut: Dâru Sadr; XI, 364- 69; İbrâhim Mustafa, Ahmed Hasan Zeyyât, Hamid Abdülkadir, Muhammed Ali en-Neccâr, *el-Mu'cemü'l-vasît*, Kahire: Mecmaü'l-Lugati'l-Arabiyye, 1962, I, 497.

²¹ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, nşr. Muhammed Ahmed Halefullah, Kahire: Mektebetü'l-Enclo'l-Mısıriyye, 1970, s. 267.

²² Kandemir, “Şemâil”, DİA, XXXVIII/ 497-500.

²³ Kadı Ebü'l-Mehâsin Yûsuf b. İsmail b. Yûsuf Şafî Nebhânî, *Vesâilü'l-vüsûl ila şemâili'r-Resûl*, tahrir: İbrâhim Şemseddin, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2002, s. 8.

²⁴ Okiç, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler*, Ankara Üniversitesi İlahiyât Fakültesi, 1959, s. 145.

Mâamafih, bu tabiri hususî manada ilk defa kullanan İslâm âliminin, muhaddis Tirmizî (ö. 279/892) olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki Tirmizî'den önce Hz.Peygamber'in şahsi ve hususi hayatına yer veren muhaddis ve tarihçilerin, bahis başlığı olarak seçtikleri tabir birbirinden farklıdır; ancak, hiçbiri “**şemâil**” değildir. Mesela, Mâlik b. Enes (ö. 179/795), “**Sıfatu'n-Nebi** (s.a.)” tabirini; tarihçi İbn Sa'd (ö. 230/845) “**Sıfatü Rasûlillah** (s.a.)” deyimini kullanırlar. Buhârî (ö. 256/870), “**Menâkıb**” tabirini kullanırken; Müslim (ö. 261/875), “**Fezâil**” tabirini tercih eder. Öte yandan bizzat Tirmizî'nin *Sünen*'inde, Şemâil'i değil, “**Menâkıb**” tabirini benimsediği görülür. Hicri beşinci asır başlarında vefat eden ünlü muhaddis el-Hâkim en-Nisâbüri (ö. 405/1014) daha farklı bir tabir kullanarak, şemâil'in muhtevasına giren hadisleri topladığı bölümün başlığını, “**Tarih**” ve “**Haber**” kelimelerinin çoğulları olan tabirlerden seçer: İlgili ana bölümün adı “*Kitabü Tevârihi'l-Mütekaddimin min 'el-Enbiyâ ve 'l-Mürselîn*”, Hz.Peygamber'e tahsis edilen alt başlık ise, “*Zikru Ahbârı Seyyidi'l-Mürselîn*”dir. Görüldüğü gibi, başlangıçta; **sıfat**, **menâkıb**, **fezâil** ve **ahbâr** gibi tabirler; daha sonraları, bunlara ilave olarak **tabakât**, **hilye**, **terâcim** ve **tezkiire** gibi terimler, çok küçük mana farkı ile hep, bir şahsın veya şahısların hususi hayatlarına tahsis edilmiş eserlerin adı veya bölüm başlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple, Hz.Peygamber'in şahsi ve hususi hayatını ifade bakımından, ilk dört beş asırlık dönemde İslâm âlimleri arasında bir terim birliğinden söz etmek oldukça güçtür.²⁵

Netice itibariyle **şemâil** kelimesi muhtemelen hicri III. (IX.) yüzyıldan itibaren başta hadis olmak üzere siyer, tarih ve tasavvufa dair eserlerde bir insan olarak Rasûl-i Ekrem'in dış görünüşünü, özel hayatını ve ahlâkını ifade eden bir terim olarak kullanılmıştır.²⁶

Bu anlamda ilk zamanlar şemâil hadisleri bazı tabirler altında işlenmişti. Hatta daha sonralar da, yine bu tabirlerle ilgili tasnif edilen eserlerde şemâil hadislerinin yer aldığı görülür. Bunlar arasında; **ahlâk**, **delâil**, **fezâil**, **hasâis**, **hilye**, **meğâzi**, **menâkıb** ve **sıfat** gibi tabirler geçmektedir. Bütün bu ifadeler ile Rasûlullah (s.a.)'ın ahlâkı, mucizeleri, hal ve makamları kastedilir.²⁷

Rasûlullah'ı (s.a.) bütün yönleriyle öğrenmeye ve onun özelliklerini benimsemeye ilk defa Kur'ân-ı Kerîm teşvik etmiştir. Buna göre de Hz. Peygamber bütün insanlara bir

²⁵ Daha geniş bilgi için Bkz: Yardım, Ali, ‘İlâhiyat Fakültesi Dergisi’, *Şemâil Nevinin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâbü'ş şemâil'i*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1983, s.1.

²⁶ Kandemir, “*Şemâil*”, DİA, 38/ 497-500.

²⁷ Bayraktar, *Hazreti Peygamber'in Şemâili*, İstanbul: Gündoğdu Matbaası,1990.

müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderilmiş²⁸ ve bizzat kendisinin bu gerçeği, “Ben Allah’ın hepinize gönderdiği elçisiyim” diye duyurması istenmiştir.²⁹

Şemâil konusu hadis kitaplarında genişçe işlenir. Muhaddisler şemâil konularını genellikle hadis kitaplarının “fezâil, menâkıb, edeb, libas, et’ime, eşribe, zinet, zikir, dua” gibi bölümlerinde ele almışlardır. Örneğin Müslim *el-Cami’u’s-sahih*’inin “*Fezâil*” bölümünde Hz. Peygamber’in şecaati, cömertliği, tevazuu, hayâsı, güzel kokusu, terinin temiz oluşu, saç ve yüzünün güzelliği, uzuvları, sırtındaki nübüvvet mührü ile ilgili hadisleri zikreder.³⁰

Yine şemâile dair eserlerde Hz. Peygamber’in ileri yaşlarda saçında ve sakalında kaç beyaz kıl olduğu belirtilmiş, gözlerine sürme çektiği, giydiği elbiselerin, mestlerin, pabuçların, parmağına taktığı yüzüğün, kullandığı kılıçların, zırh ve miğferlerin, başına sardığı sarıkların nasıl olduğu, onun nasıl yürüdüğü, nasıl oturduğu, otururken nelere dayandığı, neleri nasıl yaptığı, yemeğe nasıl başlayıp bitirdiği, neleri nasıl içtiği ve nasıl geçindiği incelenmiş, güzel koku süründüğü, nasıl gülüp ağladığı, nasıl şakalaştığı, şiir dinlediği, hanımlarıyla sohbet ettiği, yatağı üzerinde nasıl uyuduğu gibi konular ele alınmış, onun hangi ibadetleri nasıl yaptığı üzerinde durulmuş, üstün ahlâkı anlatılmış, ayrıca onun nasıl ve kaç yaşında vefat ettiği, geride neleri miras bıraktığı ve onu rüyada görmenin mahiyetiyle ilgili rivâyetlerden de söz edilmiştir.³¹

Şemâil kitaplarında aynı zamanda diğer peygamberlerin özellikleri de bahis konusu olmuş, İdrîs’in (a.s.) terzi, Nûh’un (a.s.) dülger, Hûd’un (a.s.) tüccar, İbrâhîm’in (a.s.) çobanlık yapması gibi işleri ve yüz, boy, pos ve benzer nitelikleri anlatılmıştır.³²

²⁸ Sebe’ 34/28.

²⁹ El-A’râf 7/158.

³⁰ Kandemir, “Şemâil”, DİA, XXXVIII/497-500.

³¹ Kandemir, “Şemâil”, DİA, XXXVIII/498.

³² Bkz: İbn Asâkir Târihu Dimaşk, Dimaşk, Dârü’l-Fikr, 1982.VII, 443.

B. ŞEMÂİL KİTAPLARI

Şemâil ile ilgili yazılmış önemli kitaplardan bazıları şunlardır:

1. Tirmizî (ö. 279/892), *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye ve'l-Hasâisü'l-Mustafaviyye*.³³ Rasûlullah'ın (s.a.) hayatı, sünneti ve Şemâili ile ilgili ilk yazılan eser olarak kabul edilmektedir. Elli altı başlık altında 395 hadisten meydana gelmektedir. Bu başlıklarda Rasûlullah'ın dış görünüşü, kıyafeti, yemesi içmesi, konuşma şekli, ibadeti, ahlâkı, geçim ve ölümü ele alınmıştır. Eser tertip ve muhteva bakımından şemâil konusunda yazılan eserlerin en mükemmeli kabul edilmiştir. Tirmizî bu eserine *el-Câmii*'nde yer alan şemâille ilgili hadislerin birçoğunu aynen, bir kısmını da ihtisar ederek almış, râviler hakkındaki tenkitlerini bazan hiç değiştirmeden, bazan kısaltıp nakletmiştir. *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*'deki hadislerin büyük çoğunluğu sahih, önemli bir kısmı hasen, pek azı zayıf rivâyetlerdir. Müellif bazı hadislerden elde edilebilecek fikhî meselelere de işaret etmiştir. Bu eserle ilgili birçok şerhler, hâşiyeler yazılmıştır.³⁴

2. el-Beğavî (ö. 516/1122), *İrşâdü'l Envâr*.³⁵ Eserde Rasûlullah efendimizin soyu, üstünlüğü, özellikleri, vahyin başlangıcı gibi önemli konulara değinilmiştir. Eserde Rasûl-i Ekrem'in ve soyunun üstünlüğü, özellikleri, vahyin başlangıcı, Rasûlullah'ın müşriklerin eziyetlerine katlanması, peygamberliğinin alâmetleri, mi'racı, ileride olacak şeylere dair verdiği bilgilerin gerçekleşmesi, mucizeleri, isimleri, sıfatı, nübüvvet mührü, teninin güzel kokusu, üstün ahlâkı v.s. gibi nitelikleri konu edinmiştir. Konular 102 başlık altında 1257 hadis olarak yayınlanmıştır.

3. Kâdî İyâz (ö. 544/1149), *eş-Şifâ*.³⁶ Klasik şemâillerden farklı bir muhtevaya sahip olan ve bazı şemâil kitaplarına kaynaklık eden eser İslâm dünyasında büyük itibar görmüş, birçok neşri, şerhi yapılmış ve çeşitli dillere tercüme edilmiştir.

4. Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr (ö. 774/1373), *Şemâilü'r-Rasûl*.³⁷ Müellif Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*'sini esas almakla birlikte hadis kitaplarında şemâille ilgili diğer

³³ Tirmizî, *Şemâil*, thk. Fevâz Ahmed ez-Zemerlî, Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1996/1417.

³⁴ Kandemir, '*eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*', DİA, XXXVIII/500-501.

³⁵ Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mesud Beğavî, *el-Envâr fî şemâili'n-Nebiyi'l-muhtâr*, thk. İbrâhim Ya'kubî, Beyrut: Dârü'z-Ziye, 1989/1409. (Eser; İrşadü'l-envâr olarak da bilinir)

³⁶ Ebü'l-Fazl İyâz b. Musa b. İyâz el-Yahsubi Kadi İyâz, *Kitâbü's-şifâ bi-ta'rifi'l-hukuki'l-Mustafâ*, İstanbul: Şirketi Sahafiye-i Osmâniye, 1324.

³⁷ Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesir, *Şemâilu'r-Resûl*, çev. Naim Erdoğan, İstanbul: Temel Neşriyat, 1983.

hadisleri de ilâve etmiştir. Eser ayrıca delâilü'n-nübuvve, fezâil ve hasâisle ilgili rivâyetleri de ihtiva etmektedir.

5. Süyûtî (ö. 911/1505), *eş-Şemâilü's-Şerîfe*.³⁸ Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*'sini *Zehrü'l-hamâil 'ale's-Şemâil* adıyla ihtisar etmiştir. Bu konuda ikinci bir çalışma yaparak Rasûl-i Ekrem'in özelliklerinin ele alındığı 721 hadisi derleyip şerhetmiştir.

6. Abdülhak b. Seyfeddin ed-Dihlevî (ö. 1338/1920), *Matla'u'l-envârî'l-behiyye fî'l-hilyeti'l-celiyyeti'n-nebeviyye*. Hz. Peygamber'in ahlâkı ve şemâilinin ele alındığı eserin bir nüshası Bengladeş'te el-Cem'iyyetü'l-Asyeviyye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

7. Molla Halil Siirdî (ö. 1255/1839), *Mahsûlü'l-mevâhibi'l-ehadiyye fî'l-hasâis ve's-şemâili'l-Ahmediyye* isimli eseri. Yetmiş dört bölümden oluşmaktadır.

8. Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî (ö. 1350/1932), *Vesâilü'l-vüsûl ilâ Şemâili'r-Resûl* adlı eseri.³⁹ Müellif bu eserini on üç kitaptan faydalanarak hazırlamış, bunlardan biri olan Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'sindeki hadislerin mükerrerlerini çıkarıp kitabına almış, Rasûl-i Ekrem'in soyu ve isimleri, dış görünüşü, giyimi, yemesi ve içmesi, ahlâkı, dua ve zikirleriyle tıbb-ı nebevîden oluşan sekiz kitab halinde orijinal bir tertipte hazırlamıştır.⁴⁰

9. Yahya b. Ebu Bekir el-Amili, *Behcetü'l-mehâfil ve buğyetü'l-emâsil fî telhîsi's-siyer ve'l-mu'cizât ve's-şemâil*. 855'te (1451) tamamlanan eser üç bölüm halinde ele alınmış, birinci bölümde Resûl-i Ekrem'in sîreti, ikinci bölümde hasâisi ve mucizeleri, üçüncü bölümde şemâili incelenmiştir. Eser Cemaleddin Muhammed el-Eşhar el-Yemeni şerhiyle birlikte neşr edilmiştir. (I-II, Kahire 1330-31)

10. Vehbe ez-Zühaylî, *Şemâilü'l-Mustafa* eserinin ana konularını Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ*'sından almakla birlikte konuları farklı bir şekilde sıralamış, bunları Resûl-i Ekrem'in Allah katındaki yeri, hasâisi, ona uymanın sebepleri ve itaatin gereği, Cenâb-ı Hakk'ın ona hitabındaki incelik, onun diğer peygamberlere üstünlüğü, faziletleri, temizliği ve güzel kokusu fesahati ve belâgatı, güzel ahlâkı, zühdü, ibadeti, bedeni özellikleri, isrâ ve mi'racı, şefaati,

³⁸ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *Evsâfü'n-nebi (s.a.) : zehrü'l-hamâil ale's-şemâil*, thk. Mustafa Aşur, Kahire: Mektebetü'l-Kur'ân, 1988.

³⁹ Kadî Ebü'l-Mehasin Yûsuf b. İsmail b. Yûsuf Şafîi Nebhânî, *Vesâilü'l-vüsûl ila şemâili'r-Rasûl*, thr. İbrâhim Şemseddin, Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002/1422.

⁴⁰ Kandemir, “*Şemâil*”, DİA, XXXVIII/498-499.

lakapları, isimleri, çeşitli mûcizeleri, Kur'ân-ı Kerîm'in i'câzı, Rasûlullah'ın ismeti, ona salâtu selâm getirme ve kabrini ziyaret gibi 158 başlık altında ele almıştır.⁴¹

11. Liechtenstein'de bulunan Cemiyetü'l-merkezi'l-İslâmî tarafından bir komisyona hazırlatılan Şemâ'ilü'n-nebi sallallâhu 'aleyhi ve sellem adlı çalışma yapılırken Mevsû'atü Cem'i cevâmi'i'l-ehâdis ve'l-esânîd'den seçilmiş, bu hadisler şemâil konusundaki eserlerin sistemine göre yeniden düzenlenmiş, ayrıca doğrudan veya dolaylı şekilde şemâille ilgili olan âyetler tesbit edilmiştir. Dört ana bölüm ve bir hâtimedden meydana gelen eserde 1373 hadis bulunmaktadır. Birinci bölümde Rasûl-i-Ekrem'in 700'den fazla ismi ve künyesi tesbit edilmiş, ikinci bölümde tevazuu comertliği gibi ahlâki özellikleri, üçüncü bölümde bedeni özellikleri ve güzellikleri, dördüncü bölümde yemesi içmesi, uyuması gibi halleri ele alınmıştır. Eserin sonunda hadislerin kaynakları gösterilmiş ve hadislerdeki garib kelimeler açıklanmıştır.⁴²

⁴¹ Vehbe Zuhaylî, *Şemâilü'l-Mustafâ (s.a.)*, Dimaşk: Darü'l-Fikr, 2006/1427.

⁴² Thesaurus Islamicus Foundation, *Şemâilü'n-nebi (s.a.)*, Tradigital Kahire: Kahire, 2004.

I. BÖLÜM

PEYGAMBERLERİN ŞEMÂİLİ

A. KUR'ÂN-I KERİM'DE ADI GEÇEN PEYGAMBERLER

1. ÂDEM (a.s.)

Âdem kelime olarak sâmi dillerine mensup bir kelimedir. İbranice "adamah" sözü “ekili alan” demektir ve kök olarak “adem” “kızmak” mastarından gelmektedir. Verimli toprağın renginin kırmızı olmasına yapılan bir analogiyle “kırmızı toprak” anlamındadır. Nitekim Arapça'da da “toprak ve yeryüzü” anlamına gelmektedir. İsim olarak Hz. Adem, semavi dinlere mensup topluluklar tarafından ilk insan ve ilk peygamber olduğuna inanılan ve künyesi “ebu'l-beşer” (insanlığın atası) olan bir şahsiyetin adıdır.⁴³

Hiz. Âdem (a.s.) ilk insan ve ilk peygamberdir. Evrende, Âdem'den önce yaratılmış melek ve cin adını taşıyan iki varlığın daha bulunduğu âyet-i kerîmelerde zikredilmektedir.⁴⁴

Hiz. Âdem cennette iken eşiyle birlikte ilk günâhı işlemesi üzerine yeryüzüne indirilmesinin ardından Rabb'inin telkin ettiği kelimeleri alıp tevbe etmiş, tevbesi kabul edilerek Allah tarafından seçilen bir kişi konumuna gelmiştir.⁴⁵

Allahü Teâlâ Âdem'in (a.s.) bedenine rûh vermeden önce, meleklerle ve ona rûh verdiğini bildirmiş ve meleklerden ona karşı secde etmelerini emretmiştir. Bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de bildirilmiş olup, meâlen şöyledir: **“Rabbın o vakit meleklerle şöyle demişti: Ben çamurdan bir insan (Âdem'i) yaratacağım. Onun yaratılışını tamamlayıp da tarafımdan ona rûh verdiğim zaman, hemen ona (hürmet için) secdeye kapanın.”**⁴⁶ Bunun üzerine meleklerin hep birden secde ettikleri zikredilmektedir.⁴⁷

Hiz. Âdem'in (a.s.) yaratılışı ve yaratılış süreci; insanın yaratılış gayesini ortaya koyması açısından ve insanlık tarihinin başlangıcına ışık tutması açısından son derece önemlidir. Kur'ân, insanı sadece maddeden ibaret gören düşüncenin aksine, onda ruh denen bir varlığın da olduğunu ifade ederek insana hem maddi hem de manevi anlamda değer vermiştir. Yüce bir gaye için yeryüzüne gönderilecek olan insan, bu gayeyi gerçekleştirebilecek özellikte yaratılmıştır. Toprakten başlayan yaratılış süreci, ruh üflenmesi

⁴³ İsmail Yakıt, Kur'ân'da Âdem, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, 1999, sayı: 6 s. 1.

⁴⁴ Bkz. el-Bakara 2/31; el-Hicr 15/26-29.

⁴⁵ Bkz. el-Bakara 2/30-38; Âl-i İmrân 3/33; DİA; XXXIV.

⁴⁶ el-Bakara 2/30.

⁴⁷ Bkz. es-Sa'd 38/71-73.

ile birlikte tamamlanmıştır.⁴⁸ Bu anlamda Âdem'in (a.s.) şemâili ile ilgili birçok âyet ve hadise rastlamak mümkündür. Allah Teâlâ Âdem (a.s.) hakkında şöyle buyurmaktadır:

“(Ey Habîbim), o vakti hatırla ki, Rabbin meleklere; “Ben yeryüzünde (hükümlerimi yerine getirecek) bir hâlîfe (bir insan) yaratacağım” demişti. Melekler de; “biz seni hamdinle tesbih ve zikrinle takdis etmekte olduğumuz hâlde, orada fesad çıkaracak ve kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın” demişlerdi. Allah; “ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim” buyurdu.”⁴⁹

“(Bunun üzerine:) Ey Âdem! Eşyanın isimlerini meleklere anlat, dedi. Adem onların isimlerini onlara anlatınca: Ben size, muhakkak semâvat ve arzda görülmeyenleri (oralardaki sırları) bilirim. Bundan da öte, gizli ve açık yapmakta olduklarınızı da bilirim, dememiş miydin? dedi.”⁵⁰

Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurulmaktadır: *“Ey insanlar, sizleri bir tek şahıstan (Âdem’den) yaratan, o şahıstan da zevcesini vücuda getiren, ikisinden birçok erkeklerle kadınlar meydana getiren Rabbinizden korkun. Ve günah yapmaktan sakının”⁵¹*

“Ey insanlar! Hakikat biz sizi bir erkekle bir dişiden (Âdem ile Havva’dan) yarattık. Sizi, birbirinizle tanışmanız için büyük cemiyetlere, küçük küçük kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki, sizin Allah Teâlâ nezdinde en şerefliiniz takvaca en ileri olanınızdır. (Zira ruhlar ancak takva ile olgunlaşır, insanlar onunla yükselir.) Şüphesiz Allah Teâlâ herşeyi bilendir, her şeyden haberdardır.”⁵²

Âdem (a.s.); Nûh (a.s.), İbrâhîm (a.s.), Mûsâ (a.s.), Îsâ (s.a.) ve Muhammed (s.a.) ile birlikte ulül-azm olan peygamberler olmamasına rağmen Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerîfte onun(a.s.); Rasûllerin ilki olduğunu, bir başka hadîs-i şerîfte de; Allah Teâlâ ile kelimeden (konuşan) bir peygamber olduğunu zikretmektedir.⁵³

Kur’ân-ı Kerîm’de, Allahü Teâlâ’nın Âdem’i, Nûh’u, İbrâhîm hanedanını ve İmran ailesini âlemler üzerine seçkin kıldığı (soylarını peygamber yapığı) belirtilir.⁵⁴

⁴⁸ Çelik, Hüseyin, Kur’ân’a Göre Hz. Âdem’in Yaratılışı, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2011, cilt: II, sayı: 2, s. 50.

⁴⁹ el-Bakara 2/30.

⁵⁰ el-Bakara 2/33.

⁵¹ en-Nisa 4/1.

⁵² el-Hucurat 49/12.

⁵³ İbn Sa’d, a.g.e., I, 31.

⁵⁴ Âli-İmrân 3/33.

Hız. Âdem'in yaratılışı ile ilgili şöyle bir bilgi nakledilir: "Allah Teâlâ, Âdem'i (a.s.) yaratmayı dileyince, Cebrâîl'i (a.s.) arza, yâni yeryüzüne gönderdi ve yeryüzünden toprak almasını emretti. Cebrâîl (a.s.) arzdan toprak almaya gidince, arz; "Benden bir parça alıp, noksanlaştırmadan Allah Teâlâ'ya sığınırım" dedi. Bunun üzerine Cebrâîl (a.s.) yeryüzünden toprak almadan geri döndü ve "Yâ Rabbî, dünyâ kendinden bir parça toprak alınmasından sana sığındı. Ben de almadan geldiğimden dolayı sana sığınırım" dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ Mikâîl'i (a.s.) gönderdi. Arz, Mikâîl'e (a.s.) de aynı şeyi söyledi. O da toprak almadan dönüp, Allah Teâlâ'ya Cebrâîl'in (a.s.) söylediği gibi söyledi. Bundan sonra Allah Teâlâ, melekü'l-mevt olan Azrâîl'i (a.s.) yeryüzüne gönderip toprak almasını emretti. Azrâîl (a.s.) yeryüzüne gidip, toprak alacağı zaman yeryüzü ona da bir şey veremeyeceğini ve Allah Teâlâ'ya sığındığını söyledi. Bunun üzerine Azrâîl (a.s.) yeryüzüne; "Ben de Rabbimin emrini yerine getirmemekten Rabbime sığınırım" dedi. Sonra yeryüzünün değişik yerlerinden, değişik renkte topraklar aldı. İnsanların değişik renkten olması bundandır."⁵⁵ "Allah Teâlâ Âdem'i (a.s.), yeryüzünün her tarafından aldırıldığı topraktan yarattı. Bu sebeple zürriyetinden siyah, beyaz, esmer, kırmızı renkte olanlar olduğu gibi, bâzıları da bu renklerin arasındadır. Bâzısı yumuşak bâzısı sert, bâzısı hâlis ve temiz oldu."⁵⁶ Übey b. Ka'b'ın Rasûlullah'dan (s.a.) rivâyet ettiğine göre Âdem'in (a.s.) uzun hurma ağacı gibi⁵⁷, upuzun boylu⁵⁸, kıvrıkcık⁵⁹ ve çok saçlı⁶⁰, kırmızı benizli, büyük gözlü, kalın baldırlı, uzun boyunlu⁶¹, ve sakalsız olduğu;⁶² saçının ise iki bölüm halinde örgülü olduğu nakledilmektedir.⁶³

⁵⁵ Buhârî, Enbiyâ, I. Müslim, Cenne, 28.

⁵⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *Peygamberler ve Halifeler Tarihi*, I, 2-3.

⁵⁷ Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî' Muhammed Hâkim en-Nisaburî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, Haydarabad: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1915, II, 544 (Übey İbn Kâ'b'dan bize nakledilmiştir.); (Übey b. Kâ'b "Rasûlullah şöyle.....buyurdu" şeklinde bize Âdem (a.s.) ile ilgili bu bilgileri nakletmiştir.); İbn Sa'd, *a.g.e.*, I, 31; Ebû'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah İbn Asâkir, *Târihu medîneti Dimaşk*, Dâru'l-Besir, I, 78; II, 351.

⁵⁸ İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s. 17; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 544; İbn Sa'd, *a.g.e.*, I, 31; Mes'udi, *Ahbârü'z-zamân*, Beyrut: Dâru'l-Endelüs, s. 72; İbn Asâkir, *Târihu medîneti dimesşk*, II, 351.

⁵⁹ İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s. 17; İbn Sa'd, *a.g.e.*, I, 32; Mes'ûdî, *a.g.e.*, s. 72.

⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 48; İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s. 9; Hâkim, *a.g.e.*, II, 544; İbn Kesir, *a.g.e.*, Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1981, I, 78; İbn Sa'd, *a.g.e.*, I, 31; Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahânî, *Delâilü'n-nübüvve*, tahkik Muhammed Revvas Kal'acî, Abdülber Abbas, Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1991, I, 21; İbn Asâkir, *a.g.e.*, II, 351;

⁶¹ Beyhâkî, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 387; Zehebî, *Târihu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhir ve'l-a'lâm*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmurî, Beyrut: Dâru'l-Kitâbî'l-Arabi, 1996/1417, II, 368; Alauddin Ali b. Abdülmelik b. Kadı Han Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1370/1951-1373/1953, XII, 468-469.

⁶² İbn Kuteybe, *a.g.e.*, 17; Beyhâkî, *a.g.e.*, I, 387; Zehebî, *a.g.e.*, II, 368; Aliyyü'l-Müttakî, *a.g.e.*, XII, 468-469; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 48; İbn Kesir, *a.g.e.*, I, 120; Sa'lebî, *a.g.e.*, I, 50.

⁶³ Beyhâkî, *a.g.e.*, I, 387; Zehebî, *a.g.e.*, II, 368; Aliyyü'l-Müttakî, *a.g.e.*, XII, 469.

Âdem'in (a.s.) çok uzun boylu olduğu; yeryüzüne inince Cenâb-ı Hak'ın onun (a.s.) boyunu kısaltıp güzelleştirdiği; arapça konuştuğu; sonra onu bu bilgisinden soyutlandığı zikredilmektedir.⁶⁴ Âdem (a.s.)'in hiç sakalının olmadığı; kendisinin (a.s.) çok güzel olup siyah saçlı buğday renkli olduğu; Havvâ'nın da böyle olduğu; bir rivâyete göre, bin yaşına, bir rivâyete göre de iki bin yaşına gelince, on bir gün hasta olup, Cumâ günü vefât ettiği bildirilmektedir. Kendisinin (a.s.) yaratılanlar içinde en güzeli olduğu,⁶⁵ onun (s.a.) güzelliğinin Yûsuf'dan (a.s.) başka kimsede toplanmamış bulunduğu ifade edilmektedir.⁶⁶

Âdem'in (a.s.) aynı zamanda doğan iki erkek ve iki kız çocuğu olmuştur. Bunların çapraz evlenmeleriyle ilgili rivâyette, kendilerinin bu hakkı kazanmaları için kurban sunma olayları, Kur'ân-ı Kerîm'de meâlen şöyle bildirilmiştir: ***“Ey Rasûlüm, ehl-i kitaba Âdem'in iki oğlunun haberini hakkıyla oku. Onlar, Allah rızâsını kazanmak için kurban sunmuşlardı da birinden kabûl edilmiş, diğerinden kabûl olunmamıştı. Kurbanı kabûl olunmayan (Kâbûl) diğerine; “Seni muhakkak öldüreceğim” demişti. Kardeşi ona şöyle cevap vermişti: “Allah ancak takvâ sâhiplerinin kurbanını kabûl eder.”***⁶⁷ Bundan sonra Âdem (a.s.), Hz. Havva ile Cennet'ten yeryüzüne indirilip uzun müddet ayrı kaldıktan sonra Arafât ovasında buluşarak Arabistan'da kaldıkları; daha sonra ise Şam'a yerleştikleri ve Allahü Teâlâ'ya duâ edip sâlih evlat istedikleri ve her sene biri erkek biri kız olmak üzere ikiz çocukları olduğu; yalnız oğullarından Şit'in (a.s.) tek doğduğu nihâyetinde de peygamberimiz Muhammed'in (s.a.) nurunun ona intikal ettiği; nesli gittikçe çoğaldığı ve yeryüzüne yayıldığı belirtilmektedir.⁶⁸ Allah Teâlâ bu durumu Kur'ân-ı Kerîm'de bildirmiştir.⁶⁹

⁶⁴ Mes'ûdî, a.g.e., s. 72; Daha geniş bilgi için Bkz: Bedir, Ahmet-Sarılmaz, Arif, Hz. Âdem'in Boyu, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sayı: 4.

⁶⁵ İbn Kuteybe, *el-Maârif*, 17; Beyhâkî, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 387; Zehebî, *Târîhü'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhir ve'l-a'lâm*, II, 368; Mes'ûdî, a.g.e., s. 72.

⁶⁶ Taberî, *Târîh*, I, 63; İbn Sa'd, a.g.e., I, 35; İbn Esir, *Kâmil*, I, 39.

⁶⁷ el-Maide 5/27.

⁶⁸ Alauddin Ali b. Abdülmelik b. Kadı Han Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifü'l-Osmaniyye, 1370/1951-1373/1953, XII, 468-469.

⁶⁹ en-Nîsa 4/ 1. (Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden bir çok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sığının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir.)

2. İDRİS (a.s.)

Hz. İdris (a.s.), Âdem'in (a.s.) altıncı göbekten torunudur. Allah Teâlâ, ona (a.s.) otuz sahife gönderdi. Eski Yunanlı Hermes ve daha sonraki filozofların; fizik, kimya ve tıp bilgilerini, İdrîs'in (a.s.) kitabından çaldıkları ifade edilmiştir. İdrîs'in (a.s.), Hz. Âdem'e kadar olan nesebi şöyledir: İdrîs (a.s.), Yerd, Mehlâîl, Kaynân, Enûş, Şît (a.s.), Âdem (a.s.). İdrîs'in (a.s.) annesinin ismi, Berre veya Eşvet'tir. İdrîs'in (a.s.) pek çok evlâdı oldu. Aralarında en meşhûru Metüşelah'dır. Rasûlullah efendimizin (s.a.) mübârek nûru İdrîs'den (a.s.) ona geçti. Ondan oğlu Lamek'e, Lamek'den de oğlu Nûh'a (a.s.) geçti. İdrîs (a.s.), Âdem ve Şît'den (a.s.) sonra kendisine kitap verildiği bilinen üçüncü peygamberdir. Kaç yaşında peygamber olduğu ve ne zaman vefât ettiği hakkında muhtelif rivâyetler vardır. 105 veya 120 sene insanları Hak dîne dâvet ettiği rivâyet edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de İdrîs'in (a.s.) hayâtı geniş olarak bildirilmemiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de sadece dört âyet-i kerîmede (Meryem sûresi 19/56, 57; Enbiyâ sûresi 21/85, 86) zikredilmiştir.⁷⁰

İdrîs (a.s.) hakkında bilgi veren sadece dört âyet vardır. İlk ikisi peygamberliğini, doğruluğunu ve yüce bir mertebeye yükseltildiğini; öteki ikisi de sabrını, kavuştuğu rahmeti ve iyiliğini açıklıyordu.⁷¹

İdrîs'in (a.s.) fazileti ile ilgili âyetler bulunmaktadır. Zîra Kur'ân-ı Kerîm'de Allah Teâlâ İdrîs'in (a.s.) doğru bir insan olduğunu şöyle buyurmaktadır: ***“Kitapta İdrîs ‘i de an. Hakikaten o, pek doğru bir insan, bir peygamberdi.”***⁷²

İdrîs'in (a.s.) vasıflarından birisi de sabırdır. Nitekim Enbiyâ sûresi 85. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle buyurulmaktadır: ***“İsmail’i, İdris ‘i ve Zülkifli de (yâdet). Hepsi de sabreden kimselerdendi.”***⁷³

Hadislerde İdrîs (a.s.); beyaz tenli olduğu bildirilmektedir.⁷⁴ Vehb b. Münebbih de bu rivâyete ilaveten onun (a.s.) uzun boylu, geniş göğüslü olduğunu; yürürken adımını kısa attığını; vücudu az kıllı, başı çok saçlı, vücudunda alacalık hastalığı olmayan beyaz bir nokta bulunduğunu; gür sakallı, iri kemikli, az etli olup, güzel yüzlü olduğunu, mükemmel bir boy

⁷⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, I, 49.

⁷¹ el-Enbiyâ 21/ 85-86.

⁷² Meryem 19/56.

⁷³ el- Enbiyâ 21/85.

⁷⁴ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 549.

ile âzâları birbirine gâyet mütenâsib olduğunu, hoş bir sûrete ve güzel ahlâka sâhip olduğunu zikredilmektedir. Ayrıca gözlerinin yaratılıştan sürmeli olduğu, ekseriya sükût üzere bulunduğu, teennî ile (acele etmeden) ağır ağır konuştuğu, konuşurken şehâdet parmağı ile işâret ettiği, yürürken çoğunlukla önüne bakıp ve çok tefekkür ettiğ, İdrîs'in (a.s.) ceddi Şît'e (a.s.) benzediği bildirilmektedir. Peygamberliğinden önce de ibadetle meşgul olduğu, iyi kimselerle berâber bulunduğu, geçimini kendi çalışması ile temin ettiği, İdrîs'in (a.s.) bunlardan başka insanlara, muhtelif ilimleri de öğretip, pek çok kimseye hikmet ve riyaziye (matematik) dersleri verdiği, fen ilimleri, tıp ve yıldızlarla alâkalı ince ve derin meselelerden bahsettiği hadis kaynaklarında nakledilmektedir. Allah Teâlâ'nın ona semaların esrârını, terkiplerini, neden meydana geldiklerini, yıldızlarla alâkalı derin bilgileri, senelerin sayısını ve hesâb ilmini, İdrîs'in (a.s.) bunların yanında kavmine kalem ile yazı yazmasını da öğrettiği, İdrîs'in (a.s.) böyle yüksek vasıflara hâiz olduğu nakledilmektedir.⁷⁵

Ayrıca Vehb b. Münebbih rivâyetinde İdrîs'in (a.s.) sesinin ince ve konuşmasının mülayim olduğu, yazı yazanların ve elbise dikip giyenlerin ilki olduğunu söylemiştir.⁷⁶ Hâkim'in bir rivâyette açıkladığına göre, İbn Kuteybe başka bir raviden rivayette "kulağının biri diğerinden daha büyüktü" şeklinde İdrîs'i (a.s.) tasvir etmiştir. Vehb'den naklen bunlara ilaveten İdrîs'in (a.s.) marangoz olduğu, esmere yakın, ince yüzlü bir şahıs olduğu şeklinde bizlere bilgi vermektedir⁷⁷

Kalem ile kitaplar yazan ve iğne ile dikiş diken odur (a.s.). Daha önce, deriden elbise giyilirdi. Diri olarak göğsü kaldırıldı. Kur'ân-ı Kerîm'de ismi İdrîs diye bildirildi. Çok kitap okuduğu için ona bu lakap verilmiştir. Kendisine peygamberlik, hikmet ve sultanlık verildiğinden *müselles bin-ni'me* (kendisine üç nimet verilen) de denilmiştir. İbranice olan Tevrât'ta ismi Hanûh diye geçer. Bu, Arapça'ya Ahnûh diye tercüme edilmiştir. Bâbil'de veya Mısır'da Münîf denilen yerde doğduğu rivâyet edilmiştir.⁷⁸

⁷⁵ İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s. 20; Hâkim, *a.g.e.* , II, 549.

⁷⁶ İbn Kuteybe, *a.g.e.* , s. 21.

⁷⁷ İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s. 20-21.

⁷⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , I, 49.

3. NÛH (a.s.)

Hz. Nûh, İdrîs'den (a.s.) sonra gönderilen peygamberdir. Kendilerine yeni bir din verilen peygamberler (Rasûller)'dendir. Kendisinin Hz. Âdem'e kadar olan nesebi şöyledir: Nûh b. Lâmek b. Metûşalih (bu isim Metûşalh ve mütevelşih şeklinde de rivâyet edilmiştir) b. Ehnûh yani (yani İdrîs (a.s.) b. Yerd b. Mehlaîl b. Kaynân b. Enuş b. Şiş (Şit) (a.s.)) b. Âdem (a.s.). Ayrıca Hz. Nûh'un asıl isminin Yeşkur, Şakir ve Abdülgaflar olduğu da bildirilmiştir. Lakâbı Neciyyullah ve şeyhü'l-enbiyâdır.⁷⁹

Nûh'un (a.s.) ismi Kur'ân-ı Kerîm'de çeşitli âyetlerde geçer. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ***“Muhakkak ki biz, Nûh'u (a.s.) kavmine Rasûl olarak gönderdik Nûh (a.s.) onlara dedi ki, ey kavmim! Allah Teâlâ'ya ibâdet ediniz. İbâdet edilecek O'ndan başkası yoktur. Eğer O'na îmân etmezseniz, kıyamet gününde (veya tufan gününde) size büyük bir azâbın isâbet etmesinden korkuyorum.”***⁸⁰

“Biz Nûh'u (a.s.) kavmine peygamber olarak gönderdik. O onlara dedi ki: Ben sizi Allah Te'âlâ'nın azabıyla korkutuyorum ve azaptan kurtuluşun çaresini açıklıyor, beyan ediyorum. Allah Teâlâ'dan başkasına ibadet etmeyin Bana muhâlefet etmeniz hâlinde bir gün (dünyâda garkla, suda boğulmakla; ahirette ise ateş ile) üzerinize elem verici çok şiddetli bir azâbın gelmesinden korkuyorum.”⁸¹

Peygamberler içinde en büyükleri olarak bilinen ve kendilerine ulû'l-azm denilen beş peygamberin birincisidir. Nitekim ayet-i kerîme meâlen buyurulmuştur: ***“(Ey Rasûlüm (s.a.v.)! Şunu hatırla ki) Biz peygamberlerden, ümmetlerine risâleti, peygamberliği tebliğ ve onları dîne dâvet etmeleri için ahd aldık. Husûsen bu ahd aldıklarımız içinde meşhûr ve ülü'l-azm olanları; sen, Nûh, İbrâhîm, Mûsa ve Îsâ b. Meryem (a.s.). Biz bunlardan sağlam yeminli, te'kidli bir ahd, söz aldık.”***⁸²

Hadislerde bizlere Hz. Nûh'un, çocukluğunda ve gençliğinde, zâhirde ve bâtında, (görünüşte ve iç âleminde) çok güzel, pek mükemmel olduğu, bütün güzel sıfatları kendinde topladığı, şekli şemâîli yâni vücut görünüşü ile huy ve yaratılış bakımından Hz. Âdem'e çok

⁷⁹ Ahmet Cevdet Paşa, *Peygamberler ve Halîfeler Tarihi*, II, 2-3.

⁸⁰ el-A'râf 7/59, *(İbn-i Cerîr (r.a.) ve başkalarının rivâyetlerine göre kavminin ismi Benû Râsib idi.)*.

⁸¹ el-Hûd 11/25-26.

⁸² el-Ahzâb 33/7.

benzediği bildirilmektedir. Nûh (a.s.) insanlar nezdinde uzun boylu, esmer tenli, uzun ve gür sakallı, iri vücutlu olduğu rivâyet edilmektedir.⁸³

Bir hadiste Nûh (a.s) hakkında kendi zamanının en güzeli olduğu, kumaştan elbise giydiği, gemide açlık tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarında onu (s.a.) gördüklerinde kendini tok hissettikleri buyurulmaktadır.⁸⁴

Kendisinin kolları ve bacakları ince, uylukları etli olduğu, buğday tenli iri yapılı, iri gözlü, uzunca boylu, geniş omuzlu olup, kolları ve baldırları ince ve kalın olduğu, herşeyin yaratıcısı olan yüce Rabbimiz, onun mübârek teninin rengini, hâlis gümüş misâli, beyaz halk ettiği zikredilmektedir. Mübârek başı büyükçe ve pek güzel idi. sakalları uzunca olduğu, gâyet şiddetli ve gazaplı olduğu, bununla beraber çok kerim, sabırlı ve yumuşak huylu olup, çok şükredici olduğu iletilmektedir.⁸⁵

Hadislerde şükr, tevazü ve birçok özellikleri ile nitelenen Hz. Nuh (a.s.) Hişâm b. Saîd'in rivâyet ettiği hadise göre, Nûh (a.s.) bir şey yediği zaman hamd ettiği, aynı şekilde bir şey içtiği zaman da, biniğine bindiği zaman da hamd ettiği, bu nedenle Allah Teâlâ kendisini oldukça şükreden kul olarak isimlendirdiği nakledilmiştir.⁸⁶

Hz. Nûh (a.s.) zamanında da evler mevcut olduğu ve onun (a.s.) da bu evlerde ikamet ettiği zikredilmektedir. Devamında çok ibadet ettiği, vakitlerinin sıkıntı ve meşakkatli geçmesine rağmen her gün ve gecede yedi yüz rekât namaz kıldığı; gâyet zâhid bir zât olduğu, dünyâ ve dünyâlık ile hiç meşgul olmadığı; bin senelik ömründe, kıldan yapılmış çadır bir evde kaldığı nakledilmektedir. Kendisine; “Ey Allah'ın peygamberi! Kendinize bir ev yapınız” diye arz ettiklerinde; “Nasıl olsa ya bugün, ya yarın öleceğim. Kısa bir zaman için böyle şeylerle meşgul olmaya değer mi?” buyururdu.⁸⁷

Hz. Nûh'un (a.s.) aynı zamanda dülgerlik sanatında ilk olması, Allah Teâlâ'nın azabı geleceği zaman, gemi inşasına başlaması olayıdır. Şöyle ki, gemi hazır olunca, ona bineceklere Hz. Nûh besmele ile gemiye binmelerini söylediği ve bütün müminler, o azgın kâfirlerin gözleri önünde, Hz. Nûh'la berâber gemiye bindiği bildirilmektedir.⁸⁸ Nitekim bu

⁸³ Mes'ûdî, *Ahbârü'z-zamân*, s. 80.

⁸⁴ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahani Ebû Nuaym İsfahani, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, IV, İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s. 20-21; Mes'ûdî, *a.g.e.*, s. 80.

⁸⁵ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 392; Aynı bilgilere Selmân'ın rivayetinde de rastlamak mümkündür. Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali Beyhâkî, *Şua'bu'l-îmân*, thk. Abdülali Abdülhamid Hamid, Bombay: ed-Dârü's-Selefiyye, 1986, IV, 113; İbn Mübarek, *Kitabu'z Züh'd*, I, 329; Ebû'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalânî, *a.g.e.*, III, 83.

⁸⁷ Aliyyü'l-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XIV, 107; Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman Heysemî, *Buğyetü'l-bâhis an zevâidi müsnedi'l-hâris*, thk. Hüseyin Ahmed Sâlih Bakiri, Medine: Mektebetü'l-Arabiyyeti's-Suudiyye, 1992.

⁸⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, II, 53.

hâl, âyet-i kerîmede meâlen şöyle bildirilmektedir: “*Nûh gemiye bineceklere; “Allah Teâlâ’nın ismiyle girin ki, geminin yürümesi ve durması Allah Teâlâ’nın irâdesiyledir. Benim Rabbim, müminleri mağfîret edici ve merhametiyle tûfan belasından kurtarıcıdır, dedi.*”⁸⁹

Diğer bütün peygamberler gibi, Hz. Nûh da kavminin azgınlık ve taşkınlıklarına, bozuk işlerine kapılmamıştı. Çocukluk ve gençliğinden itibaren sâlih bir zât ve emin bir kimse olarak tanınmış ve hiç kimse ondan bir sıkıntı ve rahatsızlık görmemişti. Hz. Nûh (a.s.) zamanında, nesil değiştikçe, kavmin bedbahtlığı da artmıştır. Yaşlıların çocuklara, kötü örnek olup, daha küçüklüklerinden itibaren, Nûh’a (a.s.) inanmamaları husûsunda tenbihte bulunmaları şartlanmalarına sebep olmuştur. Böylece bu kötü hâl onlarda asırlar boyu devâm etti. Her gelen nesil, kendilerinden önceki neslin kötü işlerini ve âdetlerini kendilerine örnek aldılar. Böylece, aralarında büyüğe hürmet ve küçüğe merhamet de kalmadı. Bu hâl ise, akıllı kimselerin ahlâkından değildir.⁹⁰

4. HÛD (a.s)

Yemende bulunan Âd kavmine gönderilen peygamberdir. Nûh’un (a.s.) getirdiği dîni kuvvetlendirmek, yaymak için gönderilen nebilerdendir. Hz Hûd’un ismi, Hûd b. Abdullah b. Riyâh (veya Ribâh) b. el-Halûd b. Âd b. Avs b. İrem b. Sâm olup, Sâm da Hz. Nûh’un oğludur. Kaynaklarda Hz. Hûd’un, Hz. Nûh’a kadar olan nesebi başka isimlerde de rivâyet olunmuştur. Hz. Hûd’un diğer ismi **Âbir** olup, Lakâbı **Nebiyullah**’dır. **Hûd**; yumuşaklık, sâkinlik, ruhsat, sulh ve sükûna vesîle olması ümid olunan şey mânâsına gelen hevâdet kökündendir.⁹¹

Hûd’un (a.s.) kavmini iman etmedikleri takdirde geleceğe dair uyarıda bulunması ile ilgili Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Ey kavmim! Sakın bana karşı düşmanlığınız, Nûh kavminin veya Hûd kavminin, yahut Sâlih kavminin başlarına gelenler gibi size de bir musibet getirmesin! Lût kavmi de sizden uzak değildir.*”⁹²

⁸⁹ el-Hûd 11/41.

⁹⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *Peygamberler ve Halifeler Tarihi*, II, 52.

⁹¹ Aynî, *Umdetü’l-kârî şerhu sahîhi’l-Buhârî*, XV, 225.

⁹² el-Hûd 11/89.

“Ad kavmine de kardeşleri Hûd’u (gönderdik). O dedi ki: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Hâla sakınmayacak mısınız?”⁹³

Kur’ân-ı Kerîm’de; *A’râf, Hûd, Müminûn, Şuarâ, Fussilet, Ahkâf, Zâriyât, Kamer, Hakkâ ve Fecr* sûrelerinde, Hz. Hûd ve peygamber olarak gönderildiği Âd kavminden bahsedilmektedir. Soyca onlarla kardeş olduğu zikredilmekte, milletini Allah’ı tanımaya ve onları ibadet etmeye davet ettiği ifadelendirilmektedir.⁹⁴

Doğduğu zaman annesi ona, Âbir ismini verdiği nakledilmektedir. Bu isim Âber ve Âyber şeklinde de rivâyet edilmiştir. Ana rahmine düşmesinden îtibâren, her zaman fevkâlade hâlleri görülen Hz. Hûd’un bebeklik ve çocukluğu da başkalarından çok farklı olduğu, soy bakımından baba ve dedeleri kendi zamanın en seçkini olduğu, Orta boylu olduğu, büyüyüp yetiştiğinde, çehre îtibâriyle zamanındaki insanların en güzeli, akıl bakımından da onların en mükemmeli olduğu ifade edilmiştir. Vehb’in; Hûd (a.s.) esmer tenli, çok saçlı olduğu,⁹⁵ Vehb’e ilâve olarak Kâ’b’in da Hûd (a.s.), hakkında güzel yüzlü, Âdem’a (a.s.) benzediği, Hz.Yûsuf’dan sonra insanlar içinde Hz. Âdem’e en çok benzeyen Hûd (a.s.) olduğu nakledilmektedir. Hadisin devamında onun (a.s.) orta boylu, gür saçlı ve nûr yüzlü olduğu, sabâhati pek fazla, yâni mübârek yüzünün çok güzel olduğu haberi bize ulaşmıştır. Mübârek çehresi ay misâli gibi parlak, mübârek vücudunun da kıllı olduğu rivâyet edilmektedir. Hz. Hûd’un sıfatı ile ilgili; zühd, ibâdet, sehâ (cömertlik) ve şefkat sahibi olduğu, fakirlere çok sadaka verdiği, helâl yoldan geçimini te’min etmek için zaman zaman ticâretle meşgûl olduğu zikredilmektedir⁹⁶ Kâ’b ayrıca Hûd (a.s.) için Güçlü kuvvetli idi” sözünü eklemiştir.⁹⁷

Bir hadisi şerifte İbn Hişam: “Yûsuf (a.s.) haricinde Hûd (a.s.), Âdem’e (a.s.) en çok benzeyen idi.”⁹⁸ demiştir. Ebû Zerr el-Ğîfârî’nin peygamberlerle ilgili rivâyette bulunduğu uzun bir rivâyette, Hûd’un (a.s.) ilk defa Arapça konuşan kişi olduğu söylemektedir. Allah Teâlâ’nın bir ihsânı olarak yaratılıştan fevkalâde bir güzelliğe sâhip olan Hz. Hûd, kavminin en güzeli ve ahlâkça en üstünü olup, Nûh’un (a.s.) dinine mensup olduğu, o din üzere ibadet ettiği ayrıca kavmi arasında sevilen, sayılan, hürmet edilen bir kimse olduğu; doğruluk ve dürüstlüğü ile başkalarından tamamen farklılık arz ettiği herkes tarafından bilindiği, gâyet hâlim, selim, yumuşak huylu ve şefkatli olan Hûd’un (a.s.) temiz, itibar sâhibi ve soylu bir

⁹³ el-A’râf 7/65.

⁹⁴ el-A’râf 7/65; el-Hûd 11/50-51; eş-Şuarâ 26/123-126-127.

⁹⁵ İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s. 28.

⁹⁶ İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s. 28; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 564.

⁹⁷ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 563.

⁹⁸ Aynî, *a.g.e.*, XV, 225.

aileye mensup bulunduğu bilgisi bize ulaşmaktadır. Hadislerde kavminin itibar ve itimadını kazanmış olduğundan, herkes arasında **Emîn** Lakâbı ile tanındığı, cesareti ve zekası ile fevkalâde bir vasıfa haiz olduğu anlatılmaktadır.⁹⁹

Hûd (a.s.) çok güç şartlar altında kalmış olmasına, pek çok mânilerle karşılaşmış bulunmasına rağmen, sabır ve tahammül göstermiş, bıkmadan, usanmadan ve yorulmadan kavmini imana dâvet etmiş, kavminin ters, sert, kırıcı ve kaba cevaplarına ve kibirli sözlerine devam etmekten geri durmamış olduğu zikredilmektedir.¹⁰⁰

5. SÂLİH (a.s.)

Semûd kavmine gönderilen bir peygamberdir. Nesebi; Sâlih b. Ubeyd b. Âsif b. Mâsîh b. Ubeyd b. Hâzir b. Semûd b. Âbir b. İrem b. Sâm b. Nûh'dur (a.s.). Hz. Âdem'in on dokuzuncu kuşaktan torunudur. Semûd kavmi küfür ve fesad üzerindeyken, Sâlih (a.s.) dünyaya teşrif ettiği, Sâlih (a.s.), Semûd'un orta halli bir ailesine mensup olduğu, fakat nesep (soy) itibariyle kavminin en şerefli olduğu, babası Ubeydin (başka bir rivâyette Kanûh) muhterem bir zat olarak bilindiği zikredilmektedir.¹⁰¹

Hz. Sâlih, Semûd kavmine elçi olarak gönderilmiştir. O, başlangıçta aklî deliller kullanarak inkarcıları ikna etmeye çalışmış, afakî ve enfusî deliller ileri sürerek Allah'ın birliğini anlatmış ve Semûd kavmini sadece Allah'a kulluk etmeye davet etmiştir. Ancak her inkarcı kavmin yaptığı gibi Semûdlular da peygamberleri Hz. Sâlih'e itiraz etmişlerdir. Öncelikli olarak onun bir beşer oluşuna vurgu yaparak; *“Bizden bir insana mı uyacağız? O takdirde biz apaçık bir sapıklık ve çılgınlık içine düşmüş oluruz”* deyip kendileri gibi bir beşer olan bir kimseye itaat etmeyi mantıksız bulmuşlardır. Bilahare onun yalancı olduğunu ileri sürmüşler, bununla da yetinmeyip *“Sen olsa olsa iyice büyülenmiş birisin”* diyerek onu büyücülükle itham etmişler ve kendilerine uğursuzluk getirdiğini söylemişlerdir.¹⁰²

⁹⁹ Ebû İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim Nisaburi Sa'lebi, *Kisâsü'l-Enbiyâ-Arâisü'l-mecâlis*, Kahire: el-Matbaatü'l-Behiyye, h. 1301, I, 95; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I, 138.

¹⁰⁰ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 463.

¹⁰¹ İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s.29; Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, II, 115-16.

¹⁰² Bulut, H. İbrahim, Sünnî Gelenekte Mûcize Kavramı ve Hz. Sâlih'in Deve Mûcizesi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2004, cilt: IV, sayı: 2, s. 145.

Kur’ân-ı Kerîm’de Allah Teâlâ Sâlih’in (a.s.) kavmini Allah’a kulluk etmeye davet etmesi ve buna mukabil Allah’ın Sâlih’e (a.s.) muciz olarak bir deve göndermesi hakkında şöyle buyurmaktadır: **“Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih’i (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Size Rabbinizden açık bir delil gelmiştir. O da, size bir mucize olarak Allah’ın şu devesidir. Onu bırakın, Allah’ın arzında yesin, (içsin); ona kötülük etmeyin; sonra sizi elem verici bir azap yakalar.”**¹⁰³

“Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih ‘i (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı, sizi orada yaşattı. O halde O’ndan mağfiret isteyin; sonra da O’na tövbe edin. Çünkü Rabbinim (kullarına) çok yakındır, (dualarını) kabul edendir.”¹⁰⁴

Kâ’b el-Ahbâr’dan Sâlih’in (a.s.) Îsâ’ya (a.s.) benzediği, beyaza çalar kırmızı benizli düz saçlı olduğu rivâyet edilmektedir. Vehb b. Münebbih’den bize ulaşan rivâyette ise Kâ’b’ın söylediklerine ilaveten bize Îsâ (a.s.) gibi yalan ayak yürür ayakkabı giymediği, saçına hiç yağ sürmediği, ne bir evi ne de bir meskeni olduğu, Rabbinin ona bahşettiği devesiyle beraber bulunduğu, devesinin gittiği yere gittiği ve o her nereye yönelse beraber bulunur ondan ayrılmadığı bildirilmektedir. Yüzü beyaz, yanakları kırmızı olan Sâlih’in (a.s.) hadislerde çok güzel bir sûreti olduğu, tatlı sözlü olup, çok fasih (düzgün) konuştuğu, büyüdükçe kavminin sevgisini kazandığı, herkesle iyi geçinmesi, güler yüzlülüğü, fakir ve düşkünlere yardımı, zayıfları koruması, hastaları ziyareti ve başka olgun halleri ile bütün insanlar tarafından sevildiği ve takdir gördüğü ifade edilmektedir Rivâyetin devamında Semûdlular’ın: “Bunda büyük bir kabiliyet var, ileride çok istifade ederiz” dedikleri, bu yüzden putlara tapmayışına ses çıkarmadıkları bilgisi bize ulaşmaktadır.¹⁰⁵

Rivâyette Sâlih (a.s.) yedi yaşındayken kavmi arasında dolaşıp onlara; “Ey Semûdlular! Benim haseb (şeref) ve nesebimi (soyumu) inkâr eder misiniz? Ben Ubeyd’in oğluyum. Annem de falancadır” dediği, onların da; “Biz senin soy ve şerefini biliriz” dedikleri zikredilmektedir. Her geçen sene olgunluğu artan Sâlih (a.s.), kavmindeki insanlardan ayrılığı apaçık ortaya çıktığı, yirmi yaşına bastığında yüzündeki nur ve güzellik çok fazlaştığı için kimsenin yüzüne bakmaya takat getiremediği; Semûdlular’ın onun için Âdem’in (a.s.) oğlu Şîs’e (Şit) (a.s) benziyor dedikleri bildirilmektedir. Otuz yaşına geldiğinde ilim, hikmet, vakar, sekine ve birçok faziletler (üstünlükler) ihsan edilen Sâlih

¹⁰³ el-A’râf 7/73.

¹⁰⁴ el-Hûd 11/61.

¹⁰⁵ İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s. 29; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 565.

(a.s.) elbisesi yünden olup nalin giydiği, huy ve yaratılış bakımından zamanındaki insanların en üstünü olduğu; en tatlı ve en fasih (açık) konuşanı olduğu, bu bilgilere ilaveten ticaretle meşgul olduğu, çantacılık yapıp ve elinin emeğiyle kazandığını yediği ifade edilmektedir.¹⁰⁶

İki yüz sene ömür sürdüğu kaynaklarda geçmekte ise de bu hususta başka rivâyetler de vardır. Kabr-i şerifi Mekke-i Mükerrede'de Dâr-ün Nedve'de yahut Rûkn ile Makam arasındadır. Bu durum Fevayih-i Mıskıyye adlı eserde yer alan bir Hadis-i Şerifte; “*Nûh, Hûd, Sâlih, Şuayb'ın (a.s.) kabirleri, Mekke'de zenzem ile makam arasındadır.*” diye zikredilmiştir.¹⁰⁷

6. İBRÂHÎM (a.s.)

Keldânî kavmine gönderilen, ulül-azm adı peygamberlerden biridir. Peygamberimiz Muhammed'den (a.s.) sonra, peygamberlerin ve insanların en üstünüdür. Kendisine on suhuf indirilmiştir. Oğulları, Hz. İsmâîl ve Hz. İshâk da peygamberdir. Torunlarından da peygamberler gönderilmiş olduğu için **Ebü'l-enbiyâ** (peygamberler babası) denilmiştir. Babası Târûh'tur. Bir rivâyete göre annesinin adı Emîle'dir. İbrâhîm (a.s.)'den önce de her kavme peygamber gönderildi. Araplar, İbrâhîm (a.s.) ilk oğlu Hz. İsmâîl'in; Benî İsrâ'il de, ikinci oğlu olan Hz. İshâk'ın soyundandırırlar.¹⁰⁸

Hz. İbrâhîm (a.s.)'in peygamberliği, Kur'ân'da çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Bakara Suresinde bir âyette şöyle buyruluyor “***Bir zamanlar Rabbi İbrâhîm'i bir takım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince, ben seni insanlara öndek (imam) yapacağım demişti.***”¹⁰⁹ Böylece Allah, Hz. İbrâhîm (a.s.)'ı kendisine uyup hidayete erecekler için bir önder yapmıştır. Bu onun fazilet ve şcrfct çok ileri bir seviyede olmasından dolayıdır. Güzel ahlak ve sıfatları da, mütavazi bir mevki kazandığı için Allah bu vazifeyi ona tevdi etmiştir.¹¹⁰

Hz. İbrâhîm (a.s.) ile ilgili olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

¹⁰⁶ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 565.

¹⁰⁷ İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s. 29; Hâkim, *a.g.e.*, II, 565.

¹⁰⁸ Geniş bilgi için Bkz: Abdüttevâb Yûsuf, *Hayâtu el-halil İbrâhîm (a.s.)*, nşr. Adil Batrâvî, Ebû Vail, Kahire: Dârü'l-Kütübi'l-Misri, 1983.

¹⁰⁹ el-Bakara 2/124.

¹¹⁰ Baktır, Mustafa, *Kur'ân'da Tanıtılan Model Şahsiyet*: Hz. İbrahim, Editör: Ali Bakkal, 17-18 Ekim 1997, Şanlıurfa, 2007, s. 64.

“Biz, Allah’a ve bize indirilene; İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya’kûb ve esbâta indirilene, Mûsâ ve İsâ’ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah’a teslim olduk” deyin.¹¹¹

“İbrâhîm Rabbine: Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster, demişti. Rabbi ona: Yoksa inanmadın mı? dedi. İbrâhîm: Hayır! İnandım, fakat kalbimin mutmain olması için (görmek istedim), dedi. Bunun üzerine Allah: Öyleyse dört tane kuş yakala, onları yanına al, sonra (kesip parçala), her dağın başına onlardan bir parça koy. Sonra da onları kendine çağır; koşarak sana gelirler. Bil ki Allah azîzdür, Hekîmdir, buyurdu.”¹¹²

Ebu Nuaym’ın *Delâilü’n Nübüvve*’de ifade ettiğine göre İbrâhîm’in (a.s.), Keldânîler’in memleketi olan Bâbil’in doğu tarafında ve Dicle nehri ile Fırat nehri arasındaki bölgede doğduğu, annesi, İbrâhîm’e (a.s.) hâmile iken, temiz bir mümin babası Târûh’un vefât ettiği, bundan sonra annesinin İbrâhîm’in (a.s.) amcası olan Âzer ile evlendiği zikredilmektedir. Bu bilgilere ilaveten İbrâhîm(a.s.) hakkında orta boylu, ak benizli, ela gözlü, ak saçlı, güzel ve güler yüzlü, açık alınlı, uzunca yanaklı, aksakallı olduğu ifade edilmektedir.¹¹³

Malik’in, Yahya b. Said’den rivâyette bulunarak kendisinin, Said b. Müseyyib’den İbrâhîm’in (a.s.) insanları ilk defa misafir eden, ilk defa sünnet olunan, saçlarını kısaltan, ilk yaşlılık gören insanlardan olduğu bildirilmektedir. Haberin devamında İbrâhîm (a.s.) “Ya Rabbim bu nedir”, diye sormuş? Allah Teâlâ “bu vakardır, olgunluğun verilmesidir; insanların arasında da izzet belirtisidir”, şeklinde buyurduğu . İbrâhîm (a.s.) da, “Ya Rabbim öyle ise vakarımı artır”, duasında bulunduğu zikredilmektedir.¹¹⁴

İbn Mesud es-Sekafî’den ve Mücâhîd’den gelen rivâyete göre Rasûlullah ayak izlerine varıncaya kadar İbrâhîm’in (a.s.) bütün nitelikleriyle insanların kendisine en çok benzeyeni olduğunu söylemiştir.¹¹⁵ Nitekim İbn Abbâs ve Ebû Hureyre Rasûlullah’ın “Hz.

¹¹¹ el-Bakara 2/136.

¹¹² el-Bakara 2/260.

¹¹³ Ebu Nuaym, *Delâilü’n-Nübüvve*, I, 21; Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve*, s. 289.

¹¹⁴ İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 117; Aliyyü’l-Müttakî, *Kenzu’l-ummâl*, XII, 475; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 117; Aliyyü’l-Müttakî, *a.g.e.*, XII, 475; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, I, 175.

¹¹⁵ Kurtubî, *Tefsiru’l Kurtubi*, V, 66; Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari Malik b. Enes, *el-Muvatta*, Dımaşk: Dâru’l-Kalem, h. 1413/ m. 1991, III, 488.

İbrâhîm'i görmek isteyen bana-arkadaşına baksın.”¹¹⁶ , “Zürriyeti içerisinde ona en çok benzeyeni benim.” şeklinde buyurduğunu bizeiletmişlerdir.¹¹⁷

Buna ek olarak Câbir'den gelen bir rivâyete göre İbrâhîm (a.s.) orduyu sağ ve sol şeklinde ilk düzenleyen, Allah yolunda ilk savaşı ve düzenli amel yapanların ilkiydi. İbn Abbâs güreş yapanların ilki olduğunu; Ebû Hüreyre minberde hutbe irat edenlerin ilki olduğunu; Kelbi, Temim ed-Darî'nin ekmeği ilk tirit olarak kullanan olduğunu bize rivâyet etmişlerdir.¹¹⁸

Hadislerde bir başka özelliği ise misâfirperverliği gösterilmekte, Evi yol üzerinde olan İbrâhîm'in (a.s.) gelip geçen herkesi yedirip, içirdiği, bu yüzden unvânının; “Ebû'l-edyâf” (Misâfirler babası) konulmuş olduğu bilgisi bulunmaktadır.¹¹⁹ Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.)'e bir sahâbi gelerek "Ey Muhammed! (s.a.) İnsanların en hayırlısı kimdir" şeklinde sorduğunda, Buna karşılık olarak Rasûlullah (s.a.): "O, İbrâhîm'dir (a.s.)", buyurmuşlardır.¹²⁰

İbni Abbâs'dan şöyle rivâyet edilmiştir: “Allah Teâlâ İbrâhîm'e (a.s.) çok mal ve zenginlik verdi. İbrâhîm (a.s.); misâfir, yolcu ve garipler için iki kapılı bir misâfirhâne yapmıştı. İçinde kışın kışlık, yazın yazlık elbiseleri ve dâimâ yiyeceklerle dolu bir sofrayı hazır bulundururdu. Muhtaç kimseler bir kapıdan girer, karnını doyurur, istediği elbiseyi giyer ve diğer kapıdan çıkıp giderdi. Misâfirhânede; yiyecek, içecek ve giyecekler eksildikçe tamamlardı.” Sa'îd b. Müseyyeb ve Übeyd b. Amr'dan gelen rivâyete göre ise “İbrâhîm (a.s.) insanları misâfir edip ağırlayanların ilkiydi. Öyle ki evine kimse gelmediğinde O çıkıp misâfir arardı.”¹²¹

Hadis-i şeriften özetle Hz. İbrâhîm; Allah'ın dostu, işinde Allah'a dönük, içli, yumuşak huylu, yüreği yanık, dosdoğru mümin, vefâkar¹²², hanîf ve sâdık, görevini tam yapmış¹²³ bir peygamberdir.¹²⁴

¹¹⁶ Ahmet b. Hanbel, *a.g.e.* , I, 277 (Hadisin isnadı Buhârî ve Müslim'e göre sahihtir); Müslim, Rasûlullah (s.a.v.)'in semavata miracı, 76.

¹¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , I, 593; Buhârî, Kitapta Meryem'i Halvete Çekildiği zamanı da An, 49; Buhârî, “*Tefsiru'l Kur'an*”, 68; Tirmizî, “*Kütabu't-Tefsir*”, 3336; İbn Ebi Şeybe, *a.g.e.* , VII, 489; Beyhâkî, *Sünenü'l-Kübrâ*, V, 176; Ebî Şeybe, *a.g.e.* , IV, 403; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VIII, 7.

¹¹⁸ Muhammed b. Hasan, *el-Muvatta*, III, 488; Sâlebî, *Kisâsü'l-enbiyâ-Arâisü'l-mecâlis*, s. 59.

¹¹⁹ Ebû'l-Abbâs Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Abdüllatif Zebidi, *Sahih-i Buhârî muhtasarı Tecrid-i sarîh tercümesi ve şerhi*, mütercimi ve şarihi Kâmil Miras, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1983. IX,107.

¹²⁰ Müslim, Fezâil, 150; Ebû Dâvûd, Sünnet, 14.

¹²¹ Ebû Nuaym İsfahânî, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 274.

¹²² en-Necm 53/37.

Hız. İbrâhîm Kur'ân-ı Kerîm'de, şu sıfatlarla anılmıştır: **Halîm** (yumuşak huylu)¹²⁵; **Reşîd** (doğru yolda giden, doğru yolu gösteren)¹²⁶; **Evvâh** (çok duâ eden, merhametli, ince kalbli, î mânı kuvvetli)¹²⁷; **Münîh** (Hakk'a bağlanan)¹²⁸; **Kânit** (itâat eden, boyun eğen)¹²⁹; **Şâkir** (şükür ve hamd edici; **Sıddîk** (sıdkı, doğruluğu tam)¹³⁰; **Sâlih** (iyilik ve salâh sâhibi)¹³¹; İbrâhîm (a.s.), peygamberlik vazifesini yapması, sıkıntı ve belâlara katlanmasıyla da medhedilmiştir.

İbrâhim (a.s.) hakkında, Kur'ân-ı Kerîm'de meâlen şöyle buyruldu: **“Bir vakit Rabbi İbrâhîm'i bir takım kelimeler (emirler ve yasaklar) ile imtîhân etti. İbrâhîm onları tamâmen yerine getirdi. Allahü Teâlâ; “Ben seni insanlara imâm (dinde önder, rehber) yapacağım” buyurdu.”**¹³²

Hız. İbrâhîm'in imâmılığı umûma olup ve ebedîdir. Zîrâ sonra gelen peygamberler onun neslindendir. **“Gerçekten İbrâhîm, hak dîne yönelen, Allah'a itâat üzere bulunan, bütün iyi hasletleri kendinde toplayan bir imâm idi (rehberdi).”**¹³³

Katâde (r.a.) şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ İbrâhîm (a.s.)'ı bütün mahlûkâta sevdirdi. Bütün dinlerin mensupları ondan memnun idiler, onu çok severlerdi.” Ama aynı zamanda kendisi putlara karşı bir cephe açmış, onlara karşı Tevhid mücadelesini gerçekleştirmiştir.¹³⁴

Ahmet Cevdet Paşa, İbrâhîm'i (a.s.) şöyle ifade etmektedir: “Allah Teâlâ'nın İbrâhîm (a.s.)'ı, Halîl (hâlis bir dost) edinmesi, onu ilâhî sırlara vâkıf kılarak ihsân buyurmasıdır. İbrâhîm (a.s.)'a **“Halîl”** isminin verilmesinin sebebi ile ilgili çeşitli rivâyetler yapılmış olup, en mûteberi; Allah Teâlâ'ya karşı pek ziyâde muhabbeti olması ve Allah Teâlâ'nın rızâsını ve muhabbetini celbeden ibâdet ve tâatları yapması sebebiyledir. İbrâhîm (a.s.) İbrânice konuşurdu. İbrânice Arapça'ya benzerdi. **İbrâhîm** ismi, İbrânice olup, mânâsı; **“Ebî rahîm”** yâni merhametli baba demektir. İbrâhîm (a.s.) peygamberler babası olup, bütün insanlara karşı merhametli olduğu için bu isimle anıldı. İbrâhîm (a.s.)'ın kumaş tüccarlığı ve zirâatle de

¹²³ el-Bakara 2/124.

¹²⁴ Solmaz-Çakan, *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, 1991, İstanbul: Ensar Neşriyat, I, 78.

¹²⁵ el-Hûd 11/75.

¹²⁶ el-Enbiyâ 21/51.

¹²⁷ et-Tevbe 9/114.

¹²⁸ el-Hûd 11/75.

¹²⁹ el-Meryem 19/41.

¹³⁰ el-Meryem 19/41.

¹³¹ en-Nahl 16/120.

¹³² el-Bakara 2/124.

¹³³ en-Nahl 16/120.

¹³⁴ Buhârî, İmân, 96.

meşgûl olduğu rivâyet edilmiştir. İnsanları doyurmak, misâfirlere ziyâfet vermek için zirâat yapardı. Sürüleri, koyunları ve sığırları sayılamayacak kadar çoktu. Bütün bunları insanların menfaatine harcamıştır. Köy, kasaba ve şehirler îmar etmiştir.”¹³⁵

7. İSMÂİL (a.s.)

Yemen’den gelip Mekke ve civârında yerleşen Cürhüm kabilesine gönderilmiş bir peygamberdir. İbrânice’de adı, Allah Teâlâ’ya itaat edici mânâsına gelen **İşmûyel**’di. Araplar, **İsmâîl** dediler. Kur’ân-ı Kerîm’de de İsmâîl olarak geçmektedir. İsmâîl (a.s.) Hz. İbrâhîm’in büyük oğlu olup, Muhammed’in (s.a.) dedelerindendir. Annesi Hâcer hâtun, asîl bir soydan gelmekteydi.¹³⁶

Allah Teâlâ İsmâîl (a.s.) hakkında Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurmaktadır: **“Bir zamanlar İbrâhîm, İsmâîl ile beraber Beytullah’ın temellerini yükseltiyor (şöyle diyorlardı:) Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin.”**¹³⁷

“De ki: Biz, Allah’a, bize indirilene, İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya’kûb ve Ya’kûb oğullarına indirilenlere, Mûsâ, İsâ ve (diğer) peygamberlere Rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onları birbirinden ayırt etmeyiz. Biz ancak O’na teslim oluruz.”¹³⁸

Hadislerde İsmâîl (a.s.) uzun boylu, ak saçlı, güzel ve nurlu yüzlü, kırmızımsı tenli olduğu bildirilmektedir.¹³⁹ Kâ’b el-Ahbâr’dan naklen İsmâîl (a.s.) küçükbaşlı, kalın boyunlu, uzun el ve ayaklı olup, kendisi de kitap ehli tarafından bu şekilde nitelendirilmekteydi.¹⁴⁰ Haberin devamında öyle ki ayaktaayken elleri dizlerine sanki değecek gibi görüldüğü, küçük gözlü, uzun burunlu, geniş omuzlu, uzun parmaklı, çok güçlü ve kuvvetli olduğu, kâfirlere karşı sert olduğu; kavmine namazı ve zekâtı emrettiği bildirilmektedir. Son olarak da Rabb’i katında razı olunmuş kullardan olan İsmâîl (a.s.), Allah’ın sözünde duran bir kulu olarak nitelendirilmiştir. Buna mukabil Allah’ın düşmanlarıyla savaşacak kadar hiddete sahip olan ve

¹³⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Peygamberler ve Halifeler Tarihi*, II, 205.

¹³⁶ Hâkim, *el-Müstedrek ale’s-sahihayn*, II, 603.

¹³⁷ el-Bakara 2/127.

¹³⁸ Âl-i İmrân 3/84.

¹³⁹ Ebu Nuaym İsfahânî, *Delâilü’n-nübüvve*, I, 23; Beyhâkî, *a.g.e.*, I, 29; Süyûtî, *Hasâisü’l-Kübrâ*, I, 129.

¹⁴⁰ Salebî, *Kısâsü’l-enbiyâ*, I, 295; İbn Asâkir, *Târihu medîneti dımeşk*, I, 222.

Allah'ın onlara karşı zafer ihsan ettiği kâfirlerle şiddetli bir şekilde savaşıyor, Allah için öldürülse bile korkmayan İbrâhîm'in(a.s.) oğludur.” ifadesi bize ulaşmıştır.”¹⁴¹

Kendisinin (a.s.) İbrâhîm'le (a.s.) beraber Arapça fasih ve beliğ konuşanların ilki olduğu, Arapça'yı Harem'de annesi Hâcer'in yanında konaklayan Cürhüm kabilesinden öğrendiği,¹⁴² sonra gelecek olan Peygamber'in de (s.a.) bu şekilde konuşacağı bildirilmektedir.¹⁴³

İsmâîl'in (a.s.) husûsiyetlerinden biri de; kavmine namaz ve zekâtı emrederek emr-i bil-ma'rufta bulunmasıydı. Nitekim o, âyet-i kerîmede meâlen; **“Kavmine namaz ve zekâtı emrederdi ve Rabbi katında söz ve hâllerinin doğruluğu ile makbûl idi”**,¹⁴⁴ buyurularak, bu hususiyeti ile de methedilmiştir. İsmâîl' (a.s.) husûsiyetlerinden biri de **Zebihûllah** olması yani Allah Teâlâ için kurban edilmesidir.¹⁴⁵

8. LÛT (a.s.)

Lût gölü yanında, Sedûm şehri halkına gönderilen bir peygamberdir. İbrâhîm'in (a.s.) kardeşi Hârân'ın oğludur. Kur'ân-ı Kerîm'de yirmi yedi defâ zikredilmiştir. İbrâhîm'i (a.s.) ateşe atan Nemrûd'un memleketinden diğer insanlarla birlikte hicret edip, Şam'a geldikten sonra, azgın bir kavim olan Sedûm ahâlisine peygamber olduğu bildirildi. Yıllarca durup dinlenmeden kavmine nasihat edip, hak yola dâvet etti. Kavmi îmân etme şerefine erişemeyip, azgınlıklarını daha da arttırdı. Allah Teâlâ'nın azâbına düşer oldu.¹⁴⁶

Lût (a.s.) hakkında Allâh Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Lût ‘a gelince, ona da hüküm (hâkimlik, peygamberlik, hükümdarlık) ve ilim verdik; onu, çirkin işler yapmakta olan memleketten kurtardık. Zira onlar (o memleketin halkı), gerçekten fena işler yapan kötü bir kavimdi.”**¹⁴⁷

¹⁴¹ Hâkim, a.g.e. , II, 603 (İmam Zehebî'ye göre hadisin isnâdı zayıftır.)

¹⁴² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihaye*, I, 138; İbn Asâkir, *Târiû Medinetu Dimaşk*, I, 121.

¹⁴³ Sâlebi, a.g.e. , s. 61; İbn Kesîr, a.g.e. , I, 120-21.

¹⁴⁴ el-Meryem 19/56.

¹⁴⁵ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e. , II, 242-43

¹⁴⁶ Buhârî, Îmân, 96; Geniş bilgi için bkz: Şahan. Ramazan, *Kur'ân-ı Kerîm'de Lût (a.s.), bununla ilgili israiliyyat ve günümüze mesajları (bir konu tefsiri denemesi)*, 2000, Tez (Yüksek lisans), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı.

¹⁴⁷ el-Enbiyâ 21/74.

“Elçilerimiz Lût’a gelince, Lût onlar hakkında tasalandı ve (onları korumak için) ne yapacağını bilemedi. Ona: Korkma, tasalanma! Çünkü biz seni de aileni de kurtaracağız. Yalnız, (azapta) kalacaklar arasında bulunan karın müstesna, dediler.”¹⁴⁸

”*Mir’at-ı kâinat*” kitabında Lût’un (a.s.) hilyesi şu şekilde yazılıdır. “Orta boylu, siyah gözlü, iri yapılı idi.”¹⁴⁹ Kâ’b el-Ahbâr’dan rivâyetle “Beyaz tenli güzel yüzlü ince burunlu küçük kulaklı uzun parmaklı güzel görünüşlü idi. Güldüğünde insanların en güzel gülünü insanların en ağır başlısı en bilgilisi kavminin ona yaptığı büyük eziyetlere rağmen kavmine karşı en az mukavemet edeni idi, şeklinde bize onu tanıma fırsatı vermiştir.”¹⁵⁰

Gerek tarih kaynaklarından, gerekse tefsir kaynaklarından Lût’un (a.s.), Allah Teâlâ’nın, zamanındaki insanlar arasından seçerek gönderdiği peygamber olduğu için, bütün güzel huylarla huylanmış olduğu, uzuna çalar orta boylu olduğu bize ulaşmaktadır.¹⁵¹

Bu bilgilere ilaveten güçlük ve sıkıntılara karşı sabırlı ve cömert olduğu, çiftçilik ve ziraat ile uğraştığı, herkese iyilik yapmayı sevdiği, insanları Hakk’a ve doğru yola çağırdığı, amcası İbrâhîm’in (a.s.) getirdiği dinin emir ve yasaklarını insanlara anlatmakla meşgul olduğu, onların kurtuluşa ermeleri için çırpınıp ve dua ettiği bilgileri zikredilmektedir.¹⁵²

Lût’un (a.s.), kavminin helâkinden sonra, Şam bölgesine gidip, amcası İbrâhîm’in (a.s.) yanında yedi sene kaldığı, sonra Hicaz’a gidip, seksen yaşında iken orada vefât ettiği, kabrinin, İbrâhîm’in (a.s.) kabrinin de bulunduğu Filistin’deki Halîlurrahmân’da veya Mekke-i Mükerrreme’de Kâbe yanında Hatim denilen yerde olduğu rivâyet edilir.¹⁵³

¹⁴⁸ el-Ankebût 29/33.

¹⁴⁹ Geniş bilgi için Bkz: Nişancızade Muhyiddin Mehmed, *Mir’at-ı kâinat*, 970/1562, İstanbul: Tatyos Divitciyan Matbaası, 1290.

¹⁵⁰ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 561-62.

¹⁵¹ Beyhâkî, *a.g.e.*, I, 290; İbn Kesîr, *Tefsir*, II, 252; Zehebî, *Târihu’l-İslâm-Siretü’n-nebi*, s. 531; Süyûtî, *a.g.e.*, II, 129.

¹⁵² Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 561-62.

¹⁵³ Geniş bilgi için bkz: Nişancızade Muhyiddin Mehmed, *Mir’at-ı kâinat*, İstanbul: Tatyos Divitciyan Matbaası, 1290.

9. İSHÂK (a.s.)

Şam ve Filistin ahâlisine gelen peygamberlerdendir. İbrâhîm'in (a.s.) ikinci oğludur. Annesi Hz. Sâre'dir. Büyük kardeşi İsmâîl'den (a.s.) kaç yaş küçük olduğu bilinmemektedir. Kavmini, babası İbrâhîm'in (a.s.) dînine dâvet ederdi.¹⁵⁴

Kur'ân'a göre İshâk'a (a.s.) vahiy gönderildiği¹⁵⁵, hidâyete erdirildiği¹⁵⁶, sâlihlerden olduğu¹⁵⁷, mübârek kılındığı¹⁵⁸, onun ilâhi bir bağış olduğu¹⁵⁹, doğumunun müjdelendiği bildirilmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de; Hz. İshâk'ın doğum hadisesi, Zâriyât suresinde İbrâhîm'in (a.s.) husûsiyetlerinin anlatıldığı âyette müjdelenmiştir: “...*Melekler onun korkusunu anlayıp; “Korkma!” dediler ve onu, bülûğunda ilimde kâmil olacak İshâk adında bir oğulla müjdelediler...*”¹⁶⁰

“*Biz ona (a.s.) İshâk ve (İshâk'ın oğlu) Ya'kûb'u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik. Daha önce de Nûh'u ve onun soyundan Dâvûd'u, Süleymân'ı, Eyyûb'u, Yûsuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u doğru yola iletmıştik; Biz iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.*”¹⁶¹

“*Kendisini ve İshâk'ı Mübârek (kutlu ve bereketli) eyledik. Lâkin her ikisinin neslinden iyi kimseler olacağı gibi, kendine açıktan açığa kötülük edenler de olacak.*”¹⁶²

Kâ'b el-Ahbâr, İshâk (a.s.) hakkında “İyi bir hatipti. Kendisinin konuşması ve yüzü güzeldi. Beyaz tenli, düz saçlı ve sakallı idi. Saçının çoğu beyazlaşmıştı. ve görünüşte en nazif olanıdır.” şeklinde rivâyet eymektedir.¹⁶³

¹⁵⁴ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 606.

¹⁵⁵ en-Nîsâ 4/ 163.

¹⁵⁶ el-En'âm 6/84.

¹⁵⁷ el-Enbiyâ 21/72.

¹⁵⁸ es-Sâffât 37/112.

¹⁵⁹ el-En'âm 6/84; İbrâhîm 14/39; el-Ankebût 14/37.

¹⁶⁰ el-Hicr 15/54-56; ez-Zâriyât 51/24-30.

¹⁶¹ el-En'âm 6/84.

¹⁶² es-Sâffât 37/113.

¹⁶³ Hâkim, *a.g.e.*, II, 606.

Bu bilgilere ilaveten “Sîret ve sûretçe babası İbrâhîm’e (a.s.) benzerdi. Uzun boylu, kara gözlü, buğday benizli idi. Yaşlanınca gözleri görmez olmuştu. İshâk (a.s.), yüz ve şekil îtibâriyle, ahlâk ve yaşayışta babası Hz. İbrâhîm’e çok benzerdi.” demiştir.¹⁶⁴

Hadislerde; İshâk’ın (a.s.), İbrâhîm’in (a.s.) akrabâsından bir kadınla, başka bir rivâyete göre de Lût’un (a.s.) kızı ile evlendiği,¹⁶⁵ Ya’kûb (a.s.) ve Ays adında iki oğlunun olduğu, yüz yirmi sene veya daha fazla yaşadığı, vefât edince de Filistin’de Halîlürrahmân civârında, baba ve annesinin de medfûn bulunduğu bir mağaraya defnedildiği bilgisi bulunmaktadır.¹⁶⁶

10. YA’KÛB (a.s.)

Ken’ân diyarında yaşayan insanlara gönderilen peygamberdir. İshâk’ın (a.s.) oğlu, Yûsuf’un (a.s.) babasıdır. Kur’ân-ı Kerîm’de, meleklerin İbrâhîm’e (a.s.) İshâk’la (a.s.) beraber, Ya’kûb’un (a.s.) da doğumunu ve peygamberliğini müjdeledikleri bildirilmektedir.¹⁶⁷

“Biz ona İshâk ve (İshâk’ın oğlu) Ya’kûb’u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik. Daha önce de Nûh’u ve onun soyundan Dâvûd’u, Süleymân’ı, Eyyûb’u, Yûsuf’u, Mûsâ’yı ve Hârûn’u doğru yola iletmıştik; Biz iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.”¹⁶⁸

“Biz Nûh’a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve (nitekim) İbrâhîm’e, İsmâîl’e, İshâk’a, Ya’kûb’a, esbâta (torunlara), Îsâ’ya, Eyyûb’e, Yûnus’a, Hârûn’a ve Süleymân’a vahyettik. Dâvûd’a da Zebûr’u verdik.”¹⁶⁹

Ya’kûb, İbrânice bir isim olup; **Saffetullah** yâni Allah Teâlâ’nın saf ve temiz kıldığı kul mânâsına gelmektedir, İ’is ismindeki kardeşiyle ikiz olarak doğdu, İ’is, ondan önce doğ-

¹⁶⁴ Hâkim, *a.g.e.*, II, 606.

¹⁶⁵ Hâkim, *a.g.e.*, II, 606.

¹⁶⁶ Taberî, *Tefsir*, I, 164; İbn Sa’d, *a.g.e.*, I, 39.

¹⁶⁷ İbn Kuteybe, *Maârif*, s. 39.

¹⁶⁸ el-E’nâm 6/84.

¹⁶⁹ en-Nîsa 4/163.

duğu için Arapça tâkip etmek mânâsına Ya’kûb denildiği de rivâyet edilir. Diğer adı İsrail olup, Allah’ın kulu mânâsına gelmektedir.¹⁷⁰

Kabû’l-Ahbâr’ın Peygamberlerden bahseden rivâyetinde, Ya’kûb (a.s.) kılsız vücutlu¹⁷¹, zayıf yapılı, uzun boylu, ağır başlı, vakarlı, diğer peygamberlerin en güzeli, en zarifi olması gibi niteliklerini ifade etmektedir.¹⁷²

Ka’b el-Ahbâr ve Es-Sa’dî’den rivâyet olunduğuna göre:“O, güzel yüzlü idi. Kardeşi Ays’dan daha iyi, daha zarif idi. Ayrıca daha güzel konuştu. Kardeşi Ays’ın bedeni ona (a.s.) nispeten daha kıllı idi”¹⁷³ Başka bir kaynakta ise: Ays’ın sevgide daha çok babasına Ya’kûb (a.s.) ise annesine daha yakın olduğu, Ya’kûb (a.s.); buğday benizli, uzun boylu, nâzik yapılı bir bedene sahip olduğu, babası İshâk (a.s.) gibi; hâlim, selîm, yumuşak huylu, doğru sözlü olup, kerîm ve cömert bir zat olduğu bildirilmektedir.¹⁷⁴

11. YÛSUF (A.S.)

Mısır halkına gönderilmiş bir peygamberdir. İsrâiloğullarından (Ya’kûb’un (a.s.) neslinden) gelen ilk peygamberdir. Yüzünün ve ahlâkının güzelliği ile meşhurdur. Babası. Hz. İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın (a.s.) oğlu olan Ya’kûb’dur (a.s.).¹⁷⁵

Yusuf’un (a.s.) peygamberliği ve fazileti ile ilgili Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmesinde şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun ki, (Mûsâ’dan) önce Yûsuf da size açık deliller getirmişti ve onun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz. Nihâyet o vefat edince “Allah ondan sonra peygamber göndermez” dediniz. İşte Allah o aşırı giden şüphecileri böyle saptırır.”¹⁷⁶

“Biz ona İshâk ve (İshâk’ın oğlu) Ya’kûb’u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik. Daha önce de Nûh’u ve onun soyundan Dâvûd’u, Süleymân’ı, Eyyûb’u, Yûsuf

¹⁷⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , II, 265

¹⁷¹ İbn Kuteybe, *Maârif*, 39; Sâlebi, *a.g.e.* , 101 (Ömer b. Abdülaziz bize bunu ifade etmiştir.).

İbn Esir, *Kâmil*, I, 126; Taberî, *a.g.e.* , I, 164; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 572.

¹⁷² İbn Kuteybe, *a.g.e.* , s. 39.

¹⁷³ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 557.

¹⁷⁴ Taberî, *Tarih*, I, 192; Taberî, *Tarihu’r-Rusul ve’l-mulûk*, I, 123.

¹⁷⁵ Sâlebi, *Kısâsü’l-Enbiyâ-Arâisü’l-mecâlis*, s. 109.

¹⁷⁶ el-Mü’mîn 40/34.

‘u, Mûsâ’yı ve Hârûn’u doğru yola iletmiştik; Biz iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.’¹⁷⁷

Kâ'b el-Ahbâr Yûsuf (a.s.) hakkında; “Ak tenli, güler yüzlü, kıvrıkcık saçlı, ince burunlu, kalın bacaklı, düz karınlı, düz göbekli ve yanağı benli idi”,denilmiştir.¹⁷⁸

Başka bir hadiste Yûsuf’ın (a.s.), suretçe Âdem’i (a.s.) andırdığı, yüzü güneş gibi parladığı zikredilmektedir.¹⁷⁹

Enes b. Malik’ten gelen rivâyette Rasûlullah (s.a.) Mîrâc olayında Yûsuf’la (a.s.) görüşünden böylece bahis eder: “Kendisine güzelliğin yarısı verilmiştir.” buyurmuşlardır.¹⁸⁰

Ebû Hureyre’den gelen rivâyetlere göre Hz. Peygamber, onun (a.s.) için : “Nebi oğlu nebidir.” tabirini kullanmıştır.¹⁸¹

İbn Hamid bize şöyle nakleder: “Cenâb-ı Hakk’ın Hz. Ya’kûb’u, oğlu Yûsuf’dan ayrı kalmasıyla imtihanı, Hz. Ya’kûb’un sabrı, Cenâb-ı Hakk’tan yardım dilemesiyle; Ebû Hüreyre ise Hz. Peygamber’i, oğlu İbrâhîm ve üç kızının (Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Zeynep) ve ayrıca Allah ve Rasûl’ünün aslanı olan amcası Hz. Hamza’nın Uhûd’da öldürülmesine olan sabrı ve Allah’a sığınmasıyla karşılaştırır.¹⁸²

Hadislerde Yûsuf’ (a.s.), Hz. Peygamber’in (s.a.) güzelliği, inceliği, tatlılığı, şekil, fayda ve yol göstericilik (irşad) yönleriyle benzetilmiştir. Her peygamber gibi Yûsuf’un (a.s.) da kendisine mahsus bâzı hususiyetleri olduğu, bu hususiyetler birçok şekillerde imtihan edilmesinden sonra onda teberruz ettiği, imtihanların hepsinde Allah Teâlâ’nın izniyle muvaffak olduğu, Allah Teâlâ’nın, ona kullarının idaresini verdiği bildirilmektedir. Bu bilgilere ilaveten insanların ihtiyaçlarını güzel bir şekilde karşıladığı; Mısır kadınları tarafından çirkin işler yapması teklif edildiği; fakat o, zindanı tercih ettiği; kendisine iyilikte bulunan Mısır Azizi’nin hakkını gözeterek, küfrân-ı nîmetten kaçındığı zikredilmektedir. Züleyhâ’nın tekliflerini reddedip, iyilik gördüğü kimseye ihanet etmediği; hiçbir menfaat ve zarar, onun doğruyu söylemesine mâni olamadığı; Allah Teâlâ onu, yüce kitabı Kur’ân-ı

¹⁷⁷ el-En’âm 6/84.

¹⁷⁸ Sâlebi, *a.g.e.* , s. 109.

¹⁷⁹ Beyhâkî, *a.g.e.* , I, 290-91; İbn Kesîr, *a.g.e.* , 252; Zehebî, *a.g.e.* , s. 531; Suyûtî, *a.g.e.* , II, 129.

¹⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 148; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, XIX, 488; XXV, 93; (İmam Müslim’in şartlarına göre sahihtir); Taberî, *Târih*, I, 169; Beyhâkî, *Delâilü’n-Nübüvve*, II, 179; İbn Ebî Şeybe, *a.g.e.* , XIV, 303; Beğavî, *Mesâbihu’s-Sünne*, II, 179.

¹⁸¹ İbn Kesîr, *a.g.e.* , VIII, 111.

¹⁸² Buhârî, *Bedi’l Ezân*, 449; İbn Kesîr, *a.g.e.* , VI, 305.

Kerîm’de “*Siddîk*” çok doğru sözlü” olmakla övdüğü; kendisine zulüm ve hıyanet edenleri af edip, onların bağışlanması için Allah Teâlâ’ya dua ettiği; insanların rüyalarını doğru olarak tâbir ettiği nakledilmektedir.¹⁸³

Hadislerde belirtildiği üzere şemâil açısından benzedikleri gibi ayrılık ve gurbet açısından da benzetilmiştir. Nitekim Rasûlullah (s.a.) vatanı Mekke’den ayrılışını ki orada bulunan akrabaları, ailesi ve arkadaşlarından ayrı kaldığı ifade edilmektedir Bu özelliğiyle de Yûsuf’un (a.s.) hicretle imtihanına benzetilir¹⁸⁴ “Yûsuf’un (a.s.) hususiyetlerinden biri de, kendisine zulmedenleri affetmesidir. Meselâ kendisine zulmedip sıkıntı veren kardeşlerini ve Azîz’in hanımı Züleyhâ’yı af edip onlara iyilik yaptığı, hiçbir zaman onların günahlarını yüzüne vurmadağı, onların Allah Teâlâ tarafından da bağışlanmaları için dua ettiği zikredilmektedir.

Babası Ya’kûb’un (a.s.) kendisini çok sevmesi; kardeşlerinin Yûsuf’u (a.s.) kıskanmasına sebep olduğı; onu götürüp kuyuya attıkları; daha sonra bir Mısır kervanına köle diye sattıkları; sonra da, Mısır Azîzi’ne yâni mâliye nazırına satıldığı nakledilmektedir. Nazırın hanımı Züleyhâ’nın yüzünden zindana düştüğü; uzun zaman zindanda kaldıktan sonra Mısır’a mâliye nâzırı olduğı; babasını ve kardeşlerini Mısır’a getirdiğı; orada, yıllarca beraber yaşadılağı anlatılmaktadır. Babası vefat ettikten sonra kardeşlerinin orada yerleştiğı; Yûsuf (a.s.) da orada vefat ettiği belirtilmektedir.¹⁸⁵

12. EYYÛB (a.s.)

İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Hz. Eyyûb, Hz. İshâk’ın oğlu İ’is evlâdındandır. Neseb silsilesi: Eyyûb b. Amus b. Razih b. Rum b. Ays b. İshâk’dır (a.s.) Muhterem annesi, Hz. Lut’un neslinden; hanımı Rahime, Hz. Yûsuf’un oğlu Efrahim’in kızıdır. Eyyûb (a.s.) Şam civarında yaşayan insanlara peygamber olduğı, onları Allahü Teâlâ’ya iman ve ibadete çağırdağı, bu uğurda pek çok zahmet çektiğı zikredilmiştir.¹⁸⁶

¹⁸³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 148; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, XIX, 488; XXV, 93; (İmam Müslim’in şartlarına göre sahihdir); Taberî, *Târih*, I, 169; Beyhâkî, *Delâilü’n-Nübüvve*, II, 179; İbn Ebi Şeybe, *a.g.e.*, XIV, 303; Beğavî, *Mesâbihu’s-Sünne*, II, 179.

¹⁸⁴ İbn Kesîr, *a.g.e.*, VI, 273.

¹⁸⁵ Geniş bilgi için bkz: Ahmet Cemil Akıncı, *Hz. Yûsuf*, İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

¹⁸⁶ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 581.

Kendisine yedi kişi iman ettiği; çok malının olduğu ve on oğlunun bulunduğu; önce çocuklarının öldüğü; daha sonra malı mülkü gittiği; hastalık içinde dâimâ sabr edip ve şükrettiği; devamında yeniden sıhhat bulduğu; hatta eskisinden daha çok ocuk ve servete kavuştuğu; yüz kırk sene yaşadığı zikredilmiştir. Bu zaman zarfında kendisinin tevhîd mücadelesi hakkında Kur’ân’da geniş ve açık bilgi bulunmamakta; daha çok büyük sıkıntılara katlanması, sabredişi, kullukta ve görevde kusur etmeyişi, şikâyetle bulunmayışı ile “ibadet ehline” ve akıl sahiplerine örnek gösterilmektedir.¹⁸⁷

“Eyyûb’u da (an). Hani Rabbine: “Başıma bu dert geldi. Sen, merhametlilerin en merhametlisin” diye niyaz etmişti.”¹⁸⁸

“Biz ona (a.s.) İshâk ve (İshâk’ın oğlu) Ya’kûb’u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik. Daha önce de Nûh’u ve onun soyundan Dâvûd’u, Süleymân’ı, Eyyûb’u, Yûsuf’u, Mûsâ’yı ve Hârûn’u doğru yola iletmıştik; Biz iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.”¹⁸⁹

Kâ'b şöyle ifade etmektedir: “Eyyûb (a.s.), uzun boylu, kıvrıcık saçlı¹⁹⁰, geniş göğüslü, büyük¹⁹¹ ve güzel gözlü, büyük başlı¹⁹², kalın kollu, kalın bacaklı ve kısa boyunlu idi. Güzel ahlâklı idi. Alnında imtihan olunan ve sabırlı olan yazısı mevcut idi.¹⁹³

Hadislerde Eyyûb’ün (a.s.) Allah yolunda cihad edip öğüt verdiği;¹⁹⁴ “dullara verip, onları giydirdiği;¹⁹⁵ “Allah’a hakkıyla şükreden bir kul olduğu nakledilmiştir.¹⁹⁶

Hz. Eyyûb; güzel huylu, cömert ve çok merhametli olduğu; fakirlere, misâfirlere, yetimlere çok yardım ettiği; onun (a.s.) bedenine, malına ve evladına gelen musibetlere sabredip, ilahi takdire rıza gösterdiği için; sabrından dolayı insanlık tarihinde darb-ı meselle olarak anıldığı zikredilmiştir. ¹⁹⁷

¹⁸⁷ el-E’nâm 6/84; el-Enbiyâ 21/83; akan-Solmaz, *Kur’ân-ı Kerîme Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, s. 219-220.

¹⁸⁸ el-Enbiyâ 21/83.

¹⁸⁹ el-E’nâm 6/84.

¹⁹⁰ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 581; Sâlebi, *Kısâsü’l-Enbiyâ-Arâisü’l-mecâlis*, s. 153.

¹⁹¹ Hâkim, *a.g.e.*, II, 581.

¹⁹² Sâlebi, *a.g.e.*, s. 153.

¹⁹³ Hâkim, *a.g.e.*, II, 581; Sâlebi, *a.g.e.*, s. 153.

¹⁹⁴ Hâkim, *a.g.e.*, II, 581.

¹⁹⁵ Hâkim, *a.g.e.*, II, 581; Sâlebi, *a.g.e.*, s. 153.

¹⁹⁶ Sâlebi, *a.g.e.*, s. 153.

¹⁹⁷ Hâkim, *a.g.e.*, II, 581; Sâlebi, *a.g.e.*, s. 153.

Allah Teâlâ onu (a.s.) güzel vasıfları sebebiyle, Kur'ân-ı Kerîm'de medhü sena buyurdu: *“Biz onu (belâlara) hakikaten sabırlı bulduk. O ne güzel kuldu. Şüphe yok ki o tamamen Allah'a dönen (bir zat) idi.”*¹⁹⁸

Eyyûb (a.s.), Cenâb-ı Hakk'ın sabırlı bir nebisidir; Cenâb-ı Hakk, Eyyûb'u (a.s.) maruz bıraktığı musibetlere karşı ona gönül huzuru ve sabrı nasip ettiği; Allah, sabrından dolayı onu (a.s.) *kulların en güzeli* olarak isimlendirdiği ifade edilmektedir.¹⁹⁹

13. ŞUAYB (a.s.)

Medyen ve Eyke ahâlisine gönderilen bir peygamberdir. İbrâhîm (a.s.) ve Sâlih'in (a.s.) neslinden olduğu rivâyet edilir. Nesebi, Buhârî'yi şerheden âlimlere göre; Şuayb b. Mikâil b. Lâvî b. Ya'kûb (a.s.) b. İshâk (a.s.) b. İbrâhîm'dir. Ebüssü'ûd Efendi'ye göre; Şuayb b. Mikâil b. Yeşcer b. Medyen b. İbrâhîm' dir.²⁰⁰

İsminin Arapça'da Şuayb, Süryânice'de Yesrûb olduğu bildirilmiştir. Arabistan'da Akabe körfezinden Humus vâdisine kadar uzanan Medyen bölgesinde doğup büyüyen Şuayb (a.s.) o kavmin asîl bir âilesine mensuptur. Hattâ bir rivâyette; dedelerinden olan Medyen adlı şahsın etrâfında toplanan insanların kurduğu şehre Medyen isminin verildiği, bölgenin bu adla anıldığı bile söylenir. Şuayb'ın (a.s.) gençliği, Medyen kavminin arasında geçtiği; bu bölge halkı sapıtıp azıtmış olduğundan; onların kötülüklerinden uzak yaşadığı, babasından kalan koyunları ile meşgûl olup ve çok namaz kıldığı, insanlara güzel huyları ve nasihatleri ile örnek olduğu ifa edilmektedir.²⁰¹

Şuayb'ın (a.s.) peygamberliği ve kavmine olan nasihati ile ilgili rivâyetler şöyle bildirilmektedir:

“Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için ondan başka tanrı yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Zira ben sizi

¹⁹⁸ es-Sâd 38/44.

¹⁹⁹ Hâkim, *a.g.e.*, II, 581; Sâlebi, *a.g.e.*, s. 153.

²⁰⁰ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 620 (İmam Müslim'in sıhhat şartlarını taşımaktadır).

²⁰¹ Hâkim, *a.g.e.*, II, 620.

hayır (ve bolluk) içinde görüyorum. Ben, gerçekten sizin için kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum.”²⁰²

“Medyen’e de kardeşleri Şuayb’ı gönderdik ve Şuayb: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin, ahiret gününe umut bağlayın, yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın! dedi.”²⁰³

Kaynaklarda kendisinin orta boylu, buğday benizli olduğu belirtilmektedir.²⁰⁴ Özelliklerinden birisinin de insanları kırmadan, tatlı ve güzel bir lîsânla onlara emr-i ma’rûf yapmasıdır. Hz. Peygamber; Şuayb (a.s.) hakkında söz edilince şöyle buyurdu: “Hz. Şuayb; Peygamberlerin en iyi ve güzel konuşanıdır. Yani O iyi bir hatiptir; çünkü kendi toplumuna güzelce davranır, öğütleriyle ve açık konuşmasıyla onları uyarırdı.”²⁰⁵

Nitekim Rasulullah(s.a.), güzel konuşmasından dolayı ondan; **Hatîb’ül-Enbiyâ** diye bahsetmişlerdir. Şuayb’ın (a.s.) bir başka özelliği de, çok namaz kılıp, Allah korkusundan pek fazla ağlamasıdır.²⁰⁶

İbn Abbâs’dan rivâyet olunduğuna göre bir zaman Şuayb’ın (a.s.) son zamanlarında gözleri görmez olmuştu. O (a.s.) âmâ idi.²⁰⁷

Memleketi olan Medyen ve oraya yakın bir yer olan Eyke ahâlisine peygamber olarak gönderildiği; her iki kavmin azgınlıkları yüzünden helâk olması üzerine inananlarla birlikte Mekke’ye gittiği; orada vefât edip, Kâbe-i Muazzama’da, Altınoluk’un altına, yâni Hatim’e defnedildiği bildirilmektedir. Çok namaz kıldığı, kul hakkına ziyâdesiyle dikkat ettiği; bilhassa ölçü ve tartı âletlerinde hak geçmemesi için, elinden geleni yapıp ve titizlik gösterdiği zikredilmektedir.²⁰⁸

²⁰² el-Hûd 11/84.

²⁰³ el-Ankebût 29/36.

²⁰⁴ Taberî, *a.g.e.* , I, 167; Hâkim, *a.g.e.* , II, 568 (İbn Abbas’dan naklen bize ulaşmıştır.); Sâlebi, *Kısâsü’l-enbiyâ*, s. 164 (Muhammed b. İshâk ifade etmiştir.); İbn Kesîr, *Târîh*, I, 188; İbn Asâkîr, *a.g.e.* , VI, 320; İbn Esir, *Kâmil*, I, 157.

²⁰⁵ İbn Esir, *Kâmil*, I, 157.

²⁰⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , III, 126-27.

²⁰⁷ Hâkim, *a.g.e.* , II, 620 (İmam Müslime göre hadis sahihtir).

²⁰⁸ Hâkim, *a.g.e.* , II, 620.

14. MÛSÂ (a.s.)

İsrâîloğullar'na gönderilen peygamberlerdendir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Mûsâ hakkında Allâh Teâlâ şu âyetleri nazil buyurmuştur:

*“Andolsun biz Mûsâ'ya Kitab'ı verdik. Ondan sonra ardarda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsâ'ya da mucizeler verdik. Onu, Rûhu'l-Kudüs (Cebrâ'il) ile destekledik. (Ne var ki) gönlünüzün arzulamadığı şeyleri söyleyen bir elçi geldikçe ona karşı büyüklük tasladınız. (Size gelen) peygamberlerden bir kısmını yalanladınız, bir kısmını da öldürdünüz.”*²⁰⁹

*“Bir kısım peygamberleri sana daha önce anlattık, bir kısmını ise sana anlatmadık. Allah Mûsâ ile gerçekten konuştu.”*²¹⁰

Ebû Hureyre'den gelen rivâyete göre, Rasûlullah'dan Mûsâ'nın (a.s.) *“karışık ve düz saçlı olduğunu”* işittiğini ve aynı zamanda sanki sıcaktan çıkar gibi kırmızı tenli olduğunu söylemektedir.²¹¹

Abd b. Hamîd'in Yûnus b. Muhammed'in Şeyban b. Abdurrahman'ın Katade'den, onun da Ebi Aliye'den, Rasûlullah'ın (s.a.) İsra gecesinde Musa b. İmran'ın yanından geçtim. O, boyunun yüksekliği ile Âdem'e benzemekteydi. İsa b. Meryem'i gördüm, teni kırmızıya çalan, başının beyazlığı da görünmekteydi.²¹²

İbn Abbâs Rasûlullah'ın (s.a.) Mûsâ (a.s.) hakkında uzun boyluydu²¹³ ve : *“Saçları kulaklarına kadar uzanıyordu.”* şeklinde buyurduğunu bize rivâyet etmiştir.²¹⁴

İbn Abbâs'ın başka bir rivâyetinde de Mûsâ (a.s.) için: Rasûlullah ‘O, uzun boylu, buğday benizli derli toplu vücutlu idi, demiştir,²¹⁵ Yemen'in Şenûe kabilesi erkeklerinden birisi gibidir’ buyurduğunu ifade etmiştir.²¹⁶

²⁰⁹ el-Bakara 2/87.

²¹⁰ en-Nîsâ 4/164.

²¹¹ Buhârî, Bed'ul Halk, 59; Aliyyu'l Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 484; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 301.

²¹² Buhârî, “Musa (a.s.)'in Zikri”, 165.

²¹³ Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , I, 245-257; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , IV, 301; Buhârî, Rasûlullah (s.a.v.)'in Mirac Olayı, 76; (Şeyhayne göre sahih hadistir);

İbn Kesîr, *a.g.e.*, *Tarih* , I, 316.

²¹⁴ İbn Hişam, *Sîre*, II, 41; İbn Asâkîr, *Târih*, II, 142; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , I, 257; Buhârî, Musa'nın (a.s.) Zikri, 165.

Hadiste Mûsâ (a.s.) için: uzun boylu, esmer tenli,²¹⁷ yüksek burunlu,²¹⁸ hafif etli, kıvrıkcık saçlı olduğu zikredilmiş;²¹⁹ Vehb b. Münebbih'ten ise Mûsâ (a.s.) hakkında; sağ elinde de (nübüvvet beni) bulunduğunu nakledilmiştir.²²⁰

Bir rivâyette Mûsâ'nın (a.s.) çok heybetli bir zât olduğu; birine heybetle baksa, o şahsın dehşete kapıldığı mübârek teninin renginin esmer olduğu; yüzünün ay misâli parladığı; uzunca boylu olduğu; mübârek saçları ve sakalının siyah olduğu; mübârek yüzünde bir ben bulunduğu bildirilmektedir.

İbn Abbâs'tan gelen başka bir rivâyette de Rasûlullah: “Ben onu yuları liften kırmızı bir deve üzerinde telbiye ederek şu vadiye inerken görüyor gibiyim” buyurmuştur.²²¹

Abullah'ın babasından, onun da Bekir b. İsa'dan, Ebu Bişr er-Râsibi'den böyle duyduğu rivâyet olunmaktadır. Ebu İvane'den Amr b. Ebî Selma'dan, onun da Ebû Hureyre'den rivâyet ettiğine göre, Rasûlullah (s.a.) böyle söylemiştir: İsra gecesinde bir rivâyete göre ayağımı kaldırdım, diğerinde ayağımı koydum. Beyti'l-Makdis'de nebiler ayaklarını yıkamaktaydılar. İsa b. Meryem bana gösterildi, kuşkusuz insanlardan ona en çok benzer olanı Urve b. Mesud'dur. Sonra bana Musa (a.s.) gösterildi. Sonra İbrâhîm'i (a.s.) gördüm, ona en çok benzer olanı kuşkusuz sahibinizdir.²²²

Hz. Mûsa; hilâfet, imâmlık, âlimlerin başkanlığı, âhid sandığını açma hizmetleri gibi çeşitli işleri Hz. Hârûn'a teslim etmiştir.²²³

²¹⁵ Buhârî, *Ehâdîs-i Enbiyâ*, 1339; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , II, 538; Suyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, IV, 151.

²¹⁶ Beyhâkî, *Delilü'n-Nübüvve*, V, 176.

²¹⁷ Ebu Muhammed Cemaleddin Abdülmelik İbn Hişam, *Siret-i İbn-i Hişam tercemesi: İslâm tarihi*, trc. Hasan Ege, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1985, II, 41; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , I, 257; Sâlebi, *a.g.e.* , s. 172; İbn Kuteybe, *a.g.e.* , 43; Taberî, *Târih*, I, 208; Hâkim, *el-Müsne'd*, II, 577 (Vehb b. Münebbih'den rivayet edilmiştir.); İbn Asâkîr, *a.g.e.* , II, 142.

²¹⁸ İbn Hişam, *a.g.e.* , II, 41; Taberî, *a.g.e.* , I, 208; İbn Asâkîr, *Târihu medîneti dimesşk*, II, 141.

²¹⁹ İbn Hişam, *a.g.e.* , II, 41; İbn Asâkîr, *a.g.e.* , II, 142.

²²⁰ Hâkim, *a.g.e.* , II, 577.

²²¹ Buhârî, *Ehâdîs-i Enbiyâ*, 1378.

²²² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, II, 538; es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsiri'l-me'sûr*, Beyrut : Dârü'l-Fikr, 1983, IV, 151.

²²³ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 15

15. HÂRÛN (a.s)

İsrâiloğullar'na gönderilen peygamberlerdendir. Hz. Mûsa'nın büyük kardeşidir. Babasının ismi İmrân b. Yaser'dir. Soy îtibâriyle, Hz. Mûsa'dan üç yaş büyüktür. Mısır'da doğmuştur. Mûsa'un (a.s.) en yakın yardımcısı, refîki ve veziridir.²²⁴

Hârûn (a.s.) hakkında Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Peygamberleri onlara: Onun hükümdarlığının alâmeti, Tabut’un size gelmesidir. Meleklerin taşıdığı o Tabut’un içinde Rabbinizden size bir ferahlık ve sükûnet, Mûsâ ve Hârûn hanedanlarının bıraktıklarından bir kalıntı vardır. Eğer inanmış kimseler iseniz sizin için bunda şüphesiz bir alâmet vardır, dedi. ”²²⁵

“Rahmetimizin bir sonucu olarak ona kardeşi Hârûn ‘u bir peygamber olarak armağan ettik. ”²²⁶

Kâ'bu'l-Ahbâr ve Vehb b. Münebbih'den naklen rivâyet edilmiştir: “Hârûn (a.s.) Mûsâ'dan (a.s.) daha uzun boylu, daha etli, daha beyaz tenli ve daha geniş sırtlı idi. Açık ve fasih bir lisân ile konuşurdu. Yumuşak huylu idi.”²²⁷ Buna ilave olarak Kâ'bu'l-Ahbâr, “Hârûn'un (a.s.) başında bir ben vardı ayrıca dilinin üzerinde de siyah bir ben bulunuyordu.” söylemiştir.²²⁸

Kaynakta; Hârûn (a.s.) konuşmasında insanların en fasihi olduğu, tane tane konuştuğu, konuştuğunda da bilerek ve yumuşak bir ifade kullandığı zikredilmektedir.²²⁹

Vehb b. Münebbih, Kâ'b'a ilaveten “Hârûn (a.s.) yaşça Mûsâ'dan (a.s.) daha büyüktü. Cenâb-ı Hakk hiçbir Peygamberi sağ elinde nübüvvet beni olmaksızın göndermemiştir. Ancak Hz. Peygamber'in Peygamberlik mührü iki omuzu arasındaydı.” şeklinde rivâyet etmiştir.²³⁰

²²⁴ Taberî, *a.g.e.*, IV, 609.

²²⁵ el-Bakara 2/248.

²²⁶ el-Meryem 19/53.

²²⁷ Sâlebi, *Kısâsu'l-Enbiyâ*, s.172; İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s. 43; Hâkim, *el-Müsned*, II, 577.

²²⁸ Sâlebi, *Arâis*, s. 172.

²²⁹ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 9-10

²³⁰ İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s. 43; Hâkim, *a.g.e.*, II, 577.

Enes b. Malik'in İsrâ hadisesi ile ilgili rivâyetinde sabit olduğu üzere, Hz. Peygamber (s.a.) Cebrâ'il (a.s.) ile göğün beşinci katına gelir, uzun sakallı ve sakalının yarısı beyaz, yarısı siyah olan bir zatla karşılaşır. Rasûlullah Cebrâ'il'e zatın kim olduğunu sorar. O da: "Bu zat, kavmi tarafından sevilen Hârûn b. İmran'dır." buyurmuşlardır.²³¹

Hârûn'un (a.s.); Mûsa'yla (a.s.) Fir'avn'u birlikte îmâna dâvet ettikleri, İsrâiloğullarının Fir'avn'ın zulmünden kurtarılmasında, Mûsa'ya (a.s.) yardımcı olduğu, Mısır'da kaldığı müddet içinde ve Mısır'dan çıktıktan sonra, Mûsa'nın (a.s.) yanından hiç ayrılmadığı bildirilmektedir. Hz. Mûsa, münâcâtta bulunmak ve Tevrât'ı almak üzere Tûr dağına gittiği zaman, onu yerine vekil bıraktığı; İsrâiloğullar'nın, Sâmirî isminde bir münâfığın teşvikiyle altından bir buzağı heykeli yapıp ona taptıklarında mâni olmak için gayret sarfettiği halde Hârûn'u (a.s.), dinlemedikleri; İsrâiloğullarının Tih sahrasında kaldıkları kırk senenin sonuna doğru, Mûsa'dan (a.s.) üç sene önce 120 yaşında iken Tûr-i Sinâ'da vefat ettiği nakledilmektedir.²³²

16. DÂVÛD (a.s.)

İsrâiloğullarna gönderilen peygamberlerdendir. Hem nebi, hem sultan olarak nakledilmektedir. Nesebi: Dâvûdî b. Eşyâ b. Uveyd b. Selmün b. Bâ'ir b. Yahşûn b. Aminozeb b. Ram b. Hasrûn b. Baris b. Yehûda b. Ya'küb b. İshâk b. İbrâhîm'dir. Milâddan bin yıl önce Kudüs'te doğduğu; kumandanlarından Uryâ, muhârebede öldürölünce, zevcesini aldığı ve bu hanımdan Süleymân'ın (a.s.) doğduğu, nihyetinde kendisinin (a.s) yüz yaşında orada vefât ettiği zikredilmektedir.

Vehb b. Münebbih'den gelen rivâyete göre Peygamberimizin (s.a.): Dâvûd'un (a.s.) kısa boylu,²³³ az saçlı olduğunu;²³⁴ Vehb'den gelen başka bir rivâyete göre ise; onun (a.s.), seyrek saçlı, temiz ve saf kalpli olduğunu buyurmuştur.²³⁵

²³¹ Hâkim, *a.g.e.* , II, 632 (Hadis Müslim ve Buhârî'nin şartlarına göre sahihtir).

²³² Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 15

²³³ İbn Kuteybe, *a.g.e.* , 45; Taberî, *Târîh*, I, 181; Hâkim, *a.g.e.* , II, 585 (Vehb b. Münebbih'den rivayet olunmuştur.); İbn Asâkîr, *a.g.e.* , V, 190; İbn Esîr, *a.g.e.* , I, 223; İbn Kesîr, *Tarih*, II, 12; Taberî, *a.g.e.* , I, 190.

²³⁴ Taberî, *a.g.e.* , I, 247; Hâkim, *a.g.e.* , II, 585; İbn Esîr, *Kâmil*, I, 223.

²³⁵ Taberî, *Târîh*, I, 281; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 2-12; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 585 (Üçü de Vehb b. Münebbih'den nakl etmiştir.); İbn Esîr, *Kâmil*, I, 223.

Ebû Hureyre’den gelen rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.): “Dâvûd (a.s.) mavi gözlü, kırmızı yüzlü, ince bacaklı, düz saçlı, beyaz tenli, kıvrıcık uzun sakallı, temiz kalpli, güzel huylu, gür ve güzel sesli idi,” buyurmuş;²³⁶ başka bir hadis-i şerifte de Dâvûd (a.s.) ile ilgili şöyle buyurulmuştur: “Allah ona verdiği sesin benzerini kimseye vermemiştir.”²³⁷

Dâvûd (a.s.) ile ilgili nazil olan âyetler şu şekildedir:

“Biz ona (a.s.) İshâk ve (İshâk’ın oğlu) Ya’kûb’u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik. Daha önce de Nûh’u ve onun soyundan Dâvûd’u, Süleymân’ı, Eyyûb’u, Yûsuf’u, Mûsâ’yı ve Hârûn’u doğru yola ilettiğimiz; Biz iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.”²³⁸

“Dâvûd ve Süleymân’ı da (an). Bir zaman, bir ekin konusunda hüküm veriyorlardı: bir gurup insanın koyun sürüsü, geceleyin başıboş bir vaziyette bu ekinin içine dağılıp ziyan vermişti. Biz onların hükmünü görüp bilmekte idik.”²³⁹

Dâvûd (a.s.) hükümdar olunca Allah onu (a.s.) hem peygamber, hem de hükümdar yapmıştır.²⁴⁰

Allahü Teâlâ, Dâvûd’a (a.s.) demiri hamur yapacak bir kudret verdiğini şöyle buyurmaktadır:

“...Biz ona demiri (bal mumu gibi) yumuşattık.”²⁴¹

Cenâb-ı Hak, Dâvûd’a (a.s.) zırh yapma sanatını öğrettiğini, Kur’ân-ı Kerîm’de haber vermektedir:

“Biz Dâvûd’a (a.s.) sizin için zırh yapmak san’atını öğrettik.”²⁴²

“Dâvûd’a (a.s.) bütün bedeni örtecek uzun zırhlar yap onları dokumada intizâmı gözet diye emrettik...”²⁴³

²³⁶ Sâlebî, *a.g.e.* s. 275.

²³⁷ İbn Kesîr, *a.g.e.* , I, 10; Buhârî, Büyü’, 15, Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , II, 466; Darimî, Büyü’, 141.

²³⁸ el-E’nâm 6/84.

²³⁹ el-Enbiyâ 21/78.

²⁴⁰ İbn Esir, *el-Kâmil*, s. 223.

²⁴¹ es-Sebe’ 34/10.

²⁴² el-Enbiyâ 21/80.

²⁴³ es-Sebe’ 34/11.

Dâvûd (a.s.) tesbîh okuduğunda (Allah Teâlâyı zikrettiğinde), dağlar da onunla birlikte tesbîh eder, kuşlar toplanır, berâberce tesbih okurlardı. Kur’ân-ı Kerîm’de bu husus şöyle bildirilmektedir:

“...Ey dağlar ve kuşlar! (Dâvûd) (a.s.) tesbîh edince, siz de onu tekrâr ediniz...”²⁴⁴

“Doğrusu biz, akşam-sabah onunla tesbîh eden dağları ve kuşları, onun emrine vermiştik.”²⁴⁵

Başka bir hadis-i şerifte de Dâvûd (a.s.) ile ilgili şöyle buyurulmuştur: “Allah ona (a.s.) verdiği sesin benzerini kimseye vermemiştir.”²⁴⁶

Kendisine İbrâni dilinde Zebûr kitabı geldi. Zebûr’u okuduğunda vahşi hayvanlar ona yaklaşır ve boyunlarını eliyle tutuncaya kadar eğilirler, hiç ses çıkarmadan onun sesini dinlerlerdi.²⁴⁷ İsmi, Kur’ân-ı Kerîm’de 16 yerde geçmektedir.²⁴⁸

Mikdam b. Ma’dikerîb Rasûlullah’dan (s.a.) rivâyet ettiğine göre insanların en çok hayırsever olanı Dâvûd’dur (a.s.).²⁴⁹

Bir diğer hadise göre ise Dâvûd’un (a.s.) çok ibadet edip, çokca ağladığı; gecelerini namaz kılarak geçirip, senenin yarısını oruçla geçirdiği ve kendi elinin kazancından yediği rivâyet olunmaktadır.²⁵⁰

Abdullah b. Amr, Rasûlullahın (s.a.) Dâvûd (a.s.) hakkında;“Şüphesiz ki Allah indinde en makbul oruç Dâvûd’un (a.s.) orucudur. Allah indinde en makbul namaz da Dâvûd’un (a.s.) namazıdır. Hz. Dâvûd, gecenin yarısını uyku ile geçirir; gecenin yarısından sonra üçte birinde de namaz kılar; yine altıda birinde uyurdu. Bir gün oruç tutar, bir gün de tutmazdı.”buyurduğu haberi bize ulaşmaktadır.²⁵¹

²⁴⁴ es-Sebe 34/10.

²⁴⁵ es-Sâd 38/18.

²⁴⁶ İbn Kesîr, *a.g.e.* , I, 10; Buhârî, Büyü’, 15, Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , II, 466; Darimî, Büyü’, 141.

²⁴⁷ İbn Esir, *el-Kâmil*, s. 223.

²⁴⁸ Hâkim, *a.g.e.* , II, 585.

²⁴⁹ Ebû’l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmi Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, thk. Hamdi Abdülmecid Selefî, Beyrut: Dâru İhyai’t-Türâsi’l-Arabi, XX, 268

²⁵⁰ İbn Esir, *el-Kâmil*, s. 223.

²⁵¹ Müslim, Siyâm, 183, 186; İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 281; İbn Kesîr, *a.g.e.* , II, 17.

17. SÜLEYMÂN (a.s.)

Benî İsrâ'il'e gönderilen peygamberlerdendir. Kudüs yakınlarında Gazze şehrinde doğmuş ve Ya'kûb'un (a.s.) neslindendir. Annesi bir rivâyete göre, Dâvûd'un (a.s.) şehîd kumandanı Uryâ'nın evlenmek istediği kızıdır. Uryâ'nın şehîd olması üzerine, bu kızla, Hz. Dâvûd'un nikâhlanmış olduğu, ondan da Süleymân'ın (a.s.) dünyâya geldiği bildirilmektedir.²⁵²

Babası Dâvûd'dan (a.s.) sonra hükümdar olduğu, İsrailoğullarını yönettiği; Allah'ın rüzgârı, kuşları, ins ve cini onun (a.s.) emri altına verdiği; bununla birlikte ona (a.s.) nübüvveti de verdiği zikredilmektedir. Süleymân'ın (a.s.) Rabbinden kendine öyle bir haslet verilmesini istediği -ki ondan başkasına verilmiş olmasın diye duada bulunduğu- Allah'ın da duasını kabul edip ona (a.s.) bu özelliği nasip ettiği; Hz. Süleymân'ın evinden sarayına gittiğinde tahtına oturana kadar ins, cin ve kuşlar hazırda onu beklediği ifade edilmektedir.²⁵³ Hz. Dâvûd'un, (a.s.) oğlu büyüdüğünde kendi işlerinde onunla istişare ettiği ve her ikisinin de çobanlık yaptığı nakledilmektedir.²⁵⁴

Hz. Dâvûd hakkında Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun ki biz, Dâvûd’a ve Süleymân’a ilim verdik. Onlar: Bizi, mümin kullarının birçoğundan üstün kılan Allah’a hamd olsun, dediler.”²⁵⁵

“Süleymân’ın hükümrânlığı hakkında onlar, şeytanların uydurup söylediklerine tâbi oldular. Hâlbuki Süleymân büyü yapıp kâfir olmadı. Lâkin şeytanlar kâfir oldular. Çünkü insanlara sihri ve Babil’de Hârut ile Mârut isimli iki meleğe indirileni öğretiyorlardı. Hâlbuki o iki melek, herkese: Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kâfir olmayasınız, demeden hiç kimseye (sihir ilmini) öğretmezlerdi. Onlar, o iki melekten, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa büyücüler, Allah’ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine fayda veren değil de zarar veren öğrenirler. Sihri satın alanların (ona inanıp para verenlerin) ahiretten nasibi

²⁵² İbn Asâkîr, *Târîhu medîneti Dimeşk*, VI, 253.

²⁵³ Taberî, *a.g.e.* , I, 195; Taberî, *a.g.e.* , I, 287.

²⁵⁴ Taberî, *a.g.e.* , I, 253.

²⁵⁵ en-Neml 27/15.

olmadığını çok iyi bilmektedirler. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bunu anlasalardı!”²⁵⁶

Vehb b. Münebbih’den gelen rivâyetlere göre Süleymân’ın (a.s.) uzun boylu, beyaz tenli, iri vücutlu, nurlu ve güzel yüzlü ²⁵⁷, büyük gözlü ve çok saçlı olduğu²⁵⁸ ve beyaz elbise giydiği bildirilmektedir.²⁵⁹

Süleymân’ın (a.s.) daha çocuk iken son derece akıllı, içi dışı güzel ve olgun olduğu; bu yüzden, babası, büyük işleri onunla istişare ettiği; zekâ, anlayış ve firâsette, ictihâdda, isâbette en ileride olduğu; çocukluk zamânında, bir çocuk için mümkün olmayan, şaşılacak, hayret edilecek hâlleri ve hareketleri görüldüğü nakledilmektedir.²⁶⁰ Süleymân’ın (a.s.) böyle isâbetli karar ve hükümlerinden biri de, Kur’ân-ı Kerîm’de haber verildi. Meâlen şöyle buyruldu: **“Dâvûd’u ve Süleymân’ı (a.s.) da hatırla! Hani onlar ekin (veya bağ mes’elesi) hakkında hüküm veriyorlardı. O vakit geceleyin bir kavmin davarı ekin tarlasına girip ifsâd etmişti (zarar vermişti). Biz onların hükümlerini bilici idik. Biz o mes’elenin hükmünü Süleymân’a bildirdik. Bununla berâber (Dâvûd ve Süleymân’ın) her birine bir hüküm ve bir ilim vermiştik.”²⁶¹**

Babasının vefâtı üzerine, 12 veya 13 yaşında sultan, sonra peygamber olduğu, kudret ve ihtişâm sâhibi bir peygamber olduğu; kırk sene adâletle hüküm sürüp, Kudüs’te vefât ettiği bildirilmektedir.²⁶²

Süleymân’ın (a.s.) vefâtı ile ilgili olarak âyet-i kerîmede meâlen şöyle buyrulmaktadır: **“Sonra, biz ona ölüm hükmünü infaz edince, (dayandığı) esasını yemekte olan ağaç kurdundan başkası onun vefatını onlara (ailesine veya cinlere) göstermedi...”²⁶³**

²⁵⁶ el-Bakara 2/102.

²⁵⁷ İbn Asâkîr, *a.g.e.* , VI, 257; Taberî, *Târih*, I, 253; Sâlebi, *a.g.e.* , s. 293; İbn Esir, *a.g.e.* , I, 229.

²⁵⁸ Taberî, *a.g.e.* , I, 253; Sâlebi, *Kısâsu’l-Enbiyâ*, s. 293; İbn Esir, *a.g.e.* , I, 229.

²⁵⁹ Taberî, *a.g.e.* , I, 253; Sâlebi, *a.g.e.* , s. 293; İbn Esir, *a.g.e.* , I, 229.

²⁶⁰ Geniş bilgi için Bkz: Akıncı, Ahmet Cemil, Peygamberlerimizin *Hayat Hikâyeleri Kâbeye Doğru Büyük Kısâs-ı Enbiyâ: Hazreti Süleymân (a.s.)*, İstanbul: Sinan Yayınevi, 1982.

²⁶¹ el-Enbiyâ 21/ 78-79.

²⁶² İbn Asâkîr, VI, 257.

²⁶³ es-Sebe’ 34/14.

18. İLYÂS (a.s.)

İsrâîloğulları'na gönderilen peygamberlerdendir. Nesebinin İlyâs b. Yâsin b. Ayzâr b. Hârûn olduğu rivâyet edilmiş olup, Hârûn'un(a.s.) neslindendir.²⁶⁴

Doğumunu müteakip kendisinden arzın doğu ve batısını aydınlatan bir nurun parladığını söyleyen Ka'b'a göre yedi yaşında Tevrât'ı ezberlemiş ve istikbalde mühim bir şahsiyet olacağına ait bazı harikalar görülmüştür. İlyâs'ın (a.s.) peygamberliği, Kur'ân-ı Kerîm'de bildirilmiş olup, bu hususdaki âyet-i kerîmeler meâlen şöyledir:

“İlyâs da, şüphe yok ki, gönderilmiş peygamberlerden idi. O vakit kavmine (şöyle) demişti: “Siz, Allah Teâlâ'nın azâbından korkmaz mısınız? O en güzel yaratana bırakıp da Ba'l'e (Ba'l putuna mı) tapıyorsunuz? Allah sizin de Rabbinizdir, evvelki atalarınızın da Rabbidir.” Fakat onlar, İlyâs'ı (a.s.) tekzîb ettiler (yalanladılar). Şüphesiz onlar hazırlanıp (Cehennem'e) götürüleceklerdir. Ancak Allah'ın ihlâs sâhibi (mümin) kulları müstesnâdır. Biz ona (İlyâs'a(a.s)) sonra gelen (ümme) ler içinde güzel bir yâd (güzel bir senâ ve iyilikle anılma) bıraktık. Bizden (saâdet ve) selâm olsun İlyâs'ın (a.s.) üzerine. (Sonra gelen ümmetlerde İlyâs (a.s.) üzerine bir hüsn ü senâ bıraktık ki, bu İlyâs'a(a.s.) tâbi olanlar üzerine selâm olsun demeleridir.)

Şüphesiz ki biz iyi amel işleyenleri böyle mükâfâtlandırırız. Hakîkten o (İlyâs (a.s.))

Kâ'b, İlyas'ın (a.s.); uzun boylu, zayıf bedenli, kıvrıkcık saçlı olup, büyük başlı, çekik ve yapışık karınlı, ince bacaklı olduğunu ve kendisinin başında da kırmızı bir benin bulunduğunu bize rivâyet etmektedir.²⁶⁵

Hârûn'un üçüncü batında torunu olan İlyas'ın (a.s.),²⁶⁶ başka bir rivâyette Ka'b-el-Ahbâr'a göre ise göğsünde kırmızı bir ben taşıdığı haber verilmektedir.²⁶⁷

²⁶⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 69.

²⁶⁵ Hâkim, *a.g.e.* , II, 637.

²⁶⁶ Taberî, *a.g.e.* , VII, 261; es-Salebî, *Arâis*, s. 223; İbn Kesîr, *a.g.e.* , I, 337.

²⁶⁷ Hâkim, *a.g.e.* , II, 583; Suyûtî, *a.g.e.* , V, 286.

19. ELYESA' (a.s.)

İsrâiloğulları'na gönderilen peygamberlerdendir. İlyâs'dan (a.s.) sonra gönderilmiştir. Her ikisi de Mûsâ'nın (a.s.) dinini yaymakla vazifelendirilmiş nebi idiler.²⁶⁸

İlyâs'ın (a.s.), İsrâiloğulları'nı Allah Teâlâ'ya imâna ve ibâdete çağırdığı; Onu (a.s.) dinlemedikleri, hattâ memleketlerinden kovdukları, bir ara İlyâs'a (a.s.) iman etseler de daha sonra küfre geri döndükleri zikredilmekte; bunun üzerine İlyâs'ın (a.s.) Allahü Teâlâ'nın izni ile Ba'lbek'de yaşayan bu kabile arasından ayrılıp gittiği, başka beldelerde yaşayanları, Allahü Teâlâ'ya imân ve ibâdet etmeye dâvet ettiği, bu dâvetleri sırasında uğradığı bir belde halkı tarafından çok sevilip, orada kalması istendiği ve bunun üzerine bir müddet kalıp, bu sırada ihtiyâr bir kadının evinde misâfir olduğu bildirilmektedir. Bu kadının Elyesa'nın (a.s.) annesi olduğu; Elyesa'nın (a.s.) o sırada genç olup hastalandığı; annesinin İlyâs'dan (a.s.) oğlunun sıhhate kavuşması için duâ istediği; İlyâs'ın (a.s.) da duâ ettiği; Elyesa'nın (a.s.) hastalıktan kurtulup sıhhate kavuştuğu; bundan sonra İlyâs'ın (a.s.) yanından hiç ayrılmayıp, ondan (a.s.) Tevrât-ı Şerîf'i öğrendiği nakledilmektedir İlyâs'dan (a.s.) sonra Elyesa'nın (a.s.) Allah Teâlâ tarafından peygamber olarak görevlendirildiği; sonraki zamanlarda da Elyesa'nın (a.s.) İsrâiloğullar'nın ıslâhı için uğraştığı ve tebliğ vazifesi yaptığı ifade edilmektedir.²⁶⁹

Elyesa'dan (a.s.) Kur'ân-ı Kerîm'de bahsedilmiş olup mealen Allahü Teâlâ; “(Yâ Muhammed!) **İsmâil'i**, Elyesa', **Zülkifl'i de hatırla.** (Kavmine anlat.) **Bunlar hayırlılardan idiler.**”²⁷⁰ buyurmaktadır.

20. ZÜLKİFL (a.s.)

İsrâiloğullar'na gönderilen peygamberlerdendir. İsmi husûsunda da ihtilâf olunmuştur. “Zülkifl” lakâbı olduğu husûsu tercih edilmiş ve tefsîrlerde bu lakâbla anılmasına dâir değişik sebepler gösterilmiştir. Elyesâ'nın (a.s.) amcasının oğludur. Ondan sonra, İsrâiloğullarına Mûsâ'nın(a.s.) dînini tebliğ etmiştir. Elyesâ'dan (a.s.) sonra; kızmadan, sabır

²⁶⁸ Geniş bilgi için bkz: A. Cemil Akıncı, *Hiz. İlyâs ve Hiz. Elyesa'*, İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

²⁶⁹ Geniş bilgi için bkz: A. Cemil Akıncı, *Hiz. İlyâs ve Hiz. Elyesa'*, İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

²⁷⁰ el-Enbiyâ sûresi 21/85.

göstererek, dînin emirlerini İsrâiloğullarna bildirmeyi üzerine aldığı, kefil olduğu için **Zülkifl** denilmiştir.²⁷¹

Zülkifl’le ilgili farklı tefsir rivâyetlerinde sahip olma, tarihi şahsiyyet olarak bahis olunsa da, âyetlerde geçen sözün siyakından Zülkifl’in bir peygamber, dolayısıyla tarihî bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Zülkifl, Fahreddîn er-Râzî’nin de (ö. 606/1209) belirttiği gibi, peygamberlerden söz eden Enbiya suresinde Hz. İsmail ve Hz. İdris ile birlikte zikredilmektedir. Keza Sâd suresinde de Hz. İbrâhîm, Hz. İshak ve Hz. Ya’kûb’tan söz eden 45. âyetten iki âyet sonra yine Hz. İsmail ve Elyesa‘ ile birlikte anılmaktadır. Bu kontekstler Zülkifl’in bir peygamber olduğuna işaret etmekte, dolayısıyla Ebû Musa el-Eş‘arî (ö. 44/665) ile tâbiûndan Mücâhid’e (ö. 104/722) isnat edilen, “Zülkifl peygamber değil Sâlih bir kuldur” şeklindeki görüş tercihe şayan gözükmemektedir.²⁷²

Zülkifl’den (a.s.), Kur’ân-ı Kerîm’de bahsedilmiş olup, meâlen şöyledir: “(Yâ Muhammed!) **İsmâil’i, İdris ve Zülkifl’i de yâd et.** (Onların yüksek ve pek mükemmel hâllerini hatırla!) **Hepsi de sabredenlerden idiler.** (Mükellef oldukları vazifelerinde, Allah Teâlâ’nın emirlerine uymakta ve mübtelâ oldukları birtakım sıkıntı ve meşakkatlere karşı tam bir metânetle sabır ve sebât gösterdiler ve bunun mükâfâtına kavuştular.) **Ve onları da rahmetimiz içine** (peygamberlik vermek yâhut âhiret nîmetlerine kavuşturmak sûretiyle) **aldık. Şüphe yok ki, onlar sâlihlerden idiler.** (Çünkü onlar, nübüvvet ve kerâmet sâhibi oldukları için, fitraten tam bir iyiliğe sâhib idiler. Rızây-i ilâhîye uygun amelleri yapıyorlardı.)” **“Biz onları rahmetimiz içine aldık”**²⁷³ buyrulan âyet-i kerîmede geçen rahmet; nübüvvet yâni peygamberlik veya bütün iyi ve hayırlı işleri yapmak mânâsında tefsîr edilmiştir.²⁷⁴

Sâd sûresi 48. âyet-i kerîmede de meâlen şöyle buyruldu: “(Yâ Muhammed!) **İsmâil’i, Elyes’a’ı ve Zülkifl’i yâd et!** (Onların da pek mükemmel olan hâllerini kavmine anlat. Dîn-i ilâhî yolunda ne kadar çalıştıkları, bu uğurdaki fedâkârlıkları, gösterdikleri sabır ve sebât düşünölsün.) (onların) **hepsi de hayırlılardandı.**(Onların hepsi hayır ve kemal dereceler ile tam muttasıf idiler. Allah indinde seçilmiş mübârek kullardan idiler.)” “Tefsîr-i Kebîr”de şöyle buyruldu: “Âlimler bu âyet-i kerîmeden, peygamberlerin masûn ve mâsum olduklarına delil getirmişlerdir. Çünkü Allah Teâlâ peygamberlerin mutlak olarak **ahyârdan**

²⁷¹ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 76.

²⁷² Öztürk, Mustafa, Zülkifl’in Dînî ve Tarihi Kimliğine Dair Bir Araştırma, *Çukurova Üniversitesi İlahiyât Fakültesi*, 2004, cilt, IV, sayı: 2, s. 110

²⁷³ el-Enbiyâ 21/85-86.

²⁷⁴ Ebu’l-Fidâ İsmail İbn Kesir, *Hadislerle Kur’ân-ı Kerîm Tefsiri*, trc. Bekir Karlığa, Bedreddin Çetiner, Çağrı Yayınları: X/5363-5366.

(çok hayırlı) olduklarına hükmeylemiştir. Bu hayırlılık, onların fiillerine ve sıfatlarına da şâmindir.”²⁷⁵

Zülkifl (a.s.) da, Mûsâ’nın (a.s.) şerîati ile amel ediyordu. Tevrât-ı şerîfi okuyup, insanlara emir ve hükümlerini bildirmekteydi. Tebliğ vazifesini hakkıyla yerine getirdi. Şam beldelerinden bir beldede vefât ettiği rivâyet edilmiştir.²⁷⁶

21. YÛNUS (a.s.)

Musul yanındaki Ninova ahâlisine gönderilen bir peygamberdir. Âsur devletinin başşehri ve önemli bir ticâret merkezi olan Ninova şehrinde doğduğu, babası Metâ’nın, sâlih bir kişi olarak bilindiği; Metâ’nın hanımı ile duâ edip, Allah Teâlâ’dan mübârek bir erkek çocuk ihsân etmesini istedikleri ve nihâyetinde Cenâb-ı Hak’ın da, onlara Hz. Yûnus’u ihsân ettiği zikredilmektedir. Yûnus’un (a.s.), Ninova’de büyüdüğü, kavmi içinde emîn, yalan söylemeyen, yardım sever bir kişi olarak meşhûr olduğu; otuz yaşına gelince de Ninova ahâlisine peygamber olduğu bildirilmektedir.²⁷⁷

Cenâb-ı Hak, Yûnus (a.s.) hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Yûnus’un kavmi müstesna, (halkını yok ettiğimiz ülkelerden) herhangi bir ülke halkı, keşke (kendilerine azap gelmeden) iman etse de bu imanları kendilerine fayda verseydi! Yûnus’un kavmi iman edince, kendilerinden dünya hayatındaki rüsvalık azabını kaldırdık ve onları bir süre (dünya nimetlerinden) faydalandırdık.”²⁷⁸

“Biz Nûh’a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve (nitekim) İbrâhîm’e, İsmâîl’e, İshâk’a, Ya’kûb’a, esbâta (torunlara), Îsâ’ya, Eyyûb’e, Yûnus ‘a, Hârûn’a ve Süleymân’a vahyettik. Dâvûd’a da Zebûr’u verdik.”²⁷⁹

Bize İbn Abbâs’dan naklen Rasûlullah Erzak vadisine uğramış ve “Bu vadi hangi vadidir? “ diye sorduğunda ashab: “Erzak vadisidir” cevabını vermişler. Rasûlullah (s.a.)

²⁷⁵ İbn Kesir, a.g.e., 10/5363-5366.

²⁷⁶ Geniş bilgi için Bkz: Ahmet Cemil Akıncı, *Peygamberlerimizin hayat hikâyeleri Kabeye doğru büyük kısas-ı Enbiyâ: Hz. Zülkifl*, İstanbul: Sinan Yayınevi, 1982; Ahmet Cemil Akıncı, *Hz. Eyyûb ve Zülkifl*, İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

²⁷⁷ Müslim, İmân, 152.

²⁷⁸ el-Yûnus 10/98.

²⁷⁹ en-Nîsâ 4/163.

“Ben Mûsâ’yı gür sesi ile Allah’ı telbiye ederek tepeden aşağıya inerken görüyor gibiyim.” buyurmuş. Sonra Herşa tepesine gelerek: “Bu tepe hangi tepedir? “diye sorduğunda da ashab: “Bu tepe de Herşa tepesidir” cevabını vermişler. Bunun üzerine Rasûlullah: “Ben Yûnus b. Metta’yı (a.s.) derli toplu, dişi bir deve üstünde, yünden bir cübbe giymiş, devesinin çılıbırı liftten olduğu halde telbiye ederken görüyor gibiyim, buyurmuşlar.”²⁸⁰

22. ZEKERİYYÂ (a.s.)

İsrâiloğullar’na gönderilen peygamberlerdendir. İsmi Zekerıyyâ b. Azen b. Müslim b. Sadun olup, soyu Süleymân’a (a.s.) ulaşır. Yahyâ’nın (a.s.) babasıdır. Zekerıyyâ (a.s.), Ya’kûb (a.s.) zürriyetindendir.²⁸¹ Nihâyet Allah Teâlâ Zekerıyyâ’ya (a.s.), Cebrâ’îl (a.s.) vasıtasıyla duasını kabul ettiğini ve oğlu Hz. Yahyâ’nın ihsan edileceğini (dünyâya geleceğini) müjdelediği âyet-i kerîme bildirilmektedir. Bir gün mihrabında (odasında) namaz kılarken, bembeyaz elbiseler içerisinde ve bir genç suretinde Cebrâ’îl (a.s.) gelerek, oğlunun ismini Yahyâ koymasını söylediği, ayrıca onun Hz. Îsâ’yı tasdik ve zamanın büyüklerinden ve bütün kötülüklerden uzak, nübüvvetle (peygamberlikle) muttasıf, sâlihler zümresinden bir zât olacağını haber verdiği belirtilmektedir.²⁸²

“Zekerıyya’yı da (an). Hani o, Rabbine şöyle niyaz etmişti: Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen, vârislerin en hayırlısısun, (her şey sonunda senindir)”²⁸³

“Zekerıyya mâbedde durmuş namaz kılarken melekler ona şöyle nida ettiler: Allah sana, kendisi tarafından gelen bir Kelime’yi tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlihlerden bir peygamber olarak Yahyâ’yı müjdeler.”²⁸⁴

Bu husus Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle bildirilmektedir: **“Zekerıyyâ (a.s.) mihrabında, (odasında) namaz kılarken melekler (Cebrâ’îl (a.s.) ona (şöyle) nida etti: “Muhakkak Allah Teâlâ sana; kendinden gelen kelimeyi (yâni Îsâ’yı (a.s.)) tasdik edici ve kavminin seyyidi**

²⁸⁰ Müslim, İmân, 152.

²⁸¹ Sâlebi, *Arâis*, s. 372

²⁸² Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 246

²⁸³ el-Enbiyâ 21/89.

²⁸⁴ Âl-i İmrân 3/39.

(efendisi) ve nefesine hâkim ve sâlihlerden bir peygamber olduğu hâlde Yahyâ'yı müjdeler.”²⁸⁵

Zekeriyyâ b. Berahy'in²⁸⁶ (a.s.) soyu, Süleymân b. Dâvûd'lara (a.s.)²⁸⁷, Süleymân b. Dâvûd (a.s.)'ların soyu da, Yehûza b. Yâkub (a.s.)'a dayanır.²⁸⁸ Zekeriyyâ'nın (a.s.) böyle Enbiyâ oğullarından olduğu için, Beytûlmakdis'te, vahiy yazdığı; onun (a.s.); İsrailoğullarının hem Peygamberi, hem de, din bilginleri ve danışmanları başkanı bulunduğu bildirilmektedir.²⁸⁹

Kâşîfî'nin; (r.a.) onun (a.s.) Kudüs'te Mescid-i Aksâ'da Tivrât yazdığı; kurban kesmeyi idare ettiği; Mûsâ'nın(a.s.) getirdiği dini üzere olup, onun dînini kuvvetlendirmeye gayret ettiği; insanlara güler yüz ve tatlı dille nasîhat ederek doğru yola çağırıldığını söylediği nakledilmektedir. Buhârî'nin (r.a.) “*Sahîh*”inde marangozluk yaptığı²⁹⁰ ve elinin emeğiyle geçindiği ifade edilmektedir.²⁹¹

Mücâhîd'ten rivâyet olunduğuna göre ise Zekeriyya (a.s.)'nın Allah korkusundan ağlarken, gözleri yaştan kuruyacak kadar izleri yüzünde belirgin olduğu,²⁹² kavmi tarafından şehîd edildiği nakledilmektedir. Türbesi ise Halep'tedir.²⁹³

23. YAHYÂ (a.s)

İsrailoğullar'na gönderilen peygamberlerdendir. Zekeriyyâ'nın (a.s.) oğludur. Annesinin ismi Elîsâ olup, İmrân'ın kızı olduğu; Dâvud'un (a.s.), neslindendir. Yahyâ'nın (a.s.), Hz. Meryem'in teyzesinin oğlu olduğu; Allah Teâlâ'nın, onu (a.s.) babası

²⁸⁵ Âl-i İmrân 3/39.

²⁸⁶ İbn Vazîh Ahmed b. İshâk, *a.g.e.*, I, 368.

²⁸⁷ Sâlebî, *Arâis*, s. 371, İbn Asâkir, *a.g.e.*, V, 381.

²⁸⁸ İbn Sa'd, *a.g.e.*, I, 55.

²⁸⁹ Sâlebî, *a.g.e.*, s. 372.

²⁹⁰ Ahmet b. Hanbel, Müsned, XX, 26; Hâkim, *a.g.e.*, II, 645; İbn Mâce, “Ticâret”, 5; (Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir).

²⁹¹ İbn Vazîh Ahmed b. İshâk b. Ca'fer Ya'kûbî, *Târîhü'l-Ya'kûbî*, Beyrut: Dâru Sadır, I, 368.

²⁹² Ebu Nuaym İsfahânî, *a.g.e.*, III, 290.

²⁹³ Ya'kûbî, *Târîh-i Ya'kûbî*, I, 368.

Zekeriyyâ'nın (a.s.) duâsı üzerine ihsân ettiği²⁹⁴ ve isminin “Yahyâ” olmasının Allah Teâlâ tarafından bildirildiği bahsedilmektedir.²⁹⁵

“Zekeriyya mâbedde durmuş namaz kılarken melekler ona şöyle nida ettiler: Allah sana, kendisi tarafından gelen bir Kelime'yi tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlihlerden bir peygamber olarak Yahyâ 'yı müjdelers.”²⁹⁶

“Biz onun da duasını kabul ettik ve ona Yahyâ 'yı verdik; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kıldık. Onlar (bütün bu peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı içindeydiler.”²⁹⁷

Kâ'b'dan gelen rivâyetlere göre: Yahyâ 'nın (a.s.) güler yüzlü, çatık kaşlı, seyrek saçlı²⁹⁸, uzunca burunlu, ince sesli, kısa parmaklı olup, güzel yüzlü ve sûrette bir delikanlı olduğu; çokça ibadette bulunduğu ve itaatte çok güçlü olduğu haber verilmektedir.²⁹⁹ Onun (a.s.) efendi olup; ne kadınlara yaklaştığı, ne de onları arzuladığı belirtilmekte;³⁰⁰ ayrıca küçük yaşta kendisine hikmet verilmiş olduğu, kalbinin yufka gibi merhametli olması yanında maddeten ve manen temiz olduğu zikredilmektedir: **“Daha çocukken ona hikmet, katımızdan kalp yumuşaklığı ve sâfiyet verdik.”**³⁰¹

Ana ve babasına itaatkârdı. **“O, Allah'tan sakınan ve anasına ve babasına karşı iyi davranan bir kimseydi. Başkaldıran bir zorba değildi.”**³⁰² Milletin efendisiydi, iffetli, namuslu ve nefesine hâkimdi. Sâlih kişilerdendir ve peygamberdir.³⁰³ O da babası Zekeriyyâ gibi, milleti tarafından şehid edilmiştir.³⁰⁴ Kavmini de İncîl'in hükümlerine uymaya dâvet etmiş; zâlim yahûdi hükümdârı büyük Herod'un torunu Birinci Herod tarafından şehid edilmiştir. Mübârek bedeninin parçaları başka başka şehirlerde olduğu nakledilmektedir.³⁰⁵

²⁹⁴ Sâlebi, *Kısâsu'l-Enbiyâ*, s. 376; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 591

²⁹⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 265

²⁹⁶ Âl-i İmrân 3/39.

²⁹⁷ el-Enbiyâ 21/90.

²⁹⁸ Sâlebi, *a.g.e.*, s. 376; İbn Esir, *Kâmil*, I, 300 ; Hâkim, *a.g.e.*, II, 591.

²⁹⁹ Sâlebi, *a.g.e.*, s. 376; Hâkim, *a.g.e.*, II, 591.

³⁰⁰ Hâkim, *a.g.e.*, II, 591.

³⁰¹ el-Meryem 19/12-13.

³⁰² el-Meryem 19/13-14.

³⁰³ Âl-i İmrân 3/39; En'âm 6/85; Çakan-Solmaz, *a.g.e.*, s. 239.

³⁰⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I, 421.

³⁰⁵ Hâkim, *a.g.e.*, II, 591.

24. İSÂ (a.s.)

İsrâîloğullar'na gönderilen peygamberlerin sonuncusudur. Yeni bir din getiren peygamberlerdendir. İsâ babasız doğmuştur. Peygamberler içinde en yüksekleri olan ve kendilerine ulû'l-azm denilen altı peygamberin de beşincisidir.³⁰⁶

“Andolsun biz Mûsâ’ya Kitab’ı verdik. Ondan sonra ardarda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsâ ‘ya da mucizeler verdik. Onu, Rûhu’l-Kudüs (Cebrâ’îl) ile destekledik. (Ne var ki) gönlünüzün arzulamadığı şeyleri söyleyen bir elçi geldikçe ona karşı büyüklük tasladınız. (Size gelen) peygamberlerden bir kısmını yalanladınız, bir kısmını da öldürdünüz.”³⁰⁷

İsâ (a.s.) ve mucizeleri hakkında Allâhü Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir. Meryem oğlu İsâ ‘ya açık mucizeler verdik ve onu Rûhu’l-Kudüs ile güçlendirdik. Allah dileyseydi o peygamberlerden sonra gelen milletler, kendilerine açık deliller geldikten sonra birbirleriyle savaşmazlardı. Fakat onlar ihtilafa düştüler de içlerinden kimi iman etti, kimi de inkâr etti. Allah dileyseydi onlar savaşmazlardı; lâkin Allah dilediğini yapar.”³⁰⁸

Ebî Hüreyre’den (r.a.) Rasûlullah’ın (s.a.) İsra gecesinde Musa’yla (a.s.); sonra İsâ’yla (a.s.) karşılaştığını söylediği; kendisinin (a.s) Deymes’den yani hamamdan çıkarcasına kırmızı tenli olduğu rivâyet olunmaktadır.³⁰⁹

Rasûlullah’tan Ebû Hureyre kanalıyla: İsâ’nın (a.s.) orta boylu,³¹⁰ beyaz benizli³¹¹, düz saçlı³¹² olduğu rivâyet edilmiştir.

Rasûlullah’ın Ebû Hureyre’den rivâyetlerine ek olarak “O, derli toplu vücutlu idi.” şeklinde buyurduğunu ifade etmektedir.³¹³

³⁰⁶ Müslim, İmân, 152.

³⁰⁷ el-Bakara 2/87.

³⁰⁸ el-Bakara 2/253.

³⁰⁹ Müslim, İmân, 152

³¹⁰ Müslim, İmân, 154; Abdurrezzak, a.g.e. , V, 321.

³¹¹ İbn Hişam, es-Sîre, II, 41; Abdurrezzak, a.g.e. , V, 329; Müslim, İmân, 152 (İbn Abbas’dan rivayet olunmuştur)

³¹² İbn Hişam, Sîre, V, 41; Müslim, İmân, 152; 275, 267; Sâlebi, a.g.e., 387 (Kâ’b el-Ahbâr’dan bize nakledilmiştir)

Îsâ'nın (a.s.); saçını uzatıp, omuzları arasına saldığı,³¹⁴ saçına hiç yağ sürmediği; küçük yüzlü,³¹⁵ geniş göğüslü³¹⁶, çok benli³¹⁷ olduğu; sırtına, kıl³¹⁸ veya yün elbise³¹⁹; ayağına, ağaç kabuğundan yapılmış, tasmalı hurma lifinden sandal giydiği belirtilmektedir.³²⁰

Bu hadislerle ilaveten Îsâ'nın (a.s.) çoğu zaman yalın ayak yürüğü zikredilmektedir. Câbir ve Ebû Hureyre'nin, Îsâ (a.s.) hakkında: “Ona en ziyade benzeyen Urve b. Mesud es-Segafî'dir.” şeklinde Rasûlullah'ın (s.a.) buyurduğunu bize bildirmiştir.³²¹

Ubeyd b. Âmir de Îsâ'nın (a.s.) akşam yemeğini öğleye, öğle yemeğini akşam vaktine bıraktığını; “Her kavim rızıkıyla yaşamıştır.” dediğini; ağacın yapraklarından yeyip ve gecelediği yerde de uyuduğunu da ifade etmektedir.³²²

Rasûlullah (s.a.): “Akşam rüyamda kendimi Kâbe'nin yanında gördüm. Bir de baktım erkeklerin kara yağız güzellerinden görebileceğim en güzel bir zat! Uzun saçlı, omuzlarına kadar uzanmış; saçlarını taramış da (üzerlerinden) su damlıyordu. Ellerini iki zatın omuzlarına koymuş aralarında tavaf ediyor. Oradakilere; “bu kim?” dediğimde onlar bana; “Mesih b. Meryem” yahut “Îsâ b. Meryem” cevabını verdiler.”buyurmuştur.³²³

İbn-i Abbâs'dan şöyle rivâyet edilmiştir: “Yahûdilerden bir cemâat, Îsâ (a.s.) ve annesi Hz. Meryem'e dil uzattılar. Îsâ (a.s.) bunu duyunca onlar hakkında; “Allah'ım! Sen benim Rabbimsin. Sen beni “Ol” kelimen ile yarattın. Bana ve anneme dil uzatanlara lanet eyle” diye bedduada bulundu. Allah Teâlâ, onun bu duasını kabul eyledi. Hz. Îsâ'ya ve annesine dil uzatanları maymun ve domuzla çevirdi. Bu durumu gören yahûdiler, hâdiseyi aralarında görüştüler. Hepsi Hz. Îsâ'yı öldürmek üzere anlaştılar. Hz. Îsâ'yı aramaya başladılar. Îsâ'nın (a.s.) havarilerinden biri olan Yehûdâ (Judas), birkaç kuruş karşılığı Îsâ'nın (a.s.) yerini onlara haber verdi, Îsâ'yı (a.s.) yakalamak için yahûdilerle beraber eve girince,

³¹³ Müslim, İmân, 152; Tirmizî, İmân, 3055; Abdülkadir Makrizî, *İmtâü'l-esmâ*, VIII, 248.

³¹⁴ İbn Kesîr, *Târih*, II, 97; Müslim, İmân, 152, 275.

³¹⁵ Sâlebi, *Kisâsu'l-Enbiyâ*, s. 387.

³¹⁶ İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 97.

³¹⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II, 41.

³¹⁸ İbn Ebî Şeybe, *el-Kitâbu'l-musannef*, VI, 340.

³¹⁹ İbn Cevzî, *Tabsıra*, I, 155.

³²⁰ İbn Cevzî, *a.g.e.*, I, 155.

³²¹ Müslim, İmân, 153-157

³²² İbn Ebî Şeybe, *a.g.e.*, VI, 340.

³²³ Müslim, İmân, 155-56.

Allah Teâlâ, Yehûdâ'yı Îsâ (a.s.)'a benzetti. Yahûdiler de, onu Îsâ (a.s.) diye yakaladılar. Öldürüp astılar. Îsâ (a.s.) da göğe kaldırıldı. Bu sırada 33 yaşında idi.³²⁴

25. MUHAMMED (s.a.)

Hz. Peygamber'in nesebi şu şekildedir:

Muhammed (a.s.) - Abdülmuttalib (Şeybe) - Haşim (Amr) - Abdü Menaf (Mugire) – Kuseyy (Zeyd) - Kilab - Mürre - Ka'b - Lüveyy - Galib - Fihri - Malik- Nadr - Kinane - Huzeyme - Mudrike(amir) - İlyas - Mudar - Nizar - Me'add -Adnan³²⁵. Künyesi Ebû Kasım veya Ebû İbrâhîm, doğulduğu tarih 20 Nisan 571 senesidir. Baba adı Abdullah b. Müttalib, dede adı Abdülmuttalib b. Hâşim olmuştur.³²⁶

Allahü Teâlâ'nın habîbi, sevgilisi, yaratılmış bütün insanların, mahlûkâtın her bakımından en üstünü, en güzeli, en şerefli. Allah Teâlâ'nın methettiği ve bütün insanlara ve cinne peygamber olarak seçip gönderdiği, son ve en üstün peygamberdir.. Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olup, her şey onun hürmetine yaratılmıştır. Mübarek ismi, pekçok, tekrar tekrar övülmüş, methedilmiş mânâsına gelen Muhammed'dir (a.s.). Ahmed, Mahmûd, Mustafâ gibi başka mübarek isimleri de vardır. Babasının ismi Abdullah olup, hicretten 53 sene önce Rebî'ul-evvel ayının on ikisinde Pazartesi gecesini, sabaha karşı Mekke'de doğdu. Tarihçiler, bu günün, milâdî sene ile 571 senesinin Nisan ayının yirmisine rastladığını bildirmektedirler.³²⁷

Doğmadan birkaç ay önce babası, altı yaşında iken de annesi vefat ettiği, bu sebepten Peygamber Efendimize (s.a.) Dürr-i Yetim (Kâinat sedefinde bulunan tek büyük ve en kıymetli inci) Lakâbı da verilmiştir, Sekiz yaşına kadar dedesi Abdülmuttalib'in; onun ölümü üzerine ise amcası Ebû Tâlib'in yanında kalıp, yirmi beş yaşında Hadîce-tül-Kübrâ validemiz ile evlenmiştir. Bu hanımından doğan ilk oğlunun adı Kasım'dır. Bundan dolayı Peygamberimize Ebû'l Kasım yâni Kâsım'ın babası da denilmiştir. Araplarda böyle künye ile

³²⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, V, 54-55

³²⁵ Geniş bilgi için Bkz: Hüseyin Algül, *Âlemlere Rahmet Hazreti Muhammed*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.

³²⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, V, 212; Muhammed Emin Yıldırım, *Hazreti Peygamber'in (s.a.) Albümü*, İstanbul: Siyer Yayınları, 2010, s. 16.

³²⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, V, 209; Hüseyin el-Cisrî, *Risâle-i Hamidiyye*, s. 52-91.

anılmak âdettir. Elli iki yaşında iken Mîrâc vuku bulduğu, milâdın 622 yılında 53 yaşında olduğu hâlde, Mekke'den Medine'ye hicret ettiği, yirmi yedi kerre muharebe yaptığı; h. 11 (m. 632) senesinde Rebî'ul-evvel ayının on ikisinde Pazartesi günü öğleden evvel 63 yaşında iken vefat ettiği zikredilmektedir. Allahü Teâlâ, bütün peygamberlerine ismi ile hitâb ettiği hâlde, ona (s.a.); **“Habîbim”** (Sevgilim) diye iltifat etmiştir. Âyet-i kerîme'de meâlen; **“Seni âlemlere rahmet olarak gönderdik”** (Enbiyâ sûresi: 107) ve bir hadîs-i kudî'de de; **“Sen olmasaydın, mahlûkâtı yaratmazdım”** buyurmuştur.³²⁸ Her peygamber, kendi zamanında, kendi mekânında, kendi kavminin hepsinden her bakımdan en üstünüdür. Peygamberimiz Muhammed (a.s.) ise, dünyâ yaratıldığı günden kıyamet kopuncaya kadar, her zamanda, her memlekette, gelmiş ve gelecek bütün varlıkların her bakımdan en üstünü en fazîletlisidir. Hiç bir kimse hiç bir bakımdan onun üstünde değildir. Cenâb-ı Hak, onu (s.a.) öyle yaratmıştır.³²⁹

Yüce Allah, ilk yaratma şerefine, bedeni itibariyle Hz. Âdem'i, Peygamberlik itibariyle de Hz. Muhammed'i (s.a.) nâil etmiş ve bu durumu diğer peygamberlerine bildirmiştir. Bu sebeple onun sıfatlarını gösteren bazı işaretlerin semâvi kitaplarda bulunduğunu görmekteyiz. Hüseyin el-Cisrî, bu kitaplardan Hz. Peygamber'i gösteren yüz işaret ortaya çıkarmıştır.³³⁰ Aslında bugünkü İncil ve Tevrat'ta Hz. Peygamber'in sıfatlarını açıkça göremiyoruz. Zîrâ aslen ilâhî birer kitap olan İncil ve Tevrat daha sonra tahrife uğramıştır. Buna rağmen İncil ve Tevrat'ta bazı işaretler vardır ki, onları Hz. Peygamber'den başkasına atfetmek mümkün değildir. Mesela Tevrat'ta: “Paran (Faran) dağından parladı ve mukaddeslerin on binleri içinde geldi...”³³¹ denir. Paran dağı Hicaz'da bir yerin adıdır. Bu anlamda Paran dağı 'Hira', on binler de ashâb-ı kirâm ola bilir. İncil'de geçen örneklerde ise “Size göndereceğim pederden çıkma hak ruhu (tesellici) gelirse, o bana şahadet eder...”³³² Geleceği bildirilen hak ruhu Hz. Peygamber'den başkası değildir. Zira gerek Yahûdiler ve gerekse de Hristiyanlar geleceği bildirilen bu kimsenin bu güne kadar kim olduğunu ortaya koyamamışlardır. Aynı zamanda İncil'de geçen **Hak Ruhu** kelimesinin Yunanca karşılığı **‘Faraklit’**, veya **‘Paraklit’** olarak kullanılmaktadır. Bu kelime “Ahmed” manasına gelmektedir.³³³ Nitekim Kur’ân-ı Kerîm'de İsâ'nın (a.s.) kendisinden sonra gelecek

³²⁸ Hâkim, *Mustedrek*, II, 615 (Hz. Ömer'den (r.a.) merfû' olarak rivayet olunmaktadır); el-Beyhâkî, *Delâil'un-Nübüvve*, V, 488.

³²⁹ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e. , V, 210.

³³⁰ Hüseyin el-Cisrî, *Risâle-i Hamidiyye*, s. 52-91.

³³¹ Tevrat, Tesniye 33:1-2.

³³² İncil: Yuhanna 15, 25.

³³³ Ünal, Zeki, *Nesil Dergisi*, sayı: 39-41, s. 21, İstanbul, 1979.

peygamberin isminin Ahmed olduğunu beyan ettiği nakledilir.³³⁴ ***“Hani, Meryem oğlu İsa, “Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah’ın size, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim” demişti. Fakat (İsa) onlara apaçık mucizeleri getirince, “Bu, apaçık bir sihirdir” dediler”.***

Muhammed (a.s.) ümmîdir Yâni kitap okumamış, yazı yazmamış ve hiç kimseden ders görmediği; Mekke’de doğup büyümüş, belli kimseler arasında yetiştiği; böyle olduğu hâlde, Tevrat’ta ve İncil’de, Yunan ve Roma devirlerinde yazılmış kitaplarda bulunan bilgilerden, hâdiselerden haber verdiği; İslâmiyet’i bildirmek için, hicretin altıncı senesinde Rum, İran ve Habeş hükümdarlarına ve diğer Arab pâdişâhlarına mektuplar gönderdiği bildirilmektedir. Huzuruna altmıştan ziyâde yabancı elçi gelmiştir. Bu husus, Kur’ân-ı Kerîm’de meâlen; ***“Sen, bu Kur’ân-ı Kerîm gelmeden önce, bîr kitap okumadın. Yazı yazmadın. Okur-yazar olsaydın, başkalarından öğrendin diyebilirlerdi”***³³⁵ şeklinde bildirilmektedir. Hadîs-i şerifte de; ***“Ben ümmî peygamber Muhammed’ im... Benden sonra peygamber yoktur”*** buyruldu. Yine Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyrulmaktadır: ***“O (Muhammed (a.s.)) kendiliğinden konuşmamaktadır. Onun sözleri, Ona (s.a.) bir vahiy ile bildirilmekte, öğretilmektedir.”***³³⁶

İslâm âlimleri, Muhammed’in (a.s.) görünen bütün uzuvlarını, şeklini, sıfatlarını, güzel huylarını ve bütün inceliklerine varıncaya kadar hayâtının tamâmını açık birşekilde senet ve vesikaları ile yazmışlardır. Bu bilgiler, bizzat Peygamber efendimizin kendi beyanları olan hadîs-i şeriflerinden ve Ashâbının bildirdiği haberlerden toplanmıştır. Bunları ihtiva eden eserlere, siyer kitapları ‘denmektedir. Binlerce siyer kitabı arasında, Peygamber efendimizin hilye-i seâdetini bildiren en meşhur kitaplar; İmâm-ı Tirmizî’nin “Eş-Şemâil-ür-Rasûl”ü ve Kadı İyâd’ın “Şifâ-i şerîf”i ile İmâm-ı Beyhâkî’nin ve Ebû Nuaym İsfehânî’nin “Delâil-ün-Nübüvve”leri, bir de İmâm-ı Kastalânî hazretlerinin “Mevâhib-i Ledünniye” adlı eseridir.³³⁷

Hadîs-i şeriflerde ve Ashâb-ı kiramın bildirdiği haberlerde, sevgili Peygamberimizin hilye-i seâdeti şöyle bildirilmektedir:

Fahr-i kâinatın mübarek yüzü ile bütün âzâ-i şerifesi ve mübarek sesi, bütün insanların yüzlerinden ve azalarından ve seslerinden güzel olduğu bildirilmektedir. Mübârek

³³⁴ es-Sâf 61/ 6.

³³⁵ el-Ankebût 29/48.

³³⁶ en-Necm 53/3-4; Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e. ,V, 265.

³³⁷ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e. ,V, 275.

yüzünün bir mikdar yuvarlak olur ce neşeli olduğu zamanda, ay gibi nûrlanırdı. Sevindiği, mübarek alnından belli olurdu. Rasûlullah efendimiz gündüz nasıl görürse, gece de öyle görürdü, önünde olanları gördüğü gibi, arkasında olanları da görürdü. Yana ve geriye bakacağı zaman, bütün bedeni ile dönüp bakardı. Yeryüzüne, semâdan daha çok bakardı. Mübarek gözleri büyük ve kirpikleri uzun olup, mübarek gözlerinde bir mikdar kırmızılık bulunduğu ve gözlerinin karası gâyet siyah olup, geceleri sürme çekerdi. Fahr-i âlemin (sallallah aleyhi ve sellem) alnının açık olduğu; mübârek kaşlarının ince olup, kaşları arası açık olduğu; iki kaşı arasındaki damar, hiddetlenince kabardığı ifade edilmektedir. Mübârek burnu gâyet güzel olup, orta yeri bir mikdar yüksek olduğu; mübârek başının büyük olduğu; mübârek ağzının küçük olmadığı belirtilmektedir. Mübarek dişlerinin beyaz olup, öndekilerin seyrek olduğu; söz söyleyince, sanki dişleri arasından nur çıktığının bildirilmektedir. Allahü Teâlâ'nın kulları arasında Ondan (s.a.) daha fasîh ve daha tatlı sözlü kimse görülmez, mübârek sözleri gâyet kolay anlaşılır, gönülleri alır ve ruhları çekerdi. Söz söylediği zaman, kelimeler inci gibi dizilirdi. Bir kimse saymak istese, kelimelerini saymak mümkün idi. Bazen iyi anlaşılması için, üç kerre tekrar ederdi. Cennet'te Muhammed (a.s.) gibi konuşulacaktır. Mübarek sesi, kimsenin sesinin yetişemediği yere ulaşırdı.³³⁸

Fahr-i âlem sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz, güler yüzlü idi. Tebessüm ederek güler ve mübarek ön dişleri görünürdü. Gülünce, nuru duvarlar üzerine aks ederdi. Ağlaması da, gülmesi gibi hafif idi. Kahkaha ile gülmez, yüksek sesle de ağlamazdı. Ama üzülünce, mübarek gözlerinden yaş akar, mübarek göğsünün sesi iştilirdi. Ümmetinin günahlarını düşününce, Allah Teâlâ'nın korkusundan ve Kur'ân-ı Kerîm'i işitince ve bazen da namaz kılarken ağlardı.³³⁹

Fahr-i âlem efendimizin, mübarek parmakları iri ve mübarek kolları etli idi. Mübarek avuçlarının "içi geniş idi Bütün vücûdunun kokusu, miskten güzel idi. Mübarek bedeni, hem yumuşak, hern de kuvvetli idi. Enes b. Mâlik (r.a.) diyor ki: "Rasûlullah'a on sene hizmet ettim. Mübarek elleri ipekten yumuşak idi. Hülâsa Peygamberimizin elleri ve ayakları dolgun, parmakları uzundu, kolları da uzun olup pazuları kalındı. Ancak ailevi işleri ve savaşlardaki bazı çalışmaları sebebiyle, ara sıra sertleşirdi. Fakat bu sertlikleri geçici olup, kayıp olmaktaydı."³⁴⁰

³³⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, V, 210.

³³⁹ Müslim, *Fezâil*, 91-93.

³⁴⁰ Müslim, *Fezâil*, 13-16.

Mübârek karnı geniş olup, göğsü ile aynı hizada olduğu; omuz başının kemiklerinin iri olup mübârek göğsünün geniş olduğu bildirilmektedir. Ümmü Seleme'nin; Rasûlullah'ın (s.a.) en sevdiği elbisesi gömleği idi dediği nakledilmektedir.³⁴¹

Enes b. Malik'ten rivâyet olunduğuna göre:

“Rasûlullah'ın (s.a.) şöyle bir özelliği vardı: Yanına uzun boylu kimse gelse, kendisi ondan daha uzun görünürdü. Çok defa, iki uzun boylu kimseyle birlikte yürüdüğünde onlardan daha uzun görünürdü. Onlardan ayrılınca, kendisi orta boylu haline döner, o iki kişi de uzun boylu hallerine dönerlerdi.”³⁴²

Mübârek saçları va sakallarının kılı çok kıvrıkcık ve çok düz değil, yaratılıştan kıvrımlı idi. Mübârek saçları uzundu, önceleri kâkül bırakırdı, sonradan ikiye ayırır oldu. Mübârek saçlarını bazen uzatır, bazen da keser, kısaltırdı. Saç ve sakalını boyamazdı. Vefat ettiği zamanda, saç ve sakalındaki ak kılların sayısı yirmiden az idi. Rasûlullah çok güzel bir sakala sahipti. Sakalının gür olduğu ve yüzünü tamamen doldurup göğsüne kadar indiğini, kaynaklarda görmekteyiz. Gâyet siyah bir saç ve sakala sahip olan Hz. Peygamber'in vefat ettiği sırada, “alt dudağı etrafında ve şakaklarında beyazlamış sakalları, bir miktar da başında, ağarmış saçı vardı.” Nakledildiğine göre başında ve sakalındaki ağarmış olanların sayısı yirmiye ulaşmıştı.³⁴³

Hz. Peygamber'in bütün beden ve ahlâkını tavsif eden ve bu tavsifleri çeşitli eserlerde yer alan Hz. Ali ve Hind b. Ebi Hale de, onun başının büyük olduğundan söz etmişlerdir.³⁴⁴

Hz. Peygamber'in yüzü güzeldi. Onun bu güzelliğini, yüzünün değerli olması ile birlikte, yuvarlak da değildi. Zira bu tarzdaki bir yüz, hem Arap ve hem de diğer milletlerin yanında son derece sevimli sayılmıştır. Hadislerin birinde Rasûlullah'ın yanaklarının düz olduğu, diğerindeyse yumru şeklinde olmayıp biraz uzunca idi söylenmektedir.³⁴⁵

Peygamberimizin ağzının büyüklüğü, fesahat ve belâğat sahibi olduğuna işaret sayılmıştır. Ayrıca, Hz. Peygamber'in dudaklarını kapattığı zaman onlarda görülen ahenkli şeklin, hiçbir insana nasip olmadığı bildirilmiştir. Bu sebeple kaynaklarda, ağzı güzel denmektedir. Kaynaklarda aynı zamanda Hz. Peygamber'in ağız temizliğine çok dikkat

³⁴¹ Ebu Davud, Kitâbu'l-libas, 3.

³⁴² İbn Hacer, *el-Metâlibu 'i-âliye*, s. 2172.

³⁴³ Müslim, Fezâil, 113.

³⁴⁴ Zehebi, *Mizânü 'l-i'tidâl*, III, 210.

³⁴⁵ Abdurrezzâk es-San'anî, *el-Musannaf*, II, 260.

ettiğini, dişlerini sık sık misvakladığını görmekteyiz. Kulaklarının da kusursuz bir yaratılışa sahip olduğu geçmektedir. Burnu gâyet latif, ölçülü olup zâhiren kavisli, gerçekte çekme şeklinde idi. Ebu Nuaym'ın Abdullah b. Mes'ud'dan naklettiği rivâyette ise ‘..burnunun kaşlarına yakın kısmı biraz yüksekti...’ söylenmektedir.³⁴⁶

Hz. Ali kendisini böyle anlatır: Rasûlullah (s.a.) ne son derece uzun ne de son derece kısaydı, O orta boyluydu ve rengi kırmızıya çalan beyazdı. Gözleri karaydı. Yürüdüğü vakit, yamaçta yürüyormuş gibi sert adımlar atardı. Bir tarafa döndüğünde bütün vücuduyla dönerdi. İki omuzu arasında Peygamberlik mührü vardı; zira O, peygamberlerin sonuncusuydu. Gönlü cömert ve aksanı en düzgün kişiydi. Gâyet yumuşak tabiatlı, muaşeret de soylu idi. Ansızın gören Ondan (s.a.) çekinir, fakat tanıdıkça Onu daha çok severdi. Kendisini tanımlayan kimse, “Ne Ondan önce ne de Ondan sonra asla bir benzerini görmedim.” derdi.³⁴⁷

Enes b. Malik (r.a.) anlatmaktadır: “Rasûlullah (a.s.), insanların en güzel huylusu idi. Bir gün beni ihtiyaçtan ötürü bir yere göndermişti. Ben de aslında Onun (s.a.) emrettiği yere gitmeye niyetli olduğum halde çocukluk hali, “gitmeyeceğim” diyerek evden çıktım. Sokakta oynayan çocukların yanına gittim. Tam o sırada Rasûlullah (a.s.) arkamdan ensemini tuttu. Dönüp baktığımda bana gülümseyerek, “*Enesciğim! söylediğim yere gittin mi?*” dedi. Bunun üzerine ben de, “Evet Ya Rasûlallah! şimdi gidiyorum” dedim.” Enes sözlerine söyle devam etmektedir: “Allah’a yemin olsun ki, Rasûlullah’a (a.s.) dokuz sene (başka bir rivâyette on sene) hizmet ettim, bu süre zarfında yaptığım bir işten dolayı bir gün olsun bana ‘neden böyle yaptın?’ veya yapmadığım bir işten dolayı da “neden böyle yapmadın?” diye sormamıştır.”³⁴⁸

Yûsuf (a.s.), zahiri; Rasûlullah efendimiz de, bâtınî güzellikleriyle insanlara göründüler. Yûsuf’un (a.s.) cemâli görülünce eller kesildi. Rasûlullah efendimizin kemâli ile zünharlar kesildi, putlar kırıldı ve küfür bulutları dağıldı. Peygamberimiz de bu iki güzellik nuruyla kendisinden sonra ümmetine, ashabına güven ve sevgi ilkesi, doğruluk, dürüstlük edep ilkesi, adalet, hilm ve benzeri ilkeler bırakmış oldu. Ashâb-ı kiram (r.a.), Peygamber efendimize; “Yâ Rasûlallah! Siz mi güzelsiniz, Yûsuf (a.s.) mı daha güzeldi?” diye sordular. Efendimiz cevap olarak; “*Kardeşim Yûsuf benden sabîh (güzel), ben ondan melihim (sevimliyim). Onun görünen güzelliği, benim görünen güzelliğimden çoktur*” buyurdular. Peygamber efendimiz bir hadîs-i şeriflerinde; “*Allah Teâlâ’nın gönderdiği her peygamber*

³⁴⁶ Müslim, Fezâil, 97; İbn Kesir (ö. 774/1373), *Şemâil*, çev. Naim Erdoğan, İstanbul: Temel Neşriyyat, 1983, s. 21.

³⁴⁷ Tirmizî, Menâkıb, 19.

³⁴⁸ Ebu Dâvûd, Edeb, 1.

güzel yüzlü, güzel seslidir. Sizin Peygamberiniz ise, onların en güzel yüzlüsü ve en güzel seslisidir” buyurdular.³⁴⁹

Nübüvvet mührünün şekli hususunda da çok değişik tasvirler vardır. Saîd b. Yezid: “O çadırın düğmesi gibi idi, derken Câbir b. Semure ‘Güvercin yumurtası kadardı...” söylemektedir.³⁵⁰

Cenâb-ı Hak, bir yandan Hz. Peygamber’in “peygamberlerin mührü” olduğunu ve ondan sonra artık bir daha peygamber göndermeyeceğini kesinlikle bildirirken, diğer taraftan da, bu ‘mühür’ eserini, onun mübarek vücudunda tecelli ettirmiş bulunmaktadır.³⁵¹

Kendisinin tevazuyla ilgili söylediği hadiste “Ey insanlar! Allah’tan korkun. Sakın şeytan sizi aldatmasın. Ben Abdullah’ın oğlu Muhammed’im. Allah’ın kulu ve resûlüyüm. Allah’a yemin ederim ki beni, Allah’ın bana verdiği makamın üstüne çıkarmanızı sevmiyorum.”³⁵²

Sehl b. Sa’d es-Sâidî anlatıyor: “Bir kadın Rasûlullah’a (as) bir hırka getirmişti. Allah Resûlü, ‘Bu kadifeden hırka da nedir?’ diye sordu. Kadın: “Ya Resûlallah! Sizin giymeniz için onu kendi ellerimle dokudum buyurun.” dedi. Esasen Rasûlullah Efendimizin böyle bir hırkaya ihtiyacı da vardı, onu aldı. Ardından o hırkayı giyinmiş olarak namaz kılmak için mescide çıktı. Adamın biri “Yâ Resûlallah! Bu giymiş olduğunuz hırka ne kadar da güzel!” diye seslendi. Allah Resûlü (as); “*Evet öyledir.*” buyurdu. Odasına girdiğinde hırkayı katlayıp o adama gönderdi. Orada bulunan insanlar adama çıkışarak, “Vallahi, sen iyi bir şey yapmadın. Rasûlullah’ın (as) bu hırkaya ihtiyacı vardı. Allah Rasûlü’nün kendisinden bir şey isteyen kişiyi boş çevirmediğini sen de biliyorsun.” dediler. Bunun üzerine adam şöyle dedi: “Allah’a yemin olsun ki, ben bunu sadece giymek için almadım, kefenim olsun diye aldım.” Sehl diyor ki: “O zat öldüğü gün, o elbise kendisine kefen olmuştu.”³⁵³

Rasûlullah efendimizi, ansızın gören kimseyi korku kaplardı. Kendisi yumuşak davranmasaydı, peygamberlik hâllerinden, kimse yanında oturamaz, sözünü işitmeye takat getiremezdi. Hâlbuki kendisi hayâsından mübarek gözleri ile kimsenin yüzüne bakmazdı. Kendisi insanların en cömerdi idi. Bir şey istenip de yok dediği görülmemiştir. İstenilen şey

³⁴⁹ Yâkut, İsmail, *Hz. Peygamber’i Anlamak*, İstanbul: Ötüken, 2003, s. 118-125; Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, VI, 192.

³⁵⁰ Müslim, Fezâil, 108.

³⁵¹ Yardım, *Peygamberimizin Şemâili*, İstanbul: Damla Yayınevi, 1997, s. 73.

³⁵² Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned*, III, 153, 241; IV, 25, 40; Ebû Dâvûd, Edeb, 9.

³⁵³ İbn Mace, Libâs, 1.

varsa verir, yoksa cevap vermezdi. O kadar iyilikleri, o kadar ihsanları vardı ki, Rum İmparatorları, İran şahları ve hiç bir hükümdar, Onun kadar ihsan yapamazdı. Fakat kendisi sıkıntı ile yaşamağı severdi, öyle bir hayat sürerdi ki. Yemek ve içmek hatırına bile gelmezdi. Yemek getirin yiyelim veya falanca yemeğı pişiriniz demezdi. Yemek getirilirse yer, her ne meyve verseler kabul ederdi. Bazen aylarca az yer, açlığı severdi. Bazen da çok yerdi. Yemek sonunda su içmezdi. Suyu otururken içerdi. Başkaları ile yemek yerken, herkesten sonra el çekerdi. Herkesin hediyesini kabul ederdi. Hediye getirene karşılık olarak kat kat fazlasını verirdi.³⁵⁴

Çeşitli elbise giymek âdeti idi. Yabancı devlet sefirleri gelince süslenip, kıymetli ve nefis elbise giyerek, güzel yüzünü gösterirdi. Yatağı deriden olup, içi hurma ağacının lifleri ile dolu idi. Bazen bu yatak üzerine, bazen yere serili deri üzerine, bazen da hasır veya kuru toprak üzerine yatarı. Mübarek avucunun içini sağ yanağının altına koyup, sağ yanı üzerine yatarı. Zekât malı almaz, çiğ soğan ve sarımsak gibi şeyler yemez ve şiir söylemezdi. Enes b. Malik'ten rivâyet olunduğuna göre: "Peygamber Efendimiz (s.a.) mübarek saçlarını çok kere yağlar ve sakallarını çoğu zaman tararlardı. (Aynaya bakıp) 'Ya Rabbi! Yaratılışımı güzel eylediğın gibi ahlâkımı da güzelleştir, derlerdi. Saçlarını yağladıktan sonra başlarına tülbent örterlerdi. Bu tülbent yağcının elbisesinin yağlı oluşu gibi, yağı emerdi."³⁵⁵

Minberi ile kabır-i şerifi arasına Ravza-i Mutahhara'dandır. Burası Cennet bahçelerindendir. Teri misk gibi kokardı ve inci tanesi zannedilirdi. Mübarek cildi ipekten yumuşaktı. Ne çok beyaz, ne de esmer, bu iki rengin ortası; parlak gül kırmızısına benzer beyazlıkta berraktı. Etrafına itimat ve huzur veren mübarek yüzü, yüzlerin en güzeli idi ve ayın on dördündeki dolunay gibi parlardı.³⁵⁶

Ulemâ-i Râsihîn denilen, hem zahir ve hem de bâtın bilgilerinde üstâd ve Peygamber efendimize vâris olan yüksek İslâm âlimleri, Onu (s.a.) bütün güzellikleriyle görmüş ve âşık olmuşlardır. Bunların en başında Ebû Bekr-i Sıddîk (r.a.) gelmektedir. O, Rasûlullah sallâllah aleyhi ve sellem efendimizdeki nübüvvet nurunu görüp; üstünlük, güzellik ve yüksekliklerini idrâk ederek, âşık olmuş ve bunda öyle ileri gitmiştir ki, başka hiç bir kimse onun gibi olamamıştır. Hz. Ebû Bekr, her an, her baktığı yerde Rasûlullah efendimizi görürdü. Bir

³⁵⁴ Daha geniş bilgi için Bkz: Bayraktar, İbrahim, *Hazreti Peygamber'in Şemâili*, İstanbul: Gündoğdu Matbaası, 1990; Ali Yardım, *Peygamberimizin Şemâili*, İstanbul: Damla Yayınevi, 1997.

³⁵⁵ Daha detaylı bilgi için bkz: İmam-i Tirmizî, *Hadislerle Peygamberimizin Güzel Ahlâkı (Şemâil-i Şerif)*, Çev; Raîf Efendi, İstanbul: Hisar Yayınevi, 1984.

³⁵⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *Peygamberler ve Halifeler Tarihi*, V, 64; Yılmaz, *Peygamber Efendimiz'in 1001 Özelliğı*, Erkam Yayınevi, s. 20.

keresinde hâlini; “Yâ Rasûlallah! Nereye baksam sizi görüyorum” diye arzetmişti. Bir keresinde de; “Bütün iyiliklerimi, sizin bir yanılmanıza değişirim” demişti.³⁵⁷

Rasûlullah efendimizin güzelliğini en iyi görüp anlayan ve anlatanlardan biri de, mü'minlerin annesi Hz. Âişe validemiz idi. Hz. Aişe; âlim, müctehid, akıllı, zekî, edîb İdi. Gâyet belîğ ve fasîh konuşurdu. Kur'ân-ı Kerîm'in mânâlarını, helâl ve haramları, Arab şiirlerini ve hesap ilmini çok iyi bilirdi. Rasûlullah (s.a.) efendimizin mübarek bedeninde toplanan, bâtını güzellikleri gösteren görünen güzellikler, hiç bir ferdin bedeninde toplanmamıştır.”³⁵⁸

Allah Teâlâ, sevgili Peygamberine (s.a.) verdiği iyilikleri, ihsânları sayarak, onun mübârek kalbini okşarken, kendisine güzel huylar verdiğini de saymakta, meâlen; **“Sen, güzel huylu olarak yaratıldın”** buyurmaktadır. İkrime (r.a.) buyuruyor ki: “Abdullah ibni Abbâs'dan işittim: Bu âyet-i kerîmede, “Huluk-ı azîm” yâni güzel huylar, Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiği ahlâktır. Âyet-i kerîme'de meâlen; **“Sen Huluk-ı azîm üzeresin”**³⁵⁹ buyuruldu. **Huluk-ı azîm**; Allah Teâlâ ile sır, gizli şeyleri bulunmak, insanlar ile de güzel huylu olmak demektir. Çok kimselerin İslâm dînine girmesine, Rasûlullah'ın güzel ahlâkı sebep oldu.³⁶⁰

Sözleri gâyet tatlı olup gönülleri alır, rûhları cezb ederdi. Akı o kadar çoktu ki, Arabistan yarımadasında, sert, inatçı insanlar arasında gelip, çok güzel idâre ederek ve cefâlarına sabrederek, onları yumuşaklığa ve itâate getirdi. Çoğu, dinlerini bırakıp Müslüman oldu ve dîn-i İslâm yolunda, babalarına ve oğullarına karşı harb etti. Onun (s.a.) uğrunda mallarını, yurtlarını fedâ edip, kanlarını akıttı. Hâlbuki böyle şeylere alışık değildiler. Güzel huyu, yumuşaklığı, affı, sabrı, ihsânı, ikrâmı o kadar çoktu ki, herkesi hayran bırakırdı. Görenler ve işitenler seve seve müslüman olurdu. Hiç bir hareketinde, hiç bir işinde, hiç bir sözünde, hiç bir zamân, hiç bir çirkinlik, hiç bir kusur görülmemiştir. Kendisi için kimseye gücenmediği hâlde, din düşmanlarına, dîne dil ve el uzatanlara karşı sert ve şiddetli idi. Bütün gayesi ve nazarında en kıymetli olanı, sadece, insanlığı düştüğü karanlıktan çıkartıp saadete ve mutluluğa yani İslâma ulaştırmaktı. Dilini boş sözlerle meşgul etmez, sevabını umduğu meseleler dışında konuşmazdı. Bazen uzun süre sükût ettiği görülürdü ve “İnsanın günahlarının çoğu dilinden dolaydır” buyururdu. Hevâsından ve kendi keyfinden asla konuşmazdı. İnsanlara yumşak davranırdı, fakat yeri geldiğinde; özellikle savaşlarda ve Allah yolunda kendisi ile mücadele edildiğinde korkusuz bir yiğit olurdu. İnsanları dış

³⁵⁷ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e. , V, 267

³⁵⁸ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e. , VI, 192

³⁵⁹ el-Kalem 68/4

³⁶⁰ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e. , VI, 192-94

görünüŖlerine, cinsiyetlerine, ırklarına, makam ve mevkilerine göre değil; iman, ahlâk ve davranışlarına göre değerlendirirdi.³⁶¹

Zühd hayatıyla ilgili olarak, Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyet olunarak: Bir gece Rasûlullah (s.a.) evinden dışarı çıktığında Ebû Bekir ve Ömer (r.a.) ile karşılaştı. Onlara, “Bu saatte neden evinizden çıktınız?” diye sordu. “Açlıktan yâ Resûlallah!” dediler. Hz. Peygamber: “Allah’a yemin olsun ki, sizi çıkaran sebep Beni de evimden çıkardı, o halde Benimle gelin.” buyurdu. Birlikte Ensardan bir zatın evine gittiler, ancak adam evde yoktu. Evin hanımı onları görünce “Hoş geldiniz, safa getirdiniz buyrun.” dedi. Rasûlullah (s.a.v.), evin beyini sordu, kadın: “Bize tatlı ve soğuk su getirmek için çıkmıştı, neredeyse gelir.” derken ev sahibi gelmişti; karşısında Hz. Peygamber’i ve Onun (s.a.) iki güzide arkadaşını görünce “Sana şükürler olsun Allah’ım! Bu ne şeref! En kıymetli misafirler evime gelmiş.” diyerek sevincini beyan etti.³⁶²

Adaletiyle ilgili olarak Hz. Âişe (r.a.)’den: Kureyş’in ileri gelenlerinden Fâtimeyi Mahzûme isminde bir kadın hırsızlık yapmıştı. İnsanlar “Bunu Rasûlullah’a affettirmek için kim aracı olacak? Olsa olsa Peygamber’in göz bebeği Üsame b. Zeyd olur.” diyerek Hz. Peygamber’in azatlı kölesi Zeyd’in oğlu Üsame’den aracı olmasını istediler. O da Rasûlullah’a durumu arz etti. Bunun üzerine Allah Resûlü: “Sen bana Allah’ın koyduğu bir cezayı affetmem için mi aracı oluyorsun!?” diyerek kalktı ve insanlara şöyle hitap etti: “Sizden önceki milletler şu yüzden helak olmuşlardı; onların soylu ve zenginleri bir suç işlediklerinde onu affettiler, onların zayıfları suç işlediğinde ise hemen ceza verdiler. Allah’a yemin olsun ki şâyet bu suçu Muhammed’in kızı Fâtıma da işlemiş olsaydı, ona da cezasını verirdim.”³⁶³

Sevgili Peygamberimizin devlet malına titizliğine örnek olarak böyle rivâyet olunmaktadır: kızı Hz. Fâtıma’nın (r.a.) öğütmek için değirmen çevirmekten elleri şişmişti. Fâtıma beyi Hz. Ali’ye durumunu anlattı ve babasının başkalarına esirler arasından hizmetçi verdiği gibi kendilerine de bir hizmetçi vermesini söyledi. Hz. Ali, Fâtıma’ya bunu babasına kendisinin söylemesini teklif etti. Bunun üzerine Fâtıma Rasûlullah’ın evine gitti ancak Onu (s.a.) bulamadı. Sorununu Hz. Âişe’ye anlattı (ve geri döndü). Allah Resûlü eve geldiğinde Hz. Âişe, Fâtıma’nın anlattıklarını Peygamber’e arz etti. Olayın devamını Hz. Fâtıma şöyle anlatıyor: “Daha sonra biz evde yatıyorduk ki, Allah Resûlü yanımıza girdi. Ben yataktan

³⁶¹ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , VI, 193-94 ; Yılmaz, *a.g.e.*, s. 24

³⁶² Müslim, *Eşribe*, 140.

³⁶³ Buhârî, *Ehâdîsu’l-Enbiyâ*, 54.

kalkmak istedim. Babam (Hz. Peygamber) “Kalkma!” buyurdu. Gelip yatağımıza oturdu, öyle ki Onun (s.a.) ayağının soğukluğunu bile hissettim. Buyurdu ki: “Size hizmetçiden daha hayırlı bir şey söyleyeyim mi? Yatağınıza girdiğinizde; 33 Allahu ekber, 33 Sübhanallah, 33 Elhamdülillah deyiniz, bu sizin için hizmetçiden daha hayırlıdır.”³⁶⁴

Câbir (r.a.), Rasûlullah (s.a.) ile birlikte Necid tarafına bir gazaya çıkmıştı. Dönüşte ağaçlık bir vadide Rasûlullah (s.a.) mücahitlere istirahat verdi. Gaziler ağaç altlarında gölgelenmek için etrafa dağılmışlardı. Rasûlullah (s.a.) da bir ağaç altına inmiş kılıcını ağaca asmıştı. Câbir diyor ki: Biraz uyumuştuk. Fakat az sonra Rasûlullah’ın bizi çağırdığını duyduk. Yanına geldiğimizde bir de ne görelim! Müşriklerden bir bedevî Arap, Rasûlullah’ın yanında oturuyor. Bunun üzerine Allah Resûlü bize şunları anlattı:

“Şu Bedevî Arap ben uyurken yanıma gelmiş, kılıcımı alarak kınından çekmiş. Bu sırada hemen uyandım. Kılıç kınından sıyrılmış olarak bana:

- Şimdi benim elimden seni kim kurtaracak? dedi, ben de:

- Allah kurtarır, dedim. Bakın işte şurada oturan adam odur. (Allah Resûlü’nün sözü üzerine adamın elinden kılıç düşmüş, Rasûlullah (s.a.) adamı esir almıştı.) Câbir diyor ki Allah Resûlü o adama ceza vermemişti.³⁶⁵

Rasûlullah aynı zamanda şakacıdır. Hz. Aişe’den gelen rivâyete göre, kendisine:

-Rasûlullah (s.a.) evinde yalnız kaldığı zaman nasıl bir kimseydi? Sorulduğu zaman, şöyle cevap verdi:

- İnsanların en yumuşak huylusu, en comertiydi. Sizin adamlarınız gibi bir adamdı. Ancak o, çok güler yüzlü ve mütebessim idi.³⁶⁶

Diğer bir hadisi şerifde, Ebu Kilabe’nin Enes b. Malik’ten rivâyette bulunduğuna göre: “Rasûlullah (s.a.) bir yolculuk zamanı kadınlarının yanına geldi. Bu sırada Enceşe denilen (güzel sesli) bir sürücü kadınların bindiği develeri sürmekte idi. Rasûlullah (s.a.v.):

-Vay sana Enceşe! Kristal (gibi ince kalbli kadın)ları hızlı yürütme, buyurdu. Nitekim ravilerden biri, Ebu Kilâbe Peygambere öyle söz söyledi ki, sizden biriniz eğer onu söyleseydiniz, muhakkak onunla bu ‘şişeleri incitme’ sözünden dolayı eğlenirdiniz. Der ama yine Peygamber(s.a.v.):

³⁶⁴ Buhârî, De’avât, 11.

³⁶⁵ Buhârî, Megâzi, 32

³⁶⁶ İbn Sad, a.g.e. , I, 365.

- Ya Rasûlullah! Sen bizimle şaka yapıyorsun denildiğinde şöyle cevap verir:

- Ben de şaka yaparım. Ancak ben, gerçekten başka bir şey söylemem.”³⁶⁷

Tabii ki bu ve buna benzer bütün örneklerde, Rasûlullahın (s.a.) sadece insanları eğitmek gibi bir amacının olduğu ortaya çıkmaktadır. O yüce Peygamber zaten oyun ve eğlence peşinde değildi. Nitekim şöyle buyururlar: ‘İman bakımından insanların en olgunu, onların ahlâkı en güzel olanı ve ailesine (çocuklarına, akrabalarına, soyuna) en nazik ve merhametli davranandır.’³⁶⁸

³⁶⁷ Müslim, Fezâil, 70- 72; Buhârî, Edep, 90; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.* , III, 117

³⁶⁸ Tirmizî, İmân, 6; Daha geniş bilgi için bakınız: Yazıcı, Numan, *Hz.Peygamber'in (s.a.) Latifeleri*, İstanbul: Şâmi Yayınevi, 2008; Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.* , VI, 197.

B. KUR'ÂN-I KERİM'DE ADI GEÇMEYEN PEYGAMBERİLERİN ŞEMÂİLİ

1. ŞİT (a.s.)

Âdem'den (a.s.) sonra gönderilen peygamberdir. Âdem'in (a.s.) oğludur. Babası vefât edince peygamber olduğu, Allahü Teâlâ'nın, Şit'e (a.s.) elli suhuf gönderdiği; Kâbe'yi taşdan yaptığı bildirilmektedir. Nûh (a.s.), Şit'in (a.s.) soyundan olduğu için tûfandan kurtulanlar ve bütün insanlar Onun (a.s.) çocuklarıdır. Âdem'in (a.s.) oğullarından Kâbîl, Hâbîl'i öldürünce Allah Teâlâ Âdem'e (a.s.) bir evlât daha ihsân ederek teselli buyurduğu ve bu evlâdın Şit (a.s.) olduğu; bütün çocukları ikiz doğduğu hâlde Şit (a.s.) tek doğduğu nakledilmektedir. Şit ismi İbrânice olup, Arapça'da "**Allah'ın hibesi**" (hediyesi) mânâsınadır. Şit (a.s.) Kâbîl'in Hâbîl'i şehîd etmesinden beş veya otuz sene sonra doğmuştur. O doğduğu zaman babası Âdem'in (a.s.) yüz otuz veya iki yüz otuz yaşında, bir rivâyette de yüz yirmi veya yüz otuz beş yaşında olduğu bildirilmiştir. Son peygamber olan âhır zaman peygamberi Muhammed'in (a.s.) nûru Âdem'den (a.s.) oğlu Şit'e (a.s.) intikal edip ve onun alnında parladığı; bu sebeple Âdem'in (a.s.) Onu (a.s.) pek ziyâde sevdiği; bütün evlâdı üzerine onu reis yaptığı gibi, vefât edeceği sırada da bütün yeryüzünün halîfeliğine onu tâyin ettiği; bu hususta vasiyette bulunduğu zikredilmekte, ayrıca ilâhî sırları bildirip, bütün ilimleri öğrettiği aktarılmaktadır.

Vehb b. Münebbih'in Şit b. Âdem (a.s.) hakkında, Âdem'in çocuklarının en güzeli ve en üstünü bulunduğunu, kendisine (s.a.) en çok benzeyeni ve en sevgilisi olduğunu; Onun (a.s.), Kabeyi çamur ve taştan yapan kimse olduğu bilgisi rivâyet edilmektedir.³⁶⁹

Şit'e (a.s.) peygamber olduğu bildirilip, vahiy geldiği; Allahü Teâlâ'nın Şit'e (a.s.) elli suhuf (forma) gönderdiği; Ona (a.s.) nâzil olan bu elli suhufda hikmet ve riyâziye (matematik) ilimleri, kimyâ, simyâ ilmi, çeşitli san'atlar ve daha pek çok şeyin bulunduğu bildirilmiştir.³⁷⁰

Hz.Şit (a.s.)'ın kendisi, çocukları ve ona inananlar birlikte daima dürüst bir hayat sürdürmüşlerdir. Hz. Şit (a.s.), ilk defa babası tarafından yapılan Kâbe'yi onarmıştır. Kâbe'nin

³⁶⁹ İbn Esir, *Kâmil*, 223; İbn Kuteybe, *el-Maârif*, s. 50.

³⁷⁰ İbn Sad, *Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 39.

duvarlarını çamur kullanarak taştan yapan ilk kişinin Şit (a.s) olduğu başka bir rivâyette de bildirilmiştir..³⁷¹

Allah'a (c.c.) güzel bir şekilde ibadet eden ve insanları yalnızca O'na kulluk ve ibadet etmeye çağıran Hz. Şit (a.s) vefat edince, cenaze namazı çocukları ve torunları tarafından kılınan bir peygamberdir. Rivâyetlere göre cenazesi, Mekke yakınlarındaki Ebu Kubeys dağında bulunan yere, anne ve babasının yanına defnedilmiştir.³⁷²

2. YÛŞA' b. NÛN (a.s.)

İsrâiloğullar'na, Mûsâ'nın (a.s.) vefâtından sonra gönderilen peygamberdir. Mûsâ'nın (a.s.) yeğeni ve vekîli olup, Yûsuf'un (a.s.) neslinden gelen Nûn'un oğludur. Annesi, Mûsâ'nın (a.s.) kız kardeşidir. Yûşa' b. Nûn, b. Efrâim, b. Yûsuf, b. Yâkub³⁷³, b. İshâk, b. İbrâhîm'dir (a.s.).³⁷⁴ Mısır'da doğmuştur.³⁷⁵

Orta boylu, buğday benizli, yassı yağrnlı, büyük gözlü, mücâhid, gazi ve yiğit bir zât olan; Hızır'la (a.s.) buluşmaya giderken, Mûsâ (a.s.) yoldaşlık eden genç adam, Yûşa' b. Nûn'dur (a.s.).³⁷⁶

Mûsâ'dan (a.s.) sonra, İsrâiloğulları Tih çölünden çıkarıp, dedelerinin eski yurdu olan Ken'ân diyârına götürdüğü; Hz. Mûsâ'nın vefâtından sonra, Arz-ı Mev'ûd'a (Filistin ve Şam bölgesi) girmenin Ona (a.s.) nasip olduğu; Amâlika kâfirleriyle ve yerli kavimlerle uzun müddet muhârebe ve mücâdele ederek; Filistin, Ürdün ve Şam topraklarını ele geçirdiği; İsrâiloğulları o beldelere yerleştirip, bir müddet İsrâiloğullarının idâreciliğini yaptığı, yüz yirmi yedi yaşındayken Filistin'de vefât ettiği ve kabrinin, Nablus'da veya Haleb yakınlarındaki Meârre şehrinde olduğu rivâyet edilir.³⁷⁷

³⁷¹ İbn Esir, *Kâmil*, I, 47.

³⁷² Takiyuddin Muhammed b. Ahmed, *Şifâ-ul-garâm*, Beyrut, 1405, I, 442.

³⁷³ Ya'kûbî, *a.g.e.* , I, 45, 46; M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 121.

³⁷⁴ Taberî, *a.g.e.* , I, 225.

³⁷⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 41-42

³⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 120;

³⁷⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 41-42

3. DANYÂL (a.s.)

İsrâiloğullar'na gönderilen peygamberlerdendir. Mûsâ'nın(a.s.) dîninin hükümlerini tebliğ etmek üzere gönderilmiş bir nebidir.³⁷⁸ Danyâl (a.s.), Peygamber oğullarından³⁷⁹, Süleymân b. Dâvud (a.s.) soyundandır.³⁸⁰ Hz. Ali, Danyâl (a.s.) hakkında: "O, Rasûl olmayan bir Nebi idi." demiştir.³⁸¹

İsrâiloğullar kendilerine gönderilen peygamberleri dinlemeyip, isyân edince, Allah Teâlâ onlara zâlimleri musallat etti. Azgınlıklarının hat safhaya ulaştığı sırada, zâlim bir kral olan Buhtunnasar büyük bir orduyla İsrâiloğulların üzerine yürüdü. Buhtunnasar Beytü'l-Makdis'i harâb ettirdi. Buhtunnasar, İsrâiloğulları perişân, yurtlarını da harâb ettikten sonra, ordusunu alıp Bâbil'e döndü. İsrâiloğullarından esir aldığı yetmiş bin çocuğu da yanında götürüp komutanlarına paylaştırdı.³⁸²

Danyâl (a.s.), bu sırada genç yaşta olup Bâbil'e götürülen esirler arasında bulunuyordu. Buhtunnasar, Danyâl'ı (a.s.) daha genç yaşta iken sarayına aldı. Danyâl (a.s.), onun sarayında büyüdü.³⁸³

Danyâl (a.s.) rüyâsını tâbir edince, Buhtunnasar; "Gördüğüm rüyâ aynen böyle idi" dedi. Onun bu rüyâyı hatırlatmasından ve tâbirinden memnun oldu ve; "Senin bu hizmetin beni çok memnun etti. Sana bunun karşılığını vereyim. Şu üç şeyden birini tercih et. İstersen seni serbest bırakayım, kendi memleketine dön. Beyt-i Mukaddes'i îmar et. Sana yardım edeyim. İstersen teb'ama emir vereyim sana ve bağlı olanlarına hürmet etsinler, istediğiniz gibi gezip dolaşınız. Dilersen yanımda kal, sana ve sana tâbi olanlara yardımda bulunayım" dedi. Bunun üzerine Danyâl (a.s.) Buhtunnasar'a şöyle dedi: "Ey Melik! Bizim diyârımızın harâb olması Allah Teâlâ'nın takdiri ileler. Onun îmarına kimsenin gücü yetmez. İstedğimiz yerde serbest seyahat etmemize gelince, senin etrâfa emir yaymana ihtiyâcım yoktur. Benim ve bana tâbi olanlar için en uygun yol, yine burada kalıp kendi hâlimizce meşgûl olmaktır."³⁸⁴

³⁷⁸ Sâlebî, *Kıssâsü'l-enbiyâ*, s. 341; M. Asım Köksal, *a.g.e.* , II, 269.

³⁷⁹ Taberî, *a.g.e.* , I, 289, II, 15.

³⁸⁰ Köksal, *a.g.e.* , II, 269.

³⁸¹ Sâlebî, *a.g.e.* , s. 341; M. Asım Köksal, *a.g.e.* , II, 269.

³⁸² Taberî, *a.g.e.* , I, 289.

³⁸³ İbn Kuteybe, *a.g.e.* , s. 22 - 23, Taberî, *a.g.e.* , I, 289, Sâlebî, *a.g.e.* , s. 335, İbn Esîr *a.g.e.* , I, 265; Geniş bilgi için bkz Köksal, : M. Asım, *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

³⁸⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 228-31; Daha geniş bilgi için Bkz: Ramazan Hub, *Hz. Danyâl (a.s.)*, İstanbul: Kırk Kandil, 2009.

II. BÖLÜM

**KURÂN-I KERÎM'DE ADI GEÇEN FAKAT PEYGAMBER OLUP OLMADIKLARI
İHİTLÂFLI OLAN KİMSELERİN ŞEMÂİLİ**

A. HIZIR (a.s.)

İbrâhim'den (a.s.) sonra yaşamış bir peygamber veya velîdir. Zülkarneyn'in (a.s.), kumandanı ve teyzesinin oğludur. Mûsâ (a.s.) ile görüşüp, yolculuk etti. Muhammed'in(a.s.) ümmetinden değildir. Hızır'ın(a.s.) ismi ve soyu hakkında değişik rivâyetler vardır. Bazıları; "Hızır; Beni İsrâ'il neslinden idi" demişlerdir. Bazıları da; "Bir padişahın oğlu idi. Dünyayı terketmiş, dünya malına ve mevkîine gönül bağlamamıştır" demişlerdir.³⁸⁵

Mûsâ'nın (a.s.); **"Sana öğretilen hayr ve rüşd ilminden, bana öğretmen şartı ile sana tâbi olayım mı?"**demesi, yüksek bir tevâzu ve edep göstermesi sebebiyledir. Hızır'ın (a.s.) ise, ona; **"Doğrusu sen benimle sabretmeye aslâ muktedir olamazsın. İlmininîhâta etmediği şeye nasıl sabredebilirsin?"** demesinin sebebi; kendisinin, ihsân edilmiş olan-ilm-i ledünnîye göre iş yapmakta olduğunu, bunun ise zâhiren Mûsâ'ya (a.s.) bildiren dîne uymadığına işâret için idi. Çünkü kendi yaptığı işler görünüşte münkerâta yâni yapılması yasak edilen işlere benziyordu. Peygamberlerin ise böyle işler karşısında sabretmeleri, müdâhalede bulunmamaları câiz değildir. Çünkü onlara verilen dinler belirli hükümler bildirmiştir. Bu bakımdan, bu hükümlere ters düşen ve münkerâtta olan işlere mâni olmakla vazifelidirler. Yâni Hızır (a.s.), Mûsâ'ya (a.s.); sende bulunmayan ve sana vahyolunmamış olan ilm-i ledünnîyi ve bu ilimle bana bildirilen şeyleri bilmeden nasıl sabredebilirsin. Benim hâlim sana kıyâs olunmaz. Çünkü Allah Teâlâ, bana bir takım sırlara dâir ilim verdi. Ben bu ilmin hakikatını ve hikmetini bildiğim için gereğini yaparım demek istedi.³⁸⁶

Mûsâ'nın (a.s.); **"İnşâallah beni sabırlı bulacaksın ve senin hiçbir işine karşı gelmeyeceğim"** demesi, Hızır'ın (a.s.) bildiği ledünnî ilimden biraz öğrenmeyi arzu ettiğini bildirmek için idi. Bunun üzerine Hızır'ın (a.s.); **"O hâlde, bana tâbi olacaksan, (münker zannettiğin bir iş gördüğün zaman onu) sana anlatıncaya kadar, bana hiçbir şeyden suâl etme"** demesi; zâhiren senin dînine muhâlif işler yaparsam onları benden suâl etme, ben onların hikmetini sana beyân edeceğim, açıklayacağım mânâsında bir tavsiyedir.³⁸⁷

³⁸⁵ Geniş bilgi için Bkz: Niyazi Mısri, *Hızır (a.s.) hıziya-yı cedida: Musa (a.s.), Mehdi (a.s.), Zülkârneyn (a.s.), İsa (a.s.), Meryem (a.s.), İlyas (a.s.), Ashab-ı Kehf*, haz. Ali Toker, İstanbul: Fulya Yayınları.

³⁸⁶ Geniş bilgi için Bkz: Hub, Ramazan, *Hızır (a.s.)*, İstanbul: Kırk Kandil, 2000.

³⁸⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 17-20.

Hızır (a.s.) ile Mûsâ'nın (a.s.) buluşup görüşmeleri³⁸⁸ ve vukû bulan hadiseler Kur'ân-ı Kerîm'de³⁸⁹ ve hadis-i şeriflerde zikredilmiştir. Hızır'la (a.s.) ilgili geçen âyet-i kerîme'de “... *Ona ledünnî ilimi öğrettiğimiz...*” buyrularak işaret edilen ilim; kimsenin bilemeyeceği, ancak Allah Teâlâ'nın bildirdiklerinin bilebileceği bâzı gıyaba dâir ilimdir. Allah Teâlâ tarafından ihsan edilen bir ledünnî ilim, çalışmak ve gayretle elde edilemez. İhsan edilen kimselere mahsustur, umûma şâmil değildir. Peygamberlere verilen ilimler ve vahyedilen şeyler ise umûma şâmindir. Yâni peygamberler bunları gönderildikleri kavimlere tebliğ etmekle, bildirmekle vazifelidirler. Bu bakımdan, peygamberlerin ilmi, ilm-i ledünnîden üstündür. Buna rağmen Mûsâ'nın (a.s.) Hızır (a.s.) ile buluşup bir miktar öğrenmek istemesinde, ilim için çalışmaya bir teşvik vardır. Bunda daha başka hikmetler de bulunmaktadır. Bu bakımdan Hızır'ın (a.s.) ilm-i ledünnî bilmesi, ülü'l azm bir peygamber olan Mûsâ'dan (a.s.) üstün olduğunu göstermez. Hızır (a.s.)'ın zahiren tuhaf görülen bu işleri, Allah Teâlâ'nın bildirmesi ve emri ile bir hikmete binâen yapılmıştır, yanlış değildir ve mes'ûliyeti de yoktur.³⁹⁰

Hızır (a.s.) ile ilgili rivâyetler ve menkıbeler:

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Ashâb-ı kirâm (r.anhüm) ile Tebük harbinde iken, ikinci namazını kıldıktan sonra iki beyt işittiler. Fakat şiiri söyleyeni göremediler. Rasûlullah efendimiz (s.a.v.); “*Bu iki beytin söyleyicisi kardeşim Hızır'dır. Sizi övüyor*” buyurdu. Ebü'l-Hasen Hayr'ün-Nessâc, İbrâhim Havvâs'ın şöyle anlattığını nakledilmiştir: “Bir yolculuğum sırasında çok susamıştım. Susuzluktan kendimden geçip, yere yıkıldım. Ben bu halde iken, yüzüme su serpilmeye başladı. Gözümü açıp baktım ve gördüm ki, yanımda gâyet güzel yüzlü bir zât, bineği üzerinde duruyordu. Bana su verip içirdikten sonra; “Terkime bin” dedi. Ben Hicaz'a gidiyordum. Kalkıp terkisine bindim. Çok az bir müddet terkisinde oturdum. Beni kısa bir zaman içerisinde Hicaz'a ulaştırıp; “Ne görüyorsun?” diye sorunca; “Medine-i münevvereyi görüyorum” diye cevap verdim. Sonra bana; “Haydi in, benden Rasûlullah (s.a.) söyle. Kardeşin Hızır (a.s.) selâm söyledi de !” buyurdu.³⁹¹

Ebü'l-Hadîd, Muzaffer Cessâs'ın şöyle anlattığını nakletmiştir: “Bir gece Nasrû'l-Harrat ile ilimden bir mevzû üzerinde müzakere yapıyorduk. Nasr'ül Harrat dedi ki: “Allah Teâlâ'yı zikreden kimsenin daha zikrinin başında elde ettiği fayda, Allah Teâlâ'nın da

³⁸⁸ Geniş bilgi için Bkz Hub, Ramazan, *Hazreti Hızır (a.s.)*, İstanbul: Kırk Kandil, 2000.

³⁸⁹ el-Kehf 18/60-82.

³⁹⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 20-22.

³⁹¹ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.* , IV, 26-29.

kendisini andığını bilmesidir. İşte, Allah Teâlâ onu andığı için, o Allah Teâlâ'yı zikretmiştir.” Ben ise ona muhâlefet etmişim. Bunun üzerine; “Eğer Hızır (a.s.) burada olsaydı, söylediğim bu sözün doğru olduğunu tasdik ederdi” dedi. Bu sırada havada yürüyerek, yanımıza doğru yaklaşan birini gördük. Yanımıza gelince; “Doğrudur. Allah Teâlâ'yı zikreden kimse, kendisini Allah Teâlâ'nın anmasının hürmetine zikreder” buyurdu. Anladık ki bu zat Hızır (a.s.) idi.³⁹²

Muhammed b. Hasen Askalânî, Ahmed b. Ebi'l-Havâri'den şöyle rivâyet etmiştir: “Muhammed b. Semmâk hazretleri hasta olduğunu söylemişti. Biz onu çektiği ağrı ve acıdan kurtarmak istedik. Durumunu sormak ve bir ilâç istemek için bevlinde bir miktar alıp hıristiyan bir tabibe gitmek üzere yola çıktık. Hayre denilen yer ile Küfe arasında bir mevkiye vardığımızda, karşımıza güzel yüzlü, mübarek bir zat çıktı. Tertemiz elbiseler giymişti. Üzerinden hoş kokular yayılıyordu. Bize; “Nereye gidiyorsunuz?” dedi. “Falan hıristiyana, İbn-i Semmâk'ın hastalığının çaresini sormaya gidiyoruz” diye cevap verdik. Bunun üzerine ; “Sübânellâh, Allah Teâlâ'nın veli bir kulu için, Allah Teâlâ'nın düşmanı olan bir kimseden yardım istiyorsunuz! Yanınızda getirdiğiniz o bevli atınız ve İbn-i Semmâk'a gidip söyleyiniz;” Ağrıyan yerine elini koysun ve şunu okusun: **“Vebil hakkı enzelnâhü vebil hakkı nezel”** O zat bunu söyledikten sonra gözden kayboldu. Biz geri dönüp İbn-i Semmâk hazretlerinin yanına gelerek, bunları aynen söyledik. Söylediğimiz gibi elini ağrıyan yerine koyup o zâtın işaret ettiği şekilde okudu. Hemen ağrısı kesildi ve sıhhatte kavuştu. Sonra bize; “Size bunu söyleyen Hızır (a.s.) idi” dedi³⁹³

Hızır'ın (a.s.), güzel ahlâk sahibi, cömert ve insanlara karşı çok şefkatli olduğu; Allahü Teâlâ'nın izni ile keramet ehli olup kimya ilmini bildiği; Hak Teâlâ'nın bildirmesiyle, ledünnî ilmine mutâlli olduğu; yine Allahü Teâlâ'nın emri ile ihtiyaç sahiplerinin işini görüp, hacetlerini gidermeyi üzerine aldığı zikredilmektedir. Hızır'ın (a.s.) Allah Teâlâ'nın sevgili kullarındandır. Doğup, büyüüp ve vefât etmiştir. Ancak Allahü Teâlâ, onun rûhuna; insan şeklinde görünmek ve kıyâmete kadar yardım isteyen müslümanların imdâdına yetişmek, yardım etmek, konuşmak, ilim öğrenmek ve öğretmek özelliklerini vermiştir. Bâzı âlimler nebi (peygamber); kimi âlimler de velîdir dediler. Vefât edip etmediği husûsunda da değişik

³⁹² Geniş bilgi için Bkz. Hilmi, Ömer Faruk, Hızır *Aleyhisselâm*, Şanlıurfa: İmam Sekkaki Vakfı Yayınları, 2000.

³⁹³ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 26-29; Geniş bilgi için Bkz: Güzel, Özkan, *Hızır ile Musa olmak ve aramak*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.

rivâyetler vardır. Hızır'da (a.s.) yaşayan insanlarda görülen hâller bulunduğu için yaşıyor zannedilmektedir.³⁹⁴

B. LOKMÂN (a.s.)

Peygamber veya velî idi. Hakimlerin pîri olarak bilinir. Kendisine Allah Teâlâ tarafından hikmet verildi. Evlâdına hikmetli nasihatlerde bulunduğu, Kur'ân-ı Kerîm'de ismini taşıyan Lokmân sûresinde bildirilmektedir.³⁹⁵

Sabit³⁹⁶ ve İbn Abbâs'dan gelen rivâyetlere göre Hz. Peygamber (s.a.v.): “Habeşli marangoz bir köle idi.” buyurmuştur.³⁹⁷ Sa'îd b. Müseyyeb'den gelen bir rivâyette de “Lokmân'nın (a.s.) terzi olduğu belirtilmiştir.”³⁹⁸

Abdurrahman b. Harmele'den şöyle bir rivâyet ulaşmıştır: Lokman (a.s.), “kısa boylu yassı burunlu idi.” Siyah tenli bir zat gelip Sa'îd b. Müseyyeb'e teninin siyah oluşunun hükmünü sordu. Sa'îd b. Müseyyeb de ona “Siyah tenlisin diye üzülme! Çünkü insanların en hayırlılarından üçü; siyah tenli Bilâl, Ömer b. Hattâb'ın kölesi Mihcâ ve Lokmân (a.s.) da siyah tenli idi.” demiştir.³⁹⁹ Sa'îd b. Müseyyeb'den gelen başka bir haberde ise onun (a.s.) hakkında Allah'ın bilgi verip, nübüvvet vermediği Mısır'ın siyahlarından, söylenilir.⁴⁰⁰

Mücahid'den naklen “Lokmân (a.s.) büyük dudaklı bir rivâyete göre geniş ayaklı idi.”⁴⁰¹ Amr b. Kays ise şöyle ifade etmiştir. “Lokmân (a.s.) geniş ayaklı kalın dudaklı siyah bir köle idi. İnsanlara ders anlattığı bir sırada adamın biri gelerek ona (a.s.) “Sen filan filan yerde birlikte koyunları güttüğümüz adam değil misin! Sana ne oldu da bu duruma geldin (seni bu duruma getiren nedir)?” diye sordu. Lokmân (a.s.) da “doğru sözlülük beni ilgilendirmeyen şeylerde susmak” cevabını verdi.”⁴⁰²

³⁹⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 17-20.

³⁹⁵ Lokmân 31/ 12-19.

³⁹⁶ Abdurrezzâk, *a.g.e.*, II, 309.

³⁹⁷ İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 127; Taberî, *Tefsîr*, XXI, 67.

³⁹⁸ İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 127.

³⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 48-49.

⁴⁰⁰ İbn Ebî Şeybe, *el-Kitâbü'l-musannef*, VII, 74; , XIII, 214.

⁴⁰¹ Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, I, 48; İbn Ebî Şeybe, *a.g.e.*, VII, 73.

⁴⁰² İbn Kesîr, *Târîh*, II, 123-24; Taberî, *a.g.e.*, XXI, 68.

Lokmân Hakîm, Dâvûd (a.s.) ile görüşüp, Ondan (a.s.) ilim öğrendiği; Dâvûd'un (a.s.) peygamberliğinden önce, Lokmân Hâkîm'in müftî olduğu; Dâvûd'un (a.s.) peygamber olduktan sonra fetvâ vermeyi bıraktığı zikredilmektedir. Sebebi sorulunca; "Bana ihtiyaç kalmadı; ferâgat etmeyeyim mi?" buyurduğu ve Dâvûd'a (a.s.) ümmet olduğu; Hz. Lokmân'ın (a.s.), aynı zamanda hekimlerin pîridir. Onun hekim olduğunda âlimlerin söz birliği oldu.⁴⁰³

Nâfi'nin, Abdullah ibni Ömer'den (r.a.) bildirdiği hadîs-i şerîfte; Lokmân'ın (a.s.), peygamber olmayıp, ibâdet eden bir kul olduğu; Allahü Teâlâ'nın onu günahlardan koruduğu ve çok tefekkür ettiği; imânı kuvvetli olduğu; Allahü Teâlâ'yı çok sevdiği, Allah'ın da onu sevdiği; Allahü Teâlâ'nın ona hikmet ihsân eylediği buyrulmaktadır. Hz. Lokmân nîmetlere kavuşmuş, hekîm bir zât olduğu söylenilir.⁴⁰⁴

Soyu hakkında çeşitli rivâyetler vardır. Dâvûd (a.s.) zamânında Arabistan'ın Umman tarafında yaşadığı; Eyyûb'le (a.s.) teyze çocukları olduğu bildirilmiştir. Bin sene kadar uzun bir ömür sürdükten sonra, ibâdet hâlinde iken, Kudüs'le Remle arasında vefât etmiştir.⁴⁰⁵

C. UZEYR (a.s.)

İsrâiloğullar'na gönderilen peygamberlerden veya velîlerdendir. Peygamber olup olmadığı Kur'ân-ı Kerîm'de açıkça bildirilmemiştir. Allah Teâlâ tarafından öldürölüp, yüz sene sonra tekrar diriltildiği haber verilmiştir. Bu sebepten İsrâiloğullar "Allah'ın oğlu" diye iftirada bulunmuşlardır. Kudüs'de doğmuş ve İsrâiloğulları, Tevrât'ın hükümlerine uymaya dâvet etmiş, Kudüs'te vefât etmiştir. İsrâiloğullar'na, Allah Teâlâ, cezâ olarak, Bâbil hükümdârı Buhtunnasar'ı belâ ettiği; Buhtunnasar, çok kalabalık bir ordu hazırlayarak, Şam ve Ürdün bölgelerini istilâ ettiği; orada bulunan insanlardan pek çoğunu öldürüp, birçok genci de berâberinde Bâbil 'e götürdüğü; Uzeyr'in (a.s.) da bu genç esirler arasında bulunduğu Bâbil'e gittikleri sırada, İsrâiloğulları tesellî edip, bir gün bu esâret hayâtından kurtulabileceklerini söylediği ifade edilmektedir.⁴⁰⁶

⁴⁰³ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 204-207.

⁴⁰⁴ İmam Mâlik, *el-Muvatta*, IV, 419.

⁴⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, I, 49.

⁴⁰⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 233-36.

Uzeyr (a.s.) bir müddet esâret hayâtı yaşadktan sonra, elli yaşında olduğı sıralarda kaçarak, memleketi olan Kudüs ‘e gitmek üzere merkebine binip yola koyulduğı; bir ağaç altına oturup yıkılmış evlere, bozulmuş yollara, çürümüş tenlere, yığılmış kemiklere bakıp, bu âlemin sonunu, yeniden dirilişı ve Allahü Teâlâ’nın kudretini düşündüğü; kendi kendine; “Acabâ bu hâlden sonra, Hak Teâlâ bu şehri nasıl tâmir ve ihya eder” diyerek, tefekküre dalıp uyuduğı zikredilmektedir. Bundan sonrası Kur’ân-ı Kerîm’de, Bakara sûresi 259. âyetinde meâlen şöyle bildirilmiştir:

“Yâhut o kimse gibisini görmedin mi? (Yâni onun hâli gibi garîb, hârikulâde, kudret-i ilâhiyyeye delil olan şu vâkıalardan haberdar olmadın mı?) **O kimse** (Uzeyr (a.s.)) **bir karyeye** (beldeye, kendi eski vatani olan Kudüs’e) **uğramıştı. O karyenin** (ise) **tavanları çökmüş, onların üzerine duvarları yıkılmıştı**(yâni büsbütün harâb olup, ahalisinden kimse görünmüyordu. Uzeyr (a.s.) bu hâli görünce, pek müteessir olup üzüldü.)” **Allah Teâlâ bu kasabayı bu ölümden sonra, nasıl ihyâ edecek?”** (Acabâ bu kasabayı yeniden eski hâline getirmeye, irâde-i ilâhiyye nasıl te’alluk edecek?) **diyordu. Bunun** (bu tefekkürün) **üzerine Allah Teâlâ, o kimseyi** (Uzeyr’i (a.s.)) **yüz sene ölü bıraktı.** (Hayattan mahrûm etti. Onun bedenini; yiyecek ve içeceğini, insanların ve hayvanların gözlerinden gizledi. Uzeyr’in (a.s.) vefâtından yetmiş sene kadar sonra, Allah Teâlâ, Fâris hükümdarlarından Nûşek adındaki hükümdar eliyle, Beyt-i Mukades’i ve Kudüs şehrini îmar eyledi. O melik gelip, Kudüs’ ü îmar ve Mescid-i Aksâ’yı tâmir etti. Bu sırada zâlim Bâbil hükümdârı Buhtunnasar öldüğünden, esârette bulunan İsrâiloğullar serbest bırakılıp memleketlerine dönmüşler, Kudüs yine eskisi gibi îmar edilmişti. Otuz sene daha geçtikten sonra) **onu** (Uzeyr’i (a.s.)) **yeniden diriltti. Allah Teâlâ** (veya vazifeli melek) **ona dedi ki: “Ne kadar kaldın?”** (Ne kadar zaman geçti? Başından geçen hâli biliyor musun? Ölmüş bir hâlde ne kadar bulundun? Farkında mısın?)” **O da** (Uzeyr (a.s.) da kendisini uykuda imiş gibi zannederek); **“Bir gün veya bir günden daha az kaldım” dedi.** (Çünkü, zaman sabah vaktiydi. Dirildiğı zaman, güneş daha batmamıştı. Allah Teâlâ vahy ederek veya melek vâsıtasıyla) buyurdu ki: **“Hayır, yüz sene kaldın.** (Bu müddet içinde ölmüştün.) **Yiyeceğın ve içeceğine bak ki, onlardan hiç biri bozulmamış** (yüz sene geçtiğı hâlde, incir ve üzüm sanki dalından yeni koparılmış ve sıra sıkıldığı saatlerdeki gibi bozulmamış hâlde duruyordu.) **Merkebine de bak.** (O ne hâle gelmiş, parça parça olan kemikleri vücûdundan nasıl ayrılmış) **ve seni insanlara bir âyet** (delil) **kılmak için böyle öldürüp, dirilttik.** (Seni, öldükten sonra dirilmenin var olduğuna delil kıldık) **ve** (merkebin) **kemiklerine bak! Onları nasıl birbirine birleştiriyoruz?** (Hepsini yerlerine nasıl îade ediyoruz.) **Sonra da onlara et giydiriyoruz.** (Onları yeniden eski hâline

getiriyoruz.) **Vaktâ ki o**,(ölmüş, etleri çürümüş, kemikleri parça parça olup, kaybolmuş olan merkebe, Allah Teâlâ'nın kudretiyle tekrar dirilip yürüdü. Bu hakikat, ölümlerin diriltilmesi husûsu ve Allah Teâlâ'nın kudretinin üstünlüğü) **kendisine** (Uzeyr'e (a.s.)) **tebeyyün etti**. (Bunları gözleriyle görüp, müşâhede etti) **ve dedi ki: “Ben bilirim ki; şüphesiz Allah Teâlâ her şeye kâdirdir** (bütün ölümleri diriltmeye gücü yeter.)”⁴⁰⁷

Ebû Hureyre'den rivâyet olunan hadise göre kendisinin nebi olup olmamasıyla ilgili farklı görüşler vardır.⁴⁰⁸ Uzeyr b. Cerve Hârûn (a.s.)'ın zürriyetindendir.⁴⁰⁹ Tevrât'ı, onun kadar ezberleyen ve bilen yoktur.⁴¹⁰ Allah'ın, sâlih ve hâkim bir kulu olduğu,⁴¹¹ ve İsrailoğulları peygamberlerinden bir peygamber olduğu meşhurdur.⁴¹²

D. ZÜLKARNEYN (a.s.)

Peygamber veya velidir. Kur'ân-ı Kerîm'de kıssası, doğuya ve batıya seferleri zikredilmiştir. Nûh'un (a.s) oğlu Yafesin soyundandır. Asıl ismi İskenderdir. Doğuya ve batıya gittiği için İskender-i Zülkarneyn namıyla anılmıştır. Teyzesinin oğlu olan Hızır'ı (a.s), ordusuna kumandan tayin ettiği ve Ye'cüc ve Me'cüc kavminin insanlara zarar vermelerini mani olmak için taş ve demirden bir set yaptığı zikredilmektedir.

İskender-i Zülkarneyn, doğuya ve batıya (yeryüzüne) hâkim olan bir cihangirdir. Nitekim Rasûllah Efendimiz (s.a.) bir hadis-i şeriflerinde; “İsmi duyduğunuz kimselerden, yeryüzüne dört kişi malik oldu. İki mümin ikisi de kâfir idi. Mümin olan ikisi Zülkarneyn ile Süleyman (a.s.) idi. Kâfir olan ikisi de, Nemrut ile Buhtunnasar idi. Beşinci olarak yeryüzüne benim evladımdan biri yani Mehdi malik olacaktır” buyurmuşlardır.⁴¹³

Müşrikler gelip sorularını sorunca Allah Teâlâ, Resûlüne Kehf suresini inzal buyurmuştur. Bu sürenin 83-98. âyet-i kerîmelerinde Zülkarneyn'in (a.s.) doğuya ve batıya seyahati, bu sırada karşılaştığı kavimler ve kafirlerle olan muamelesi anlatıldığı; bu vesileyle

⁴⁰⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, IV, 234.

⁴⁰⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, II, 52; İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 339 (Hadis merfû olarak geçmektedir).

⁴⁰⁹ Sâlebî, *Kisâsü'l-enbiyâ*, s. 344, İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 43.

⁴¹⁰ İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 43.

⁴¹¹ İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 44.

⁴¹² Sâlebî, *a.g.e.*, s. 347, İbn Kesîr, *Kâmil*, I, 280.

⁴¹³ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, II, 139-40.

müslümanlar'da Zülkarneyn (a.s.) hakkında en doğru bilgilere sahip olduğu bildirilmektedir. Bu âyet-i kerîmelerde mealen buyruldu ki:

“Senden Zülkarneyn’i (a.s.) sorarlar. Sen; “Ben size onun halinden (Allah Teâlâ katından) haber vereyim” de! Biz onu yeryüzünde bir kudrete erdirdik. (Onu dünyada hâkimiyete, güzel bir tasarrufa muktedir kıldık) ve ona her (istediği) şeyden bir sebep verdik. (Onu ilme, kudrete ve başka ne lazımsa hepsine malik eyledik.) O da,(batıya doğru) bir yol tuttu. Nihâyet güneşin battığı yere ulaştı. Onu (güneşi) sanki kızgın siyah çamurlu bir pınar içine batarken buldu. Ve onun yanında bir kavim buldu. “Ey Zülkarneyn! (Sen muhayyersin. İslâma gelmezlerse dilersen öldürmek suretiyle bu kavme) azab et! Yahut onların hakkında hüsn-i muamele (onları hak dine çağırarak kendilerini irşada çalışırsın. Kendilerine dini meseleleri talim) edersin” dedik. Zülkarneyn hak dine daveti seçip), dedi ki: “Her kim (ben dine davet ettiğim halde küfürde ısrar ile nefesine) zulmederse biz ona öldürmekle azab ederiz. Sonra da o, kıyamette Rabbine döndürülür. Allah Teâlâ ona işitilmemiş şiddetli azabı ile azab eder. Ama kim iman eder, Sâlih amelde bulunursa, onun için dünya ve ahirette çok güzel bir mükâfat (Cennet) vardır. Ona emrimizden kolay tarafını da söyleyeceğiz. Sonra o, başka bir yol tuttu (doğuya gitti). Nihâyet üstüne güneşin (ilk önce) doğduğu yere ulaştığı zaman, onu bir kavmin üzerine doğuyor buldu ki, biz onlar için, buna karşı (korunacak) hiç bir siper yapmamıştık. İşte (Zülkarneyn’in işi) böyle idi.(Kudreti, mülkü, saltanatı anlatanlar gibi idi.) Hâlbuki onun yanında olan (asker, aletler ve kuvvetin gizli ve açık) cümlesini ilmimizle kuşatmışızdır. Sonra yine bir yol buldu (doğudan kuzeye gitti).Nihâyet iki dağ arasına ulaştığı zaman onların önünde hiç söz anlamaz bir kavim buldu. Onlar (tercümanları vasıtasıyla); “Ey Zülkarneyn! Yecüc ve mecüc taifesi bu yerde fesat (katil, tahrip, ziraatı telef) edicilerdir. Acaba biz sana masrafını tayin etsek bizimle onların arasına sed yapsan” dediler. (Zülkarneyn; Rabbimin bu işte bana verdiği kudret, sizin vereceğiniz haraç ve masraftan hayırlıdır. Haydi, siz bana (bedeni) kuvvetle (ve lazım olan aletlerle) yardım edin de, sizinle onlar arasına sağlam bir sed (duvar) yapayım. Bana demir kütleleri getirin” dedi. (Onu getirdiler. O iki dağın arasını su çıkıncaya kadar kazdılar. Temelini kayalarla doldurup üzerine bir kat demir, bir kat odun döşediler.)Ta ki iki, yanı (iki dağ arası) eşit oldu. (Sonra çalışanlara) “Üfleyin.” (körüklerle ateşi tutuşturun) dedi. Nihâyet o (demir) ateş gibi olunca; “İşte bu (sed) Rabbimin bir rahmetidir. Fakat Rabbimin vadi bir hakır” dedi.”⁴¹⁴

⁴¹⁴ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e., II, 141; Geniş bilgi için Bkz: Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf, Zülkârneyn: el-Kâidü'l-fâtih ve'l-hâkimü's-sâlih, Dimaşk: Dârü'l-Kalem, 1986/1406

Zülkarneyn'in şahsi özellikleri ile ilgi ilgili olarak Kur'an'da bildirilen hususlar şu noktalarda toplanabilir:

1. Allah Rasûlü'ne sorulan şahıs, "Zülkarneyn sıfatını taşıyan biriydi. Yani bu isim, ya da lâkap, bizzat Kur'an tarafından konulmuş değildi. Aksine soru sahipleri bu isim ya da lâkabı kullanmışlardı. İşte bu yüzden Kehf sûresi 83 âyeti nazil olmuştur.
2. Allah ona egemenlik vermiş, hükümranlılık ve zafer vasıtalarını emrine tahsis etmişti.
3. Kral Zülkarneyn, Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir şahıstı.
4. Zülkarneyn, adil, tebaasına karşı merhametli bir yönetici idi. Fethedilen topraklarda yaşayanları ezip zulmetmezdi.
5. Hırslı bir insan değildi. Nitekim fethedilen bölgenin insanları sed yapmak için kendisine maddî destekte bulunmayı teklif ettiklerinde kendilerine şöyle demişti: "Allah verdikleriyle beni sizden müstağni kılmıştır. Siz bana iş gücünüzle yardım edin."⁴¹⁵

Her tarafa Allahü Teâlâ'nın emir ve yasaklarını yaydığı; kâfirlerle savaşıp, müminlere güzel muamelede bulunduğu; vazifesini bitirip ömrünü tamamlayınca, Medine ile Şam arasında, Şama beş günlük mesafedeki Dûmetül-Cendel denilen yerde vefat ettiği; Mekke'de veya yine o civarda Tihame dağlarında defnedildiği zikredilmektedir.⁴¹⁶

⁴¹⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, II, 146; Ahmed Muhyiddin Ebu'l-Kelâm Âzâd, *Zülkârneyn kimdir?*, (Muharrem Tan tercüme etmiştir.) İstanbul: İz yayıncılık, 2000, s. 28-29.

⁴¹⁶ Geniş bilgi için Bkz: Ahmed Muhyiddin Ebü'l-Kelâm Azad, *Zülkârneyn kimdir?*, urduca'dan çeviren Selman Abid en-Nedvi; Türkçesi Muharrem Tan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2000.

SONUÇ

Peygamber göndermeden insanları sorumlu tumayacağını beyan eden Allah, Âdem'e (a.s.) vahiy gönderip kendisinin, eşinin, neslinin nasıl ibadet edeceğini ve ebedî hayata nasıl hazırlanacaklarını ona öğretmiş, daha sonra bu süreç seçtiği diğer peygamberlerle devam etmiştir.⁴¹⁷

Peygamberlerin bir kısmı Kur'ân'da zikredilmekle birlikte bir kısmından hiç bahsedilmemiştir.⁴¹⁸ Peygamberlerin ilki Hz. Âdem, sonuncusu Hz. Muhammed'dir. Tarihte bazen peşpeşe bazen aynı zaman dilimi içinde, bazen uzun veya kısa aralıklarla peygamberler gönderilmiştir.⁴¹⁹ Bu peygamberler ve onlara verilen vahiyler birbirini teyit etmiş, son nebi ve resûl olan Hz. Muhammed'in getirdiği Kur'ân ise bütün peygamberlere ve ilâhî kitapları doğrulayıp onlara şahitlik etmiştir.⁴²⁰ Bütün nebi ve resûller, insanların sorumlu tutulduğu konularda bir bahane ileri sürmelerine mahal bırakmayacak şekilde allah'ın emirlerini tebliğ etmişlerdir.⁴²¹

Allah'tan vahiy yoluyla aldığı bilgileri ve emirleri tebliğ etmek, muhatablarını hak dine çağırmakla görevlendirilen yüksek vasıflı olan tüm bu peygamberleri şemâil başlığı altında ele almaya çalıştık.

Çalışmamızda şemâil literatüründen, peygamberler ile ilgili hadis ve âyetlerden bahsettik. Özellikle tezimizin konusu itibarıyla de Kur'ân'da adı geçen ve adı geçmeyen peygamberler, peygamber olup olmadıkları ihtilaflı olan bazı sâlihlerin Şemâillerini ele almaya çalıştık.

Çeşitli rivâyetler, hadisler, tarih kitapları ışığında peygamberlerin hayatından bahseden bu çalışma; ister Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinde birçok kıssadan bahsetmesi ve örneklendirmesi ile, isterse de hadisi şeriflerde geçen nebevi özellikleriyle konunun sadece araştırma boyutunda değil, örnek olarak yaşanma boyutunda da incelenilmesi ve detaylarına inilmesi, konunun bütün detaylarıyla incelenmesi çok hacimli olacağından, sadece konuyla net bir şekilde alakalı olan rivâyetleri kullanmak durumunda kaldık. Aslında bazı hadislerde

⁴¹⁷ el-Bakara 2/213.

⁴¹⁸ el-Mü'min 40/ 78.

⁴¹⁹ el-Bakara 2/87; el-Mâide 5/19,46; el-Mü'minûn 23/44; Yâsîn 36/6.

⁴²⁰ el-Bakara 2/89; Âl-i İmrân 3/3-4, 81.

⁴²¹ en-Nisâ 4/41, 165; el-Ahzâb 33/46; DİA, XXXIV.

geçen Sâlihlerin her birisini tezimize almak yerine, en gerekli nitelik ve özellikleriyle tarihî önem, Rabbânî değer ve nebevî üstünlük arz eden şahısları çalışmamızda konu edinmeye çalıştık. Tezimizde yer verdiğimiz rivâyetlerin hepsini sıhhat açısından değerlendirmedik. Hadis kitapları dışındaki rivâyetlerin sıhhatleri ayrı bir inceleme konusudur.

Sonuç olarak araştırma kriterleri arasında, sınırları aşmayan bu çalışmada; ifade ettiğimiz özellikleri kapsayarak amaç edindiği gayeye ulaşmışsa, gerek hayatımızda daha nebevî bilgiler ağırlıklı dinî hassasiyeti, gerekse de, araştırmacılara bir yardımcı kaynak niteliğini kendinde bulundurmuş olursa, maksadımıza ulaşmış sayılırız.

BİBLİYOGRAFYA

ABDÜTTEVVÂB Yusuf, *Hayâtu el-halil İbrâhîm aleyhi's-selâm*, nşr. Adil Batravi, Ebû Vail, Kahire: Dârü'l-Kütübi'l-Mısri, 1983.

AHMET Cevdet Paşa, *Peygamberler ve Halifeler Tarihi = Kısâs-ı enbiyâ ve tevârih-i hulefâ*, 1312/1895; sadeleştiren Metin Muhsin Bozkurt, İstanbul: Akit Gazetesi, 1997

AHMET Muhyiddin Ebü'l-Kelâm Âzad, *Zülkârneyn kimdir?*, Urduca'dan çeviren Selman Abid en-Nedvi ; Türkçesi Muharrem Tan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2000.

AHMED b. HANBEL, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî, *el-Müsned*, Beyrut: Dâru Sadır, Kahire: Matbaatü'l-Meymeniyye, 1313/1895.

ASKALÂNÎ, Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hâcer, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.

AKINCI, Ahmet Cemil, *Hz. Şuayb*, İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

_____, *Peygamberlerimizin hayat hikâyeleri Kâbe'ye doğru büyük kısas-ı enbiya: Hz. Elyesa (A.S.)*, İstanbul: Sinan Yayınevi, 1982.

_____, *Hz. İlyas ve Hz. Elyesa*, İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

_____, *Peygamberlerimizin hayat hikâyeleri Kâbeye doğru büyük kısas-ı enbiyâ: (Hz. Zülkifl)*, İstanbul: Sinan Yayınevi, 1982.

_____, *Peygamberlerimizin hayât hikâyeleri Kâbeye doğru büyük kısas-ı enbiyâ: Hz. Yûnus (a.s.)*, İstanbul: Sinan Yayınevi, 1982.

_____, *Hz. Yûsuf*, İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

ALAUDDİN Ali b. Abdülmelik b. Kadı Han Müttakî el-Hindi, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâ'l ve'l-ef'âl*, Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye.

ALGÜL, Hüseyin, *Peygamberimiz'in Şemâili ahlâk ve âdâbı (s.a.)*, İstanbul: Işık Yayınları, 2008.

_____, *Âlemlere Rahmet Hazreti Muhammed*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.

AYNÎ, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ el-Hanefî, *Umdetü'l-kâri şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Kahire: İdaretü't-Tıbaati'l-Müniriyye.

BAKTIR, Mustafa, Kur'an'da Tanıtılan Model Şahsiyet: Hz. İbrâhîm, Editör: Ali Bakkal, 17-18 Ekim 1997, Şanlıurfa, 2007.

BAYRAKTAR, İbrâhîm, *Hz. Peygamberin Şemâili*, İstanbul: Gündoğdu Matbaası, 1990.

BEDİR, Ahmet- SARILMAZ, Arif, Hz. Âdem'in Boyu, Harran Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi, 1998, sayı: 4

BEGAVÎ, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mesud, *el-Envâr fî şemâili'n-nebiyyi'l-muhtâr*, thk. İbrâhim Ya'kubî, Beyrut: Dârü'z-Ziya, 1989/1409. (Eser; İrşadü'l-envâr olarak da bilinir)

BEYHÂKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli sâhibi's-şerîa*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, Medine: Dârü'n-Nasr li't-Tıbaa, 1969.

BULUT, H. İbrâhîm, Sünnî Gelenekte Mûcize Kavramı ve Hz. Sâlih'in Deve Mûcizesi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2004, cilt: IV, sayı: 2

ÇAKAN, İsmail Lütfü ve SOLMAZ, N. Mehmed, *Kur'an-ı Kerîm'e göre peygamberler ve tevhid mücadelesi*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1991.

ÇELİK, Hüseyin, Kur'an'a Göre Hz. Âdem'in Yaratılışı, *İnönü Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, 2011, cilt: II, sayı: 2.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl, *Sünen-i Dârimî*; terceme ve tahkik Abdullah Aydınli, İstanbul: Madve Yayınları, 1996.

DERSAÂDET: İngiliz-Amerikan Bible Şirketleri, *Ahd-i cedit yani İncil-i şerif*, 1911.

EBÜ'L-FETH Fethûddin Muhammed b. Muhammed İbn Seyyidünnas; *Uyûnü'l-eser fî fûinûni'l-megâzî ve's-şemâil ve's-siyer*, thk. Muhammed el-İyd Hatravi, Muhyiddin Müs, Medine: Dârü't-Tûras, 1992.

EBÜ'L-HÜSEYİN, el-Kuşeyri en-Nîsâburi Müslim b. el-Haccac; *Sahîh-i Müslim*, nşr. Muhammed Fuad Abdülbâki, Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1955/1374-1956/1375.

ENSÂRÎ, İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali, *Lîsânu'l Arab*, Beyrut: Dâru Sadır.

GÜZEL, Özkan, *Hızır ile Mûsâ olmak ve aramak*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.

HALEF İBN HAMDÂN, Ebu İshak İbrâhîm b. Muhammed, *Kitabü'l-mu'cizât li-cem'i'l-enbiyâ aleyhi's-salâti ve's-selâm*; mütercim Ömer Ziyaeddin Dağıstânî, İstanbul: Evkaf Matbaası, 1338-1340.

HANAN, Karkuti Şa'ban, *Hayatü'l-Mesih İsa İbn Meryem a.s. min manzûri İslâmî: dirâse mukârene*, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1425/2004.

HEYSEMÎ, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleymân, *Buğyetü'l-bâhis an Lakabi müsnedi'l-hâris*, thk. Hüseyin Ahmed Sâlih Bâkirî, Medine: Mektebetü'l-Arabiyyeti's-Suudi, 1992.

HÜSEYİN, b. Muhammed b. Mustafa el-Hanefî el-Cisr, *er-Risâletü'l-Hamidiyye*, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1989/1410.

HİLMÎ, Ömer Faruk, *Hızır Aleyhisselâm*, Şanlıurfa: İmam Sekkaki Vakfı Yayınları, 2000.

HUB, Ramazan, *Hızır (a.s.)*, İstanbul: Kırk Kandil, 2000.

_____, *Hızır Danyâl Aleyhisselâm*, İstanbul: Kırk Kandil, 2009.

İBN ASÂKİR, Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah, *Târîhu medîneti Dimaşk*, Dârü'l-Beşir.

İBN EBÎ ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhîm, *el-Kitâbü'l-musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, zabtuhu ve sahhahahu Muhammed Abdüsselam Şahin, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1995/1416.

İBN ESİR, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim, *el-Kâmil fi't-târîh*, tahkik Halil Me'mun Şiha, Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 2002/1422.

İBN İSHÂK, Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Sîretu İbn İshâk*, thk. Muhammed, Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981.

İBN İSHÂK, *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1963.

_____, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, Kahire: Matbaatü's-Saade, 1974

İBN KESİR, Ebü'l Fidâ İmaduddin İsmâîl b. Amr, *el-Bidâye va'n-nihâye*, Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1981.

_____, *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri*, Çağrı Yayınları

_____, *Şemâilü'r-Resûl*, çev. Naim Erdoğan, İstanbul: Temel Neşriyat, 1983.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim; thk. Servet Ukkâşe, *el-Maarif*, Kahire: Dârü'l-Maârif, 1981.

İBN SA'D, *Kitab al-Tabaqat al-kabir - Kitâbü't-Tabakâti'l-kebir-Tabakâtü'l-kübrâ*, tercüme S. Moinul Haq, New Delhi: Kitab Bhavan.

İBRÂHÎM, Mustafa, Ahmed Hasan Zeyyat, Hamid Abdülkadir, Muhammed Ali en-Neccâr, *el-Mu'cemü'l-vasît*, Kahire: Mecmaü'l-Lugati'l-Arabi, 1962.

İBN HACER el-ASKALÂNÎ, Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*; tahkik Taha Muhammed ez-Zeyni, Kahire: Mektebetü'l-Külliyati'l-Ezheriyye, 1917/1397.

İSFAHÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Ragıb, *el-Müfredât fî garibi'l-Kur'ân*, nşr. Muhammed Ahmed Halefullah, Kahire: Mektebetü'l-Enclo'l-Mısıriyye, 1970.

İSFAHÂNÎ, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. İshâk İsfahânî Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, tahkik Muhammed Revvas Kal'aci, Abdülber Abbâs, Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1991.

KADÎ İYAZ, Ebü'l-Fazl İyaz b. Musa b. İyaz el-Yahsûbî, *Kitâbü's-şifâ bi-ta'rîfi'l-hukûki'l-Mustafâ*, İstanbul: Şirket-i Sahafiye-i Osmâniye, 1324.

KANDEMİR, M.Yaşar, “Şemâil”, DİA, XXXVIII/497-500.

KANDEHLEVÎ, Muhammed Yusuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, trc. Yaşar Erol, A. Ömer Tekin, Ahmet Muhtâr Büyükcınar, İstanbul: Cümle Yayınları.

KİTAB-I MUKADDES: *Eski ve Yeni Ahit: Tevrat ve İncil*, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1976.

KÖKSAL, M. Asım, *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

MAKRİZÎ, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Ali b. Abdülkadir, *İmtâü'l-esmâ bimâ li'n-nebi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-meta'*; thk. ve talik Muhammed Abdülhamid en-Nemis, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

MALİK b. ENES, Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari, *el-Muvatta*, Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 1991.

MES'UDÎ, Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali, *Ahbârü'z-zamân*, Beyrut: Dâru'l-Endelüs, 1996.

MİSRÎ, Niyazi, *Hızır (a.s.) hızriya-yı cedida: Musa (a.s.), Mehdi (a.s.), Zülkarneyn (a.s.), Eflâtun, İsa (a.s.), Meryem (a.s.), İlyas (a.s.), Ashab-ı Kehf (a.s.), Sokrates*, haz. Ali Toker, İstanbul: Fulya Yayınları.

NEBHÂNÎ, Kadı Ebü'l-Mehasin Yûsuf b. İsmâîl b. Yûsuf Şafii, *Vesâilü'l-vüsûl ilâ şemâili'r-Rasûl*, thc. İbrâhîm Şemseddin, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2002/1422.

NİSÂBÛRÎ, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyi Muhammed Hâkim, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Zeylehu telhisi'l-Müstedrek: Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebi, Haydarabad: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1915.

NİŞANCIZADE, Muhyiddin Mehmed, *Mir'at-i kâinat*, 970/1562, İstanbul: Tatyos Divitciyan Matbaası, 1290.

OKİÇ, Muhammed Tayyib, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler*, İstanbul: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1959.

ÖZTÜRK, Mustafa, Zülkifl'in Dînî ve Tarihi Kimliğine Dair Bir Araştırma, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2004, cilt, IV, sayı: 2.

SA'LEBÎ, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm Nîsâbûrî, *Kısâsü'l-enbiyâ-Arâisü'l-mecâlis*, Kahire: el-Matbaatü'l-Behiyye, h. 1301.

SEDA, Mehmed, Dâvûd Aleyhisselâm, İstanbul: Sada-yı Millet Matbaası, 1332.

SUYÛTÎ, Ebû'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dürrü'l-mensûr fî't-tefsiri'l-me'sûr*, Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1983.

_____, *Evsâfü'n-nebi (s.a.): zehrü'l-hamâil ale's-şemâil*, thk. Mustafa Aşur, Kahire: Mektebetü'l-Kur'ân, 1988.

_____, *Fethü'l-bâri bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, gözden geçiren Taha Abdür-rauf Sa'd, Mustafa Muhammed Hevâri, Seyyid Muhammed Abdülmü'ti, Kahire: Mecelletü'l-Külliyati'l-Ezheriyye, 1978/1398.

TABERÎ, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed, *Câmiü'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'ân*, Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1986.

_____, *Târîhü't-Taberî: Târîhü'l-ümem ve'l-mülûk*, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1987.

_____, *Kısâsü'l-enbiyâ*; thk. Cemâl Bedran, Kahire: ed-Dârü'l-Mısriyyeti'l-Lübnâniyye, 1994.

TABERÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmi, *el-Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdi Abdülmecid Selefî, Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi.

TAKİYUDDİN, Muhammed b. Ahmed, *Şifâ-ul-Garâm*, Beyrut, 1405.

TİRMİZÎ, Ebû İshâ Muhammed b. İshâ b. Sevre es-Sülemi, *el-Câmiü's-sahih*; thk. Ahmed Muhammed Şakir, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, (Eser *Sünenü't-Tirmizî* olarak bilinir).

_____, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye ve'l-hasâisü'l-mustafâviyye*, thk. Fevvâz Ahmed ez-Zemerlî, Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1996/1417.

_____, *Hadislerle Peygamberimizin Güzel Ahlâkı (Şemâil-i Şerif)*, Çev; Raîf Efendi, İstanbul: Hisar Yayınevi, 1984.

TÜRE, İskender, *Zülkârneyn*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2010.

YA'KÛBÎ, İbn Vazîh Ahmed b. İshak b. Ca'fer, *Târihü'l-Ya'kûbî*, Beyrut: Dâru Sadır.

YAKIT, İsmâil, Kur'ân'da Âdem, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, 1999, sayı: 6

_____, *Hiz.Peygamber'i Anlamak*, İstanbul: Ötüken, 2003.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak dini Kur'ân dili: Türkçe tefsir*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.

YARDIM, Ali, 'İlahiyat Fakültesi Dergisi', *Şemâil Nev'inin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâbü's Şemâil'i*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1983.

_____, *Peygamberimizin Şemâili*, İstanbul: Damla Yayınevi, 1997.

YAZICI, Numan, *Hiz.Peygamber'in (s.a.) Latifeleri*, İstanbul: Şâmî Yayınevi, 2008.

YILDIRIM, Muhammed Emin, *Hiz. Peygamber'in (s.a.) Albümü*, İstanbul: Siyer Yayınları, 2010.

YILMAZ, Muhammed, *Peygamber Efendimiz'in 1001 Özelliği*, Erkam Yayınevi, 2012.

YÛSUF, Ramazan, *Zülkârneyn: el-Kâidü'l-fâtih ve'l-hâkimü's-Sâlih*, Dimaşk: Dârü'l-Kalem, 1986/1406.

ZEHEBÎ, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Târihü'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhir ve'l-a'lâm*, thk. Ömer Abdüsselâm Tedmuri, Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1996.

ZEBİDÎ, Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Abdüllatif (ö. 893/1488); *Sahîh-i Buhârî muhtasarı Tecrid-i sarîh tercümesi ve şerhi*, mütercimi ve şarihi Babazâde Ahmed Nâim ve Kâmil Miras, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1983.